

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Płk prof. dr hab. Zbigniew ŚCIBIOREK
Płk prof. dr hab. inż. Eugeniusz NOWAK
Płk dr hab. Waldemar KACZMAREK

ZADANIA WOJSK OT W OPERACJACH NA OBSZARZE KRAJU

~~Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/4825~~

~~05-004825-002-~~

WARSZAWA

68987

płk prof. dr hab. Zbigniew ŚCIBIOREK
płk prof. dr hab. inż. Eugeniusz NOWAK
płk dr hab. Waldemar KACZMAREK

**ZADANIA WOJSK OT
W OPERACJACH NA OBSZARZE
KRAJU**

Recenzja: płk prof. dr hab. Bogdan SZULC

Opracował zespół w składzie:

płk. prof. dr hab. Zbigniew ŚCIBIOREK – przewodniczący

(rozd. 2,3,4)

płk prof. dr hab. inż. Eugeniusz NOWAK

(rozd. 5,6,7)

płk dr hab. Waldemar KACZMAREK

(rozd.1,8)

Skład komputerowy, redakcja techniczna:

ppłk dr Zbigniew MAZUREK

mgr Dorota PIÓRKOWSKA

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
1. HIPOTETYCZNY PRZEBIEG KONFLIKTU ZBROJNEGO	11
1.1. CELE KONFLIKTU ZBROJNEGO.....	11
1.2. SPOSOBY OSIĄGNIĘCIA CELU.....	14
2. OBRONA TERYTORIALNA W SYSTEMIE OBRONNYM RP	23
3. WOJSKA OBRONY TERYTORIALNEJ W CZASIE KRYZYSU	43
4. ZADANIA WOJSK OT W CZASIE WOJNY	55
4.1. ZAŁOŻENIA OGÓLNE.....	55
4.2. ZADANIA OBRONNE	57
4.3. INNE ZADANIA	58
5. ZADANIA SYSTEMU LOGISTYCZNEGO WOJSK OT W OPERACJACH NA OBSZARZE KRAJU	65
5.1. OGÓLNE ZADANIA SYSTEMU LOGISTYCZNEGO WOJSK OT	65
5.2. ZADANIA SYSTEMU LOGISTYCZNEGO WOJSK OT W CZASIE KRYZYSU	71
5.3. ZADANIA SYSTEMU LOGISTYCZNEGO WOJSK OT W CZASIE KONFLIKTU ZBROJNEGO.....	77
6. FUNKCJONOWANIE SYSTEMU LOGISTYCZNEGO WOJSK OT W CZASIE KRYZYSU	82
7. FUNKCJONOWANIE SYSTEMU LOGISTYCZNEGO WOJSK OT W CZASIE DZIAŁAŃ WOJENNYCH	89
7.1. SYSTEM LOGISTYCZNY W OPERACJACH NA OBSZARZE KRAJU	89
7.2. UCZESTNICTWO WOJSK OT W REALIZACJI ZADAŃ WSPARCIA PRZEZ PAŃSTWO - GOSPODARZA	101
8. WYBRANE PROBLEMY WSPÓLDZIAŁANIA LĄDOWYCH WOJSK OPERACYJNYCH I WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ	113
ZAKOŃCZENIE	124
BIBLIOGRAFIA	125

WSTĘP

Przemiany polityczno-militarne ostatnich lat wraz z przystąpieniem naszego państwa do Sojuszu Północnoatlantyckiego nie pozostały bez wpływu na założenia strategii bezpieczeństwa narodowego. W nowych uwarunkowaniach zachodzi również konieczność modyfikacji pewnych założeń w polskiej sztuce wojennej początku XXI wieku. Znajdujemy się bowiem na kontynencie europejskim w dość specyficznym położeniu. Jako państwo należące do NATO jesteśmy na jego wschodniej flance. Sąsiadujemy z państwami nie wchodzącymi w skład Sojuszu, a dysponującymi znacznym potencjałem bojowym, w tym także nuklearnym. Siły zbrojne wschodnich sąsiadów mają również dość znaczne siły powietrzne, silne i dobrze wyposażone wojska raketowe i oddziaływania radioelektronicznego.

Powyższe, bardzo skrótowo przybliżone, przesłanki legły u podstaw podjęcia się trudu rozwiązania problemu naukowego dotyczącego zadań wojsk obrony terytorialnej w ewentualnych operacjach na obszarze kraju. Przyjęto przy tym tezę, iż z chwilą wstąpienia do NATO, założenia koalicyjne spełniają nadrzędną rolę w odniesieniu do polskich założeń strategicznych i operacyjnych. Jest to bowiem jeden z podstawowych wymogów sojuszniczego działania, nie tylko na etapie bezpośrednich zmagania zbrojnych z potencjalnym przeciwnikiem, ale również nieodzowny podczas tworzenia stosownych planów przeciwdziałania.

Ważną rolę w ewentualnych zmaganiach zbrojnych z potencjalnym przeciwnikiem spełniać będą wojska OT. Takie założenie było istotne, stanowiło bowiem podstawę do zaprezentowania możliwych zadań realizowanych przez tego rodzaju wojska oraz do przedstawienia polskich (narodowych) rozwiązań w tym zakresie.

Powyższe kwestie w niczym nie obniżają wymagań odnośnie do kształtowania założeń systemu obronnego państwa. Dlatego w procesie kształtowania i umacniania suwerenności na początku XXI wieku jednym z głównych i najpilniejszych zadań jest w dalszym ciągu zapewnienie bezpieczeństwa narodowego, między innymi, przez stworzenie systemu obronnego państwa.

Przez **system obronny państwa** powszechnie rozumie się przygotowanie zawczasu i utrzymywanie w ciągłej gotowości sił, środków i sposobów walki zbrojnej, które zapewniałyby wiarygodne odstraszenie (zniechęcanie) innych państw od użycia przemocy przeciwko Polsce i jej interesom oraz odparcie ewentualnej agresji. Uwzględniając doświadczenia historyczne, traktuje się obronę militarną jako konieczny, podstawowy i trwały element funkcjonowania suwerennego państwa, jako jego narzędzie kształtowania bezpiecznej przyszłości narodu, a nie kolejną improwizację zbrojnego zrywu narodu przeciwko agresji. Bowiem zarówno zmienność sytuacji i niemożność przewidywania wydarzeń polityczno-militarnych w perspektywie lat, miesięcy, a nawet tygodni i dni, jak i współczesna szybkość działań sił zbrojnych, nie pozostawiają żadnego miejsca na improwizację systemu obronnego państwa. Stąd też jest on zawczasu przygotowany, zdolny reagować na różne, nawet najbardziej nieoczekiwane, okoliczności.

Wagę podnoszonej problematyki podkreśla członkostwo Polski w NATO, które stawia przed systemem obronnym państwa jakościowo nowe zadania. Można zatem skonstatować, że wspomniane uwarunkowania wymagają prowadzenia szerokich, interdyscyplinarnych badań. To ich wyniki powinny bowiem w zasadniczy sposób determinować kierunki i wyznaczniki działań, których celem jest dostosowanie naszych sił zbrojnych do wymagań wynikających z realizacji potencjalnych zadań, w dającej się określić perspektywie czasowej i zmieniających się uwarunkowaniach. W tym przypadku chodzi przede wszystkim o dostosowanie, postrzegane przez

pryzmat osiągnięcia interoperacyjności, rozumianej z prakseologicznego punktu widzenia jako zdolność systemów, jednostek lub sił do zapewnienia świadczeń innym oraz przyjęcia ich od innych systemów, jednostek lub sił.

System obronny państwa składa się z szeregu elementów. Spełniają one określone funkcje, ściśle z sobą współdziałając. Realizują zadania zmierzające przede wszystkim do zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom oraz niepodległości i nienaruszalności terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Celem strategicznym Polski w dziedzinie obronności jest zapewnienie bezpiecznych warunków realizacji interesów narodowych poprzez ich obronę przed zagrożeniami kryzysowymi i zagrożeniami wojennymi. Istotne są także kwestie dotyczące bezpieczeństwa wewnętrznego, zwłaszcza w kontekście ewentualnych zagrożeń powstałych na obszarze kraju w wyniku klęsk, katastrof czy awarii.

W realizacji zadań zmierzających do osiągnięcia powyższych celów ważną rolę spełnia obrona terytorialna, zwłaszcza jej wojska. Są one bowiem tym elementem systemu obronnego naszego państwa, który przygotowany jest do realizacji zadań w okresie pokoju.

Tworzone wojska obrony terytorialnej występują we wszystkich rodzajach sił zbrojnych. Wraz z wojskami operacyjnymi przeznaczone są do prowadzenia działań na obszarze kraju w wymiarze lądowym. Z reguły pozostają pod dowództwem narodowym. Jednak w strefie bezpośrednich działań mogą być także czasowo podporządkowane operacyjnie dowództwom sojuszniczym. Niezależnie jednak od przyjętych rozwiązań te dwa zasadnicze komponenty wojsk lądowych muszą być w pełni przygotowane do realizacji zadań na czas ewentualnych działań wojennych. Przewidywanym zadaniom i warunkom ich realizacji muszą być podporządkowane kwestie organizacyjno-strukturalne, wyposażenia i uzbrojenia oraz decyzje dotyczące ich rozmieszczenia na obszarze kraju, a także związane z dowodzeniem. Istotne są również uregulowania prawne.

Stąd właśnie wynika konieczność przyjęcia takich rozwiązań, które gwarantowałyby sprawne i efektywne działanie wojsk obrony terytorialnej w najtrudniejszym z możliwych stanów funkcjonowania państwa. Rozstrzygnięcia przyjęte na czas pokoju muszą umożliwiać płynne przechodzenie do stanu kryzysu i być adekwatne na czas ewentualnej wojny (konfliktu zbrojnego).

Członkostwo Polski w Sojuszu Północnoatlantyckim rodzi, między innymi, potrzebę wypracowania naukowo uzasadnionych poglądów na miejsce, rolę i zadania wojsk obrony terytorialnej w nowych uwarunkowaniach geopolitycznego położenia Polski oraz zmieniających się prognoz dotyczących charakteru możliwych działań wojennych. Bardzo istotne są także kwestie związane z funkcjonowaniem systemu logistycznego, nie tylko przez pryzmat wykonywania określonych zadań na rzecz wojsk własnych, ale także związanych z pewnymi zadaniami na korzyść wojsk sojuszniczych czy też ludności cywilnej. W nowej sytuacji, i niezależnie od zmieniających się warunków, zasadniczym zadaniem wojsk obrony terytorialnej i systemu logistycznego jest udział w zapewnieniu nienaruszalności granic i utrzymaniu suwerenności państwa oraz usuwanie czy też pomoc w neutralizowaniu niekorzystnych zdarzeń jakie mogą pojawić się w czasie kryzysu i ewentualnego konfliktu zbrojnego. Polska sztuka wojenna musi zatem wypracować zasady działania wojsk obrony terytorialnej zgodne z ustaleniami obowiązującymi w NATO i uwzględniające interesy naszego państwa.

Wnioski z analizy realnych zagrożeń oraz najbardziej prawdopodobnego charakteru ewentualnego konfliktu zbrojnego są powiązane z oceną rozwoju sytuacji polityczno-militarnej, unormowań prawnych oraz rozwiązań przyjmowanych w innych państwach, zwłaszcza europejskich. Przy takim założeniu sądzić należy, iż wnioski wynikające z tych analiz mogą być przydatne podczas opracowywania naukowo uzasadnionych podstaw teorii

organizowania i funkcjonowania wojsk obrony terytorialnej z ich systemem logistycznym, które powinny być zdolne do realizacji szeregu zadań zarówno niemilitarnych, jak i militarnych, zwłaszcza związanych ze zdolnością do prowadzenia akcji ratowniczych oraz usuwania skutków klęsk żywiołowych (awarii, katastrof), głównie z obroną wyznaczonych obszarów (rejonów) odpowiedzialności.

Szerokie spektrum potencjalnych zadań na czas kryzysu i wojny sprawiło, że powołany został system obrony terytorialnej, którego trzon stanowią wojska obrony terytorialnej. Celem utworzenia owego systemu, w tym powołania wojsk obrony terytorialnej, jest zmniejszenie dysproporcji, jaka wytwarza się między niewielkimi liczebnie wojskami operacyjnymi a zadaniami, które stoją przed nimi w okresie bezpośrednich zmagania zbrojnych.

W przypadku realizacji niektórych zadań wojska OT i ich logistyka będzie niejednokrotnie współdziałać z innymi elementami systemu obronnego państwa. Przyjęte założenia wymuszają więc, aby wojska obrony terytorialnej zdolne były do spełniania następujących funkcji:

- **bojowo-zabezpieczającej**, której istotą jest działalność w zakresie przygotowania i prowadzenia obrony militarnej we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi;

- **koordynacyjnej** polegającej na uzgadnianiu działań militarnych i niemilitarnych przez terytorialne organy dowodzenia z organami administracji terenowej;

- **ratunkowo-ochronno-humanitarnej**, obejmującej przygotowanie i współdziałanie sił OT w ratowaniu ludzi, dobytku i środowiska naturalnego, w tym likwidacji skutków klęsk żywiołowych oraz innych zagrożeń.

W kontekście podniesionych kwestii i zasygnalizowanych uwarunkowań oraz założeń systemu obronnego państwa celem głównym badań było wyspecyfikowanie ogólnych zadań możliwych do realizacji przez wojska

obrony terytorialnej w okresie kryzysu i wojny. Przyjęto przy tym założenie, iż najtrudniejsze zadania będą w okresie ewentualnych działań wojennych i do nich należy przygotowywać przede wszystkim wojska obrony terytorialnej. Istotne jest więc, aby przyjęte rozwiązania gwarantowały bezkolizyjne przechodzenie ze stanu kryzysu do stanu działań wojennych, bowiem tych procesów nie da rozłączyć; jeden warunkuje drugi.

Celem naukowym pracy jest więc przedstawienie możliwie pełnego spektrum zadań wojsk obrony terytorialnej i ich systemu logistycznego w czasie ewentualnego konfliktu zbrojnego. Niezmiernie ważne jest też ukazanie najistotniejszych zadań czasu kryzysu, głównie pod kątem zachowania (i wykazania zarazem – podk. Z. Ś) ścisłego związku kolejno po sobie realizowanych zadań.

W tym brzmieniu cel pracy w prostej linii nie w pełni koresponduje z założeniami *Strategii bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej* i *Strategią obronności Rzeczypospolitej Polskiej*, zmierza bowiem do ukazania możliwych zadań w sytuacji, gdy zaistnieje tzw. „czarny scenariusz”. Dla Autorów jest to zrozumiałe, bowiem jako wojskowi, przyjęliśmy nieco inne założenia niż politycy. Założyliśmy, że skoro w bliskim sąsiedztwie znajduje się silne militarnie supermocarstwo i są państwa nie należące jeszcze do Sojuszu Północnoatlantyckiego, należy przyjąć, iż możliwa jest sytuacja, w której państwa te uruchomią mechanizmy wykorzystujące posiadany potencjał militarny. Tak jak wcześniej wspomniano, nie jest on mały. Ponadto wzięto pod uwagę niezbyt ustabilizowaną sytuację społeczno-ekonomiczną w tych państwach i dość wyraźne dążenie prezydenta Putina do odbudowy potęgi militarnej Rosji.

Dążąc do rozwiązania podjętego problemu naukowego, nie dokonano oceny sytuacji polityczno-militarnej w Europie, a bazując na wynikach innych prac przedstawiono możliwe spektrum zadań, które wojska obrony terytorialnej będą realizować w możliwych operacjach na obszarze

Rzeczypospolitej Polskiej. W opracowaniu wykorzystano wyniki szeregu innych prac naukowych, dotyczących głównie charakteru początkowego okresu konfliktu zbrojnego, jego możliwego przebiegu oraz zasad organizowania i prowadzenia ewentualnych operacji na obszarze kraju w wymiarze zarówno narodowym, jak i koalicyjnym. Przy rozpatrywaniu kwestii logistycznych również w szerokim zakresie wykorzystano wyniki wielu prac naukowo-badawczych, analiz i wnioski z ćwiczeń.

W pracy mocniej zaakcentowano problematykę systemu logistycznego wojsk obrony terytorialnej. Takie rozwiązanie to przede wszystkim wynik potrzeby ścisłego postrzegania działań wojsk z bardzo istotnym ich systemem logistycznym. Jednakże w odniesieniu do wszystkich kwestii dążono nie tylko do wyspecyfikowania zadań ale także przedstawienia najistotniejszych uwarunkowań ich realizacji.

1. HIPOTETYCZNY PRZEBIEG KONFLIKTU ZBROJNEGO

Wnioski wynikające z wielu prac pozwalają przypuszczać, że obecnie, a także w dającej się przewidzieć perspektywie, nie zajdą w Europie zmiany geopolityczne, prowadzące do wybuchu konfliktu zbrojnego na skalę wojny. Małe prawdopodobieństwo wybuchu globalnej wojny nie eliminuje jednak zagrożeń militarnych. Zakłócenia procesu demokratyzacji życia społecznego niektórych krajów, frustracje związane z nasilającymi się trudnościami gospodarczymi, nacjonalistyczne roszczenia terytorialne, wreszcie próby przywrócenia hegemonicznej roli niektórych mocarstw, doprowadzić mogą do kryzysu politycznego, mogącego przyjąć formę konfliktu zbrojnego¹.

1.1. CELE KONFLIKTU ZBROJNEGO

W aktualnej sytuacji geopolitycznej **najbardziej prawdopodobny jest konflikt lokalny o małej intensywności i niewielkim zasięgu**. Jednak możliwość zaistnienia konfliktu zbrojnego przemawia za tym, aby Siły Zbrojne RP zdolne były do działań w ramach NATO oraz ochrony terytorium państwowego w wypadku zagrożenia². Przygotowując więc siły zbrojne, należy uwzględnić konieczność zapewnienia samowystarczalności obronnej państwa przynajmniej do czasu dotarcia w rejon konfliktu zasadniczych

¹ W najbardziej ogólnym znaczeniu konflikt zbrojny to sprzeczność powstała między państwami rozwiązywana przy wykorzystywaniu sił zbrojnych stosujących przemoc zbrojną. Z punktu widzenia form i sposobów stosowanej przemocy zbrojnej do konfliktów zalicza się: wojnę, interwencję zbrojną, incydent zbrojny, przewrót wojskowy, blokadę zbrojną, demonstrację siły i inne. Por.: *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 1996, s. 37.

² R. Szeremietiew, *Obronić Polskę*, Warszawa 1997, s. 186.

zgrupowań wojsk, w tym wojsk sojuszniczych. Zadanie to wymaga posiadania sił zbrojnych zdolnych do skutecznego przeciwdziałania agresorowi bez względu na skalę konfliktu. System obrony państwa, a w tym koncepcja użycia sił zbrojnych, powinny być przygotowane do wariantu najmniej korzystnego. Za taki wariant uznać należy agresję zbrojn³ przeciwnika mającego znaczną przewagę lub dysponującego potencjałem porównywalnym.

Rozwój środków walki oraz koncepcje ich wykorzystania wskazują, że skuteczność agresji w dużej mierze zależy będzie od tego czy agresor:

- zdoła zniszczyć lub zakłócić funkcjonowanie systemu kierowania państwem i dowodzenia siłami zbrojnymi;
- zdoła przenieść działania na cały obszar konfliktu;
- utrzyma inicjatywę;
- stworzy warunki do rozbijania sił zbrojnych przeciwnika częściami;
- osłabi potencjał obronny przez zniszczenie obiektów i infrastruktury przemysłowej;
- złamie wolę stawiania oporu.

Analiza zarówno opracowań prognostycznych, jak i przebiegu współczesnych konfliktów zbrojnych pozwalają wnioskować, że warunkiem sukcesu agresora jest osiągnięcie celu zanim strona napadnięta i jej sojusznicy zdążą podjąć skuteczne środki przeciwdziałania. Będzie to możliwe wtedy, gdy wyprzedzi się stroną przeciwną w rozwinięciu i koncentracji wojsk, a także dokona się właściwego wyboru czasu, kierunku i siły uderzenia. Efektem takiego działania może być zaskoczenie. Uzyskanie efektu

³ Pod pojęciem agresji rozumie się zwykle użycie przez państwo siły zbrojnej przeciwko suwerenności, integralności terytorialnej lub niepodległości politycznej innego państwa lub w inny sposób sprzeczny z Kartą Narodów Zjednoczonych. Por.: J. Marczak, J. Pawłowski, *O obronie militarnej Polski przełomu XX i XXI wieku*, Warszawa 1995, s. 216.

zaskoczenia jest z kolei jednym z podstawowych warunków uchwycenia i utrzymania inicjatywy na głównych kierunkach uderzeń.

Do uzyskania zaskoczenia niezbędne jest wykrycie najsłabszych elementów (ogniw) systemu obrony przeciwnika, a następnie szybkie ich wykorzystanie w działaniach zmierzających do pozbawienia go woli walki. Powstaje więc pytanie, czy przy współczesnych środkach rozpoznania możliwe jest uzyskanie zaskoczenia? Wnioski płynące z analizy przebiegu współczesnych konfliktów zbrojnych dowodzą, że prawdopodobieństwo zaskoczenia na szczeblu strategicznym czy nawet operacyjnym jest znikome. Niezmiernie trudno jest już dziś ukryć przygotowania do użycia siły militarnej. Należy więc sądzić, że agresor będzie dążył do uzyskania zaskoczenia głównie poprzez wybór czasu rozpoczęcia agresji oraz sposobów użycia utrzymywanych w stałej gotowości sił „szybkiego reagowania” (pierwszej kolejności użycia).

Z dotychczasowych konstatacji wynika, że w agresji można będzie wyodrębnić kilka zazębiających się z sobą okresów, które tworząc spójną całość, różnić się będą celem oraz rodzajem użytych środków walki. Można bowiem zaryzykować twierdzenie, że **cel agresji determinował będzie sposób użycia sił i środków walki**. Jeśli cel agresji ograniczony będzie do części napadniętego terytorium, wówczas należy oczekiwać, że po wykonaniu uderzenia i opanowaniu spornego obszaru przeciwnik dążył będzie do jego utrzymania. Oczekiwać więc należy, że kolejnym krokiem będzie próba doprowadzenia do wygaszenia konfrontacji zbrojnej, przenosząc wysiłek na rozwiązania polityczne oraz międzynarodową mediację, np. pod egidą ONZ. Jeśli państwo będące ofiarą agresji nie będzie zdolne do militarnego przeciwdziałania, przedłużający się konflikt może spowodować, że rozstrzygnięcia zależą będą od postanowień innych państw, a wówczas problem odzyskania utraconych obszarów może okazać się bardzo złożony.

Jeśli natomiast celem agresji będzie opanowanie całego terytorium przeciwnika i jego okupacja bądź utworzenie swoistego protektoratu, obraz działań wojennych w tym wypadku będzie się zmieniał w miarę upływu czasu. W początkowej i głównej jego fazie będą to regularne działania sił zbrojnych, które w fazie końcowej mogą przybrać formę działań przeciwpartyzanckich lub przeciwdywersyjnych.

1.2. SPOSOBY OSIĄGNIĘCIA CELU

Wnioski z szeregu prac badawczych oraz charakter początkowego okresu konfliktów zbrojnych ostatnich lat pozwalają wysnuć wniosek, że termin uderzenia, siły i środki użyte do agresji oraz jej cel do końca pozostaną tajemnicą. Powyższą tezę uzasadnia na przykład to, że agresor może zrezygnować z wcześniejszego ogłaszania mobilizacji czy też zauważalnego rozwijania określonych komponentów sił zbrojnych. Nie należy także spodziewać się wzmożonych ruchów wojsk, zmiany dyslokacji wybranych jednostek czy innych przedsięwzięć świadczących o przygotowaniach do agresji⁴. Pierwsze uderzenie, którego skutki mogą być katastrofalne dla ofiary agresji, zostanie wykonane z użyciem wydzielonych sił lotnictwa, wojsk raketowych oraz jednostek powietrznoszturmowych i powietrzno-desantowych (desantowoszturmowych). Siły te pozostają w wysokim stopniu gotowości bojowej praktycznie przez cały czas. Mogą zatem w ciągu kilku godzin skrycie osiągnąć pełną gotowość do wykonania zaplanowanych wcześniej uderzeń.

Wyniki przeprowadzonych analiz pozwalają zatem sądzić, że **celem pierwszego (początkowego) okresu agresji będzie dążenie do**

⁴ C. Dęga, *Uzbrojenie i pole walki wojsk lądowych po 2020 roku*, Warszawa 1995, s. 268.

obezwładnienia systemu rozpoznania, łączności i obrony powietrznej oraz zniszczenia systemu kierowania państwem i siłami zbrojnymi, a tym samym utrudnienie lub zerwanie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych. Cel powyższy osiągnąć będzie w ramach prowadzonych operacji powietrznych i elektroniczno-ogniowych⁵ przy wykorzystaniu czynnika zaskoczenia, co do czasu rozpoczęcia działań.

Wspomniane wcześniej wnioski z najnowszych konfliktów zbrojnych wskazują, iż celem początkowej fazy agresji będzie prawdopodobnie likwidacja systemu kierowania państwem i dowodzenia siłami zbrojnymi. Osiągnięcie powyższego celu doprowadzi prawdopodobnie do paraliżu funkcjonowania sił zbrojnych, chaosu organizacyjnego i poważnych zakłóceń w funkcjonowaniu systemu informacyjnego niezbędnego do skutecznego przeciwdziałania agresji.

Zakłócenie funkcjonowania systemu obrony powietrznej sprawi, że siły powietrzne agresora zintensyfikują uderzenia na obiekty infrastruktury mające istotny wpływ na potencjał obronny ofiary agresji. W tym okresie należy oczekiwać uderzeń na wojskowe i cywilne obiekty infrastruktury przemysłowej, rozmieszczone przeważnie w aglomeracjach miejskich. Spowodować to może, obok zniszczeń, także skażenie terenu toksycznymi środkami przemysłowymi, powstałymi w wyniku zniszczenia zbiorników z takimi środkami bądź w efekcie spalania się różnego rodzaju tworzyw sztucznych, stosowanych w produkcji lub jako elementy budowlane. Skutkiem skażenia mogą być znaczne straty wśród ludności cywilnej oraz masowy, niekontrolowany jej odpływ ze skażonych obszarów.

Działania sprzymierzonych prowadzone w rejonie Zatoki Perskiej o wyzwolenie Kuwejtu oraz interwencja NATO w Kosowie wskazuje, że złamanie oporu broniącego się następować będzie w wyniku zastosowania

⁵ J. Marczak, J. Pawłowski, *O obronie militarnej Polski przełomu XX i XXI wieku*, Warszawa 1995, s. 216.

nowoczesnej techniki, głównie środków precyzyjnego rażenia występujących w siłach powietrznych i wojskach raketowych strony nacierającej. Działanie przy użyciu tych środków skierowane będzie nie tylko przeciwko siłom zbrojnym ofiary agresji, ale także przeciwko różnego typu obiektom wojskowym i cywilnym rozmieszczonym na całym obszarze objętym działaniami zbrojnymi⁶.

Uderzenie lotniczo-raketowe na nieprzygotowany do odparcia ataku system obronny państwa i dowodzenia siłami zbrojnymi spowodować może znaczne zakłócenia i chaos, utrudniający podjęcie skutecznego przeciwdziałania przez siły zbrojne, nawet te ich elementy, które gotowe do użycia w pierwszych godzinach agresji. Wspomniane uderzenia będą wykonywane jednocześnie z silnymi, zmasowanymi uderzeniami elektronicznymi na wybrane obiekty systemu dowodzenia i rozpoznania elektronicznego, a zwłaszcza na te, które wchodzą w skład podsystemu obrony powietrznej. Uderzenie będzie tym bardziej zaskakujące, że może być prowadzone z obszaru przeciwnika bez naruszenia terytorium lub przestrzeni powietrznej państwa będącego ofiarą agresji. Główną rolę w tym etapie agresji odegra lotnictwo, które wykorzystując różnorodne raketowe i elektroniczne środki rażenia będzie miało najlepsze warunki do realizacji celów, zakładanych przez agresora. Należy sądzić, że dla zapewnienia swobody działania lotnictwa, najpierw zostaną użyte samonaprowadzające rakiety oraz pociski manewrujące zaprogramowane na precyzyjnie wyselekcjonowane cele i obiekty o istotnym znaczeniu. Użyte środki obezwładniania elektronicznego prawdopodobnie sparaliżują systemy rozpoznania, obrony powietrznej i przeciwraketowej. Kolejnymi celami dla wspomnianych środków w tym okresie będą lotniska i samoloty, stanowiska startowe i ogniowe raket przeciwlotniczych, rejony stacjonowania wojsk itp.

⁶ J. Użycki, *Wojna konwencjonalna w Europie*, Warszawa 1989, s. 113.

Ich wyeliminowanie ułatwi lotnictwu swobodne wykonywanie kolejnych zadań.

W tej sytuacji siły zbrojne napadniętego państwa, zwłaszcza środki obrony powietrznej i przeciwrakietowej, dążąc do przeciwdziałania, zostaną zmuszone do uruchomienia całej gamy różnych, emitujących energię elektromagnetyczną, środków rozpoznania i dowodzenia. W efekcie użycie przez przeciwnika pocisków samonaprowadzających na źródła wspomnianej energii może spowodować częściowe lub całkowite zniszczenie elementów systemu obrony powietrznej, dowodzenia i rozpoznania ogólnowojskowego.

Dotkliwym ciosem dla funkcjonowania gospodarki będzie niszczenie systemu energetycznego. Obiekty tego systemu trudne do ukrycia czy maskowania, będą stanowić łatwy cel dla środków napadu powietrznego. Ich zniszczenie czy nawet czasowe obez władnienie sparaliżuje funkcjonowanie wielu gałęzi przemysłu. Przykładem takiego działania jest interwencja NATO w obronie ludności Kosowa, gdzie użycie bomb grafitowych na energetyczne linie przesyłowe powodowało zakłócenia w dostarczaniu energii elektrycznej. Uciążliwości z tym związane dotyczą wszystkich mieszkańców korzystających z urządzeń zasilanych energią elektryczną.

Groźne w skutkach mogą być zniszczenia elektrowni jądrowych i wodnych. Awaria elektrowni w Czarnobylu aż nadto uświadamia grozę ewentualnych zniszczeń. Uwolnienie spiętrzonych mas wody po uderzeniach na elektrownie wodne lub zbiorniki retencyjne może spowodować zatopienie olbrzymich obszarów terenu, co może być wykorzystane przez agresora do izolowania dopływu sił w rejon starcia wojsk lądowych. W odniesieniu do ludności cywilnej spowodować może zatrucie źródeł wody pitnej oraz konieczność ewakuacji z zalanych obszarów.

Pomyślne wykonanie tych zadań będzie warunkiem sprawnego przejścia do kolejnej, drugiej części agresji. Celem jej będzie odizolowanie sił, które po mobilizacyjnym rozwinięciu będą się przemieszczać do wyznaczonych pasów

i rejonów w obszarze objętym konfliktem. Takie działanie może pozwolić agresorowi na kolejne eliminowanie z walki niejednocześnie napływających wojsk. Agresor będzie chciał osiągnąć cel, wykorzystując działanie desantów operacyjnych i taktycznych, grup desantowoszturmowych, oddziałów wydzielonych i rajdowych. Wysadzane na różnych głębokościach, praktycznie na całym obszarze objętym konfliktem, wiązać będą walką wojska zmierzające w rejony bezpośredniego starcia, blokować przejście wojsk przez teren trudno przekraczalny, niszczyć przeprawy oraz wybrane, ruchome i stacjonarne elementy rozpoznania, dowodzenia i kierowania ogniem. Ta faza agresji to także szeroko zakrojone działania dywersyjne skierowane przeciwko kolumnom maszerujących wojsk, obiektom drogowym i komunikacyjnym, urządzeniom energetycznym, zakładom przemysłowym produkującym na potrzeby wojska, węzłom łączności itp⁷. Działania te mogą spowodować olbrzymie zniszczenia rzutujące na funkcjonowanie istotnych gałęzi przemysłu, powstanie rozległych stref skażeń toksycznymi środkami przemysłowymi, liczne utrudnienia w ruchu wojsk spowodowane zniszczeniami obiektów drogowych i hydrotechnicznych. Te przedsięwzięcia zmierzać będą do utrudnienia zorganizowanego przemieszczania sił, które po osiągnięciu gotowości w głębi kraju, będą podchodziły w strefę starcia. Efektem takiego działania może być znaczne opóźnienie podejścia w strefę zmagania zbrojnych niektórych jednostek, niejednoczesne wprowadzanie ich do walki, a co się z tym wiąże ułatwienie agresorowi ich zwalczania. Ułatwienia te będą także skutkiem uderzeń wykonywanych na system komunikacyjny, energetyczny i informacyjny. Zniszczenie mostów i szlaków kolejowych to prawdopodobnie jeden z pierwszoplanowych celów potencjalnego agresora.

Zniszczenie podstawowych elementów systemu energetycznego nie pozostanie bez wpływu na zagadnienia związane z procesem operacyjnego

⁷ Por. S. Kulczyński, *Organizacja działania i szkolenie pododdziałów specjalnych w siłach zbrojnych wybranych państw*, Warszawa 1992, s. 68.

i mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych państwa i realizację zadań wynikających ze zobowiązań sojuszniczych. Znacznie utrudniona będzie także egzystencja ludności cywilnej. Zniszczenia obejmą dużą liczbę zakładów przemysłowych i innych obiektów o znaczeniu gospodarczym, co powodować będzie exodus ludności z ośrodków miejsko-przemysłowych w inne, mniej zurbanizowane obszary kraju. Może to stanowić kolejne utrudnienie dla przemieszczających się wojsk lądowych.

Trudności związane z ukryciem przygotowań do agresji sprawiają, że zasadnicze siły lądowych wojsk operacyjnych agresora osiągać będą gotowość do działań w czasie zbliżonym do sił zbrojnych strony napadniętej. Z uwagi jednak na inicjatywę, przejętą w efekcie zaskoczenia, będą one w znacznie korzystniejszej sytuacji. Bowiem to nacierający wybiera miejsce, czas i siłę uderzenia. Można zatem sądzić, że powstrzymanie agresji w pobliżu granicy, w strefie osłony taktycznej czy nawet operacyjnej, wydaje się być zadaniem nierealnym.

Celem działań wojsk lądowych agresora w tej fazie konfliktu będzie bez wątpienia opanowanie i utrzymanie obszaru stanowiącego cel agresji. Determinantem jego osiągnięcia będzie czas. Im szybciej wojska lądowe agresora zdołają zająć obszar stanowiący przedmiot agresji, tym silniejszą potrafią przygotować obronę przed przeciwuderzającymi wojskami, podchodzącymi z głębi. Należy zatem przewidywać, że wojska lądowe agresora wspierane przez lotnictwo i śmigłowce, a osłaniane przez elektroniczne środki zakłócające, wytworzą znaczną przewagę na wybranych kierunkach uderzeń. Zgrupowania te będą dążyć do rozcięcia broniących się wojsk oraz ich okrążenia i izolacji. Nie będą natomiast dążyć do całkowitego rozbijania okrążonych zgrupowań.

Powietrzno-lądowy charakter agresji zbrojnej wyrażany będzie, obok prowadzonych operacji powietrznych, także intensywnym działaniem lotnictwa wojsk lądowych wspierających lądową operację zaczepną. Analiza

lokalnych konfliktów zbrojnych pozwala wysnuć wniosek, że desanty taktyczne będą coraz częściej używane na różnych szczeblach dowodzenia, a odległość ich desantowania przestanie być problemem. Nasycenie pola walki śmigłowcami wielozadaniowymi spowoduje, że klasyczne manewry oskrzydlenia czy obejścia będą mogły być wykonywane za pomocą tych środków. Przyspieszy to manewr, ułatwi zaskoczenie, utrudni kontrmanewr i skuteczne przeciwdziałanie.

Celem kolejnego etapu agresji, po wtargnięciu wojsk lądowych i desantowoszturmowych, będzie utrzymanie zagarniętego obszaru, a poprzez to stworzenie faktów dokonanych, przejęcie go w trwałe władanie. Licząc się z przeciwdziałaniem drugiej strony, powyższy cel agresor będzie osiągał, organizując trwałą obronę opanowanych obszarów, zdolną do skutecznego przeciwdziałania siłom dążącym do jego odzyskania. Im szybciej opanuje sporny obszar, tym trwalszą potrafi zorganizować obronę. Rubieże i rejony obrony przygotowywane będą z wykorzystaniem naturalnych właściwości obronnych terenu (rzeki, pasma górskie, aglomeracje miejskie, teren leśno-jeziorny itp.). Czas, jakim będą dysponować, umożliwi im osłonę punktów oporu rejonów i pasów obrony strefą zapór inżynieryjnych i niszczeń. Zapory będą osłaniane przygotowanym systemem rażenia, obejmującym wszystkie jego rodzaje.

Należy oczekiwać, że gros sił agresora będzie dążyć do opanowania całego obszaru objętego agresją i stworzenia tam silnej obrony. Jeśli obszar agresji stanowił będzie tylko pewną część kraju, to przyjęcie ugrupowania obronnego, osłoniętego zaporami i osłanianego przez środki przeciwlotnicze zakończy ten fragment konfliktu. Następnie agresor przystąpi do likwidacji wcześniej okrążonych i izolowanych zgrupowań wojsk, odpierania ewentualnych przeciwdzierzeń oraz okupacji zajętego obszaru.

Dążenie do zaskoczenia w pierwszej fazie konfliktu spowoduje, że agresja rozpocznie się z udziałem sił o najwyższym stopniu gotowości tzw.

„sił szybkiego reagowania” (natychmiastowego użycia). Będą one dążyć do wykonania zasygnalizowanych wcześniej zadań w czasie, gdy zasadnicza masa wojsk lądowych osiągać będzie gotowość do działań. Dlatego wtargnięcie głównej masy wojsk lądowych może nastąpić wówczas, gdy siły szybkiego reagowania zdołają zapewnić im swobodę działań poprzez izolowanie rejonu starcia, tworzenie ognisk walki na całym obszarze objętym konfliktem oraz dezorganizację systemu dowodzenia i kierowania uderzeniami przeciwnika.

Skuteczne stawianie oporu wymaga systematycznych dostaw zaopatrzenia. Wiedząc o tym, agresor będzie dążył do sparaliżowania zaplecza logistycznego broniących się wojsk. Sprowadzi się to do niszczenia zakładów przemysłowych produkujących na rzecz wojska, składów żywności i paliw oraz środków transportu i dróg zaopatrywania, w tym także szlaków kolejowych i urządzeń umożliwiających żeglugę na wodach śródlądowych. Proces dezorganizacji zaopatrzenia będzie procesem ciągłym, trwającym od pierwszych chwil agresji aż do zaprzestania stawiania oporu przez stronę napadniętą.

Gdy przedmiotem agresji będzie obszar całego kraju, wówczas scenariusz przebiegu drugiej części konfliktu może być zbliżony do pierwszej jego fazy. Opanowane w wyniku pierwszej fazy agresji obszary staną się prawdopodobnie bazą służącą eskalacji działań. W miarę mobilizacyjnego rozwijania i osiągania gotowości wprowadzane będą kolejne siły, po przemieszczeniu ich na opanowane wcześniej terytorium. Eskalacja działań lądowych będzie wspierana i osłaniana we wszystkich jej fazach przez uderzenia z powietrza na „ożyłe” elementy systemu dowodzenia i odtwarzane elementy kierowania systemem obronnym kraju oraz wojska w rejonach mobilizacji i drogach marszu. Działanie takie umożliwi sprawne rozwijanie agresji, rozcinanie i rozbijanie zgrupowań przechodzących do obrony wojsk, opanowywanie obiektów o znaczeniu politycznym i gospodarczym oraz

rubieży i rejonów, które dzięki swym walorom obronnym mogą być wykorzystane przez broniące się wojska.

Ostatni etap agresji to okupacja, w której agresor będzie dążył do bezwarunkowego podporządkowania sobie ludności zajętego terytorium i zlikwidowania wszelkich oznak stawiania oporu. Należy sądzić, że przystąpi także do utworzenia na okupowanym terenie własnej administracji i rozpocznie „normalne” zarządzanie. Czas trwania tego etapu będzie zależał od celów agresji, postawy organizacji międzynarodowych oraz woli walki o odzyskanie niepodległości przez okupowany naród.

Szybkość działań, różnorodność użytych środków walki oraz działalność dywersyjna i propagandowa agresora może spowodować różne reakcje ludności. W sytuacjach nader złożonych może poważnie ograniczyć wiarę w zwycięstwo, co zapewne nie pozostanie bez wpływu na zachowanie sił zbrojnych i całego narodu. To zaś rzutować będzie na zasięg i aktywność prowadzonych działań nieregularnych.

2. OBRONA TERYTORIALNA W SYSTEMIE OBRONNYM RP

Jak wspomniano we wstępie, system obronny RP składa się z szeregu elementów – podsystemów. Wśród nich szczególne miejsce zajmuje podsystem militarny wraz z obroną i wojskami terytorialnymi.

Z powyższego wynika, iż **system obrony terytorialnej** jest częścią (podsystemem) militarnego (wojskowego) systemu obrony państwa, przeznaczoną do przygotowania i prowadzenia, we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi, układem pozamilitarnym, obrony powszechnej na całym terytorium kraju. Stanowi skoordynowany zbiór elementów wraz z łączącymi je relacjami wewnętrznymi (dowodzenie, współdziałanie, szkolenie itd.) i zewnętrznymi (współdziałanie z wojskami operacyjnymi, pozamilitarnymi ogniwami obrony i społeczeństwem).

Obrona terytorialna jest więc częścią systemu militarnego przygotowaną do prowadzenia wspólnie z wojskami operacyjnymi, pozamilitarnymi ogniwami obronnymi i społeczeństwem obrony powszechnej państwa. Jej celem jest przygotowanie i prowadzenie obrony rejonów oraz obiektów na obszarze całego kraju, stwarzanie warunków do rozwinięcia i działania wojsk operacyjnych oraz podjęcie działań nieregularnych w masowej skali, a także wspieranie pozamilitarnych działań obronnych.

Takie postrzeganie obrony terytorialnej znajduje odzwierciedlenie w „*Koncepcji rozwoju obrony terytorialnej*”⁸, gdzie można znaleźć następujący zapis: „*Obrona terytorialna jest jedną z form prowadzenia walki*

⁸ *Koncepcja rozwoju obrony terytorialnej*, Warszawa 1998, s. 13.

przez państwo obrony powszechnej. Obejmuje przedsięwzięcia operacyjno-taktyczne, techniczno-obronne i szkoleniowe, mające na celu przygotowanie określonych sił i środków do realizacji zadań wsparcia i zabezpieczenia wojsk operacyjnych, prowadzenia samodzielnych działań bojowych oraz ratowniczych. Prowadzona jest na całym terytorium kraju. Skupia i koordynuje działania pozamilitarnych ogniw obronnych na rzecz sił zbrojnych”.

Analiza istniejących na świecie modeli obrony terytorialnej oraz własnych narodowych doświadczeń historycznych pozwoliła zarysować model obrony terytorialnej RP, spełniającej istotną rolę we wszystkich możliwych sytuacjach polityczno-militarnych, jakie mogą wystąpić w Europie.

W dającej się określić perspektywie obrona przed zagrożeniami zewnętrznymi i wewnętrznymi jest jedną z najważniejszych funkcji współczesnego państwa i ma charakter powszechny. Dla osiągnięcia optymalnego poziomu systemu obronnego, państwo ma możliwości przekształcania wszelkich zasobów materialnych i potencjału ludzkiego własnych obywateli w określoną siłę obronną, pozwalającą skutecznie oddalać zagrożenia. Jedną z form przygotowań państwa do takiego stanu jest obrona terytorialna, usytuowana jako moduł militarnej części systemu obronnego.

Z analizy doświadczeń narodowych oraz rozwiązań przyjętych w innych państwach przyjęto, że siły obrony terytorialnej stanowią będą komponent systemu obronnego państwa. Z uwagi na komplementarność wielu procesów logistycznych, a także wspólne prowadzenie działań bojowych z wojskami operacyjnymi słuszne jest umiejscowienie obrony terytorialnej w militarnym podsystemie systemu obronnego państwa i powierzenie jej wspomaganie innych elementów systemu obronnego, zwłaszcza Obrony Cywilnej (OC)

oraz koordynowanie realizacji świadczeń na rzecz podsystemu militarnego ze strony układu pozamilitarnego i społeczeństwa.

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, iż **miejsce obrony terytorialnej** w systemie obronnym państwa warunkują: prognozowane zagrożenie militarne, koncepcje i struktury systemu obronnego państwa, właściwości i znaczenie obszaru kraju pod względem operacyjno-strategicznym, przyjęta koncepcja strategicznej obrony terytorium państwa i wymogi co do sił, środków i sposobów obrony państwa.

Obrona Terytorialna Rzeczypospolitej Polskiej jest przygotowywana do realizacji zadań w różnych (w tym najmniej korzystnych) warunkach rozwoju sytuacji międzynarodowej, zarówno w samodzielnych działaniach lub wspólnie z własnymi wojskami operacyjnymi, jak i w układzie koalicyjnego łączenia wysiłków obronnych. W związku z tym, że w każdej z przytoczonych sytuacji występuje konieczność utworzenia masowej, wysoce sprawnej formacji terytorialnej, zdolnej wspólnie z wojskami operacyjnymi sprostać wymogom współczesnej obrony państwa, zatem na umiejscowienie OT w systemie obronnym państwa nie ma większego wpływu fakt przystąpienia Polski do Sojuszu. Jednakże w wypadku działań koalicyjnych można i należy liczyć się ze zmianami zadań OT, a także doraźnym podporządkowaniem części sił, w określonych sytuacjach i rejonach kraju, dowództwu sojuszniczemu, gdyż zasadą pozostaje podporządkowanie wojsk terytorialnych narodowym strukturom dowodzenia.

Obrona terytorialna powinna więc stwarzać warunki nie tylko do efektywnego zabezpieczenia, wspierania i uzupełniania działań prowadzonych przez wojska operacyjne w określonych obszarach kraju, ale przede wszystkim spełniać funkcję aktywnej części sił zbrojnych prowadzącej obronę powszechną i przestrzenną na całym terytorium, a w tym działania regularne i różne formy działań nieregularnych.

Struktura organizacyjna obrony terytorialnej obejmuje terytorialne organa dowodzenia, wojska obrony terytorialnej i wojskowe elementy operacyjnego przygotowania obszaru kraju do obrony, a w okresie zagrożenia i wojny – także wszystkie stacjonarne jednostki i instytucje wojskowe, Straż Graniczną oraz inne formacje zmilitaryzowane.

Na podstawie wniosków z prowadzonych badań zakłada się, że docelowa struktura obrony terytorialnej RP powinna być przygotowywana na najmniej korzystny rozwój sytuacji i wariant samodzielnego systemu obronnego państwa, a jednocześnie spełniać wymóg funkcjonalności w przypadku konfliktu zbrojnego, a także sprawnego i efektywnego podejmowania działań humanitarnych w sytuacjach zagrażających bezpieczeństwu obywateli i ich mieniu podczas zagrożeń wewnętrznych państwa (terroryzm, przestępczość zorganizowana, zakłócanie porządku, przeciwdziałanie kataklizmom, pomoc podczas katastrof itp.). Wskazuje to na konieczność tworzenia wysoce sprawnej formacji militarnej zdolnej wspólnie z wojskami operacyjnymi sprostać wymogom współczesnej obrony państwa, m.in. przez możliwość dodatkowego zwiększenia potencjału obronnego poza „limitowanymi” strukturami wojskowymi, w sytuacji kiedy wojska operacyjne nie są w stanie „zagospodarować obronnie” całej powierzchni kraju.

Terytorialne organa dowodzenia to element systemu dowodzenia sił zbrojnych obejmujący osoby funkcyjne i wydzielone komórki organizacyjne (zarządy, oddziały, wydziały) Sztabu Generalnego WP, okręgów wojskowych i rodzajów sił zbrojnych oraz wojewódzkie sztaby wojskowe (WSzW) przeznaczone do kierowania obroną terytorialną.

Obserwacje naukowe, jak również badania prowadzone podczas ćwiczeń z organami OT, wskazują na celowość tworzenia rejonowych komend obrony terytorialnej (RKOT). Bazą ich tworzenia mogą być wojskowe komendy uzupełnień.

Kierowanie obroną terytorialną w państwach europejskich rozwiązywane jest różnorodnie. Przeważnie odbywa się ono w ogólnym systemie dowodzenia siłami zbrojnymi przez utworzenie (wyodrębnienie) mniej lub bardziej autonomicznego podsystemu kierowania siłami obrony terytorialnej.

Eksperymenty prowadzone przez Sztab Generalny WP oraz dowództwa okręgów wojskowych doprowadziły do rozstrzygnięć, w rezultacie których utworzono szesnaście wojewódzkich sztabów wojskowych. WSzW są więc przypisanymi do stałych obszarów odpowiedzialności, terytorialnymi organami dowodzenia niższego szczebla operacyjnego. Miedzy innymi oznacza to, iż muszą być zdolne do spełniania swych funkcji we wszystkich etapach działań bojowych, tj. podczas wykonywania uderzeń przez przeciwnika, wtargnięcia, zajmowania i okupacji całości lub części terytorium. Istota ich tworzenia i funkcjonowania polega na organizowaniu na szczeblu województwa środków właściwych do obrony, które stwarzają korzyści strategicznej obrony własnego terytorium. Rola WSzW w tworzeniu i utrzymywaniu siły obronnej w „rejonie odpowiedzialności” polega na:

- efektywnym zabezpieczeniu, wspieraniu i uzupełnianiu działań prowadzonych przez wojska operacyjne;
- spełnianiu funkcji aktywnego elementu sił zbrojnych, prowadzącego obronę powszechną, punktowo-przestrzenną na całym obszarze odpowiedzialności.

Dotyczy to działań regularnych i nieregularnych oraz występowania w roli łącznika pomiędzy układem militarnym i pozamilitarnym.

W rozumieniu ogólnym rola WSzW – wynikająca z celu obrony terytorialnej regionu, którym jest obrona obszaru odpowiedzialności, realizowana samodzielnie lub wspólnie z wojskami operacyjnymi – polega na przygotowaniu i wykorzystaniu w obszarze odpowiedzialności (poza rejonami doraźnie wykorzystywanymi przez wojska operacyjne) wszystkich

dostępnych środków obrony, w celu maksymalnego wzmocnienia „lokalnej części” systemu obronnego państwa.

WSzW, jako terytorialny organ wykonawczy, spełnia funkcje:

- dowodzenia podległymi i przydzielonymi siłami;
- zabezpieczenia mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych;
- administrowania rezerwami osobowymi i środkami transportu;
- pokojowego i wojennego uzupełniania sił zbrojnych;
- organizowania współpracy i współdziałania z obronnymi ogniwami układu pozamilitarnego na obszarze regionu.

Szczególne znaczenia nabierają zadania związane z obroną militarną regionu. Dotyczą one prowadzenia przez siły OT: obrony rubieży, rejonów i miejscowości, zwalczania sił dywersyjnych i – stosownie do możliwości – desantów przeciwnika, ochrony i obrony obiektów wojskowych i gospodarki narodowej – ważnych dla obronności państwa.

Całkowicie nowe zadania WSzW – to działalność logistyczna⁹ realizowana w ramach terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego wojsk – wspólnego dla wojsk operacyjnych narodowych i koalicyjnych oraz obrony terytorialnej. Do zadań tych zaliczyć można:

- zbieranie i aktualizowanie danych o infrastrukturze logistycznej na obszarze województwa;
- planowanie świadczeń podmiotów gospodarczych na rzecz sił zbrojnych i kompleksowego zabezpieczenia logistycznego ze stacjonarnych źródeł cywilnych i wojskowych;
- utrzymywanie współpracy z wojewódzkimi ogniwami pozamilitarnymi, związanej z zapewnieniem osłony technicznej sieci transportowej, wykonywaniem świadczeń osobistych i rzeczowych, a także

⁹ Szerzej o tych kwestiach traktuje rozdział 5-7.

udostępnieniem cywilnej bazy remontowej i szpitalnej oraz zapewnieniem ochrony przeciwpożarowej.

Za powierzeniem WSzW roli terytorialnych organów dowodzenia niższego szczebla operacyjnego przemawiają następujące względy:

➤ po pierwsze, średni obszar odpowiedzialności WSzW stanowi 1/16 obszaru Polski i obejmuje swym zasięgiem jedno z województw;

➤ po drugie, powierzchnia obszaru odpowiedzialności WSzW (uśredniona wielkość – ok. 20 tys. km²) umożliwia rozwinięcie nawet dwóch związków operacyjnych, na których korzyść będzie działało WSzW;

➤ po trzecie, liczba partnerów – kierowników ogniw układu pozamilitarnego (wojewodowie, komendanci wojewódzcy Policji, Państwowej Straży Pożarnej, dyrektorzy DOKP itd.) i ich ranga powoduje, że koordynatorem działań na rzecz sił zbrojnych powinien być oficer zajmujący wysoką pozycję w hierarchii wojskowej;

➤ po czwarte, liczebność podległych sił, zakres zadań WSzW, co do treści i znaczenia, zdecydowanie przekracza szczebel taktyczny.

Szereg kwestii wykracza „poza wojsko”, dotyczy to przede wszystkim unormowań prawnych regulujących kompetencje między terytorialnymi organami dowodzenia a organami administracji rządowej i samorządowej. Obowiązujące rozwiązanie powinna zweryfikować nowa ustawa o powinnościach obronnych powinna rozstrzygać ten problem w sposób jednoznaczny z uwzględnieniem nowego podziału administracyjnego państwa.

Trzonem obrony terytorialnej są wojska obrony terytorialnej składające się aktualnie z ZT, oddziałów i samodzielnych pododdziałów. Przeznaczone są one do prowadzenia:

- regularnych i nieregularnych działań bojowych;
- działań zabezpieczających;
- działań ratowniczych.

Wojska obrony terytorialnej dowodzone są przez terytorialne organy dowodzenia i wykonują nakazane zadania:

- samodzielnie;
- w czasowym podporządkowaniu;
- we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi.

Jednostki wojsk obrony terytorialnej mogą:

➤ prowadzić wspólnie z wydzielonymi siłami wojsk operacyjnych i Straży Granicznej działania osłonowe;

- w pasie przesłaniania;
- być użyte w pierwszym lub drugim rzucie ugrupowania obronnego;
- działać na mniej zagrożonych kierunkach, w lukach między ZT, na skrzydłach, w terenie dogodnym do obrony (rejonny zurbanizowane, aglomeracje miejskie, kompleksy leśne, góry, za przeszkodami wodnymi);

➤ prowadzić działania bojowe według ogólnie przyjętych norm z uwzględnieniem możliwości ogniowych i manewrowych;

➤ przygotować i prowadzić obronę wydzielonych miast w głębi ugrupowania obronnego;

➤ obsadzać i utrzymywać pozycje ryglowe;

➤ organizować kolejne rubieże obronne w przydzielonych rejonach odpowiedzialności;

➤ wspólnie z siłami Policji brać udział w zwalczaniu sił dywersyjnych;

➤ prowadzić działania przeciwdesantowe;

➤ realizować zadania z zakresu bezpośredniego wsparcia i zabezpieczenia bojowego oraz logistycznego wojsk operacyjnych;

➤ organizować i prowadzić działania nieregularne.

Doświadczenia z ćwiczeń prowadzonych w byłym KOW i WOW wskazują, że siły OT prowadziły działania w wyznaczonych regionach odpowiedzialności wynikające z potrzeb planów operacyjnych okręgów wojskowych.

Podstawowym rodzajem wojsk obrony terytorialnej – ze względu na charakter zadań obronnych i ochronnych oraz uzbrojenie – jest piechota. Do wykonywania szerokiego zakresu zadań i prac inżynierskich w celu zabezpieczenia i wsparcia działań narodowych i koalicyjnych wojsk operacyjnych oraz przygotowania i utrzymywania systemu zapór i niszczeń, także prowadzenia przedsięwzięć maskowania operacyjnego, niezbędne są pododdziały wojsk inżynierskich. Doświadczenia wskazują, że w miarę nasycenia obrony terytorialnej uzbrojeniem przeciwpancernym i przeciwlotniczym zaistnieje potrzeba powołania pododdziałów przeciwpancernych i przeciwlotniczych. Konieczne będą także pododdziały logistyczne (transportowe, zaopatrzeniowe itp., wraz ze składnicami), aby możliwe było wykonywanie – na potrzeby własne i wojsk operacyjnych – wielu zadań logistycznych. Aby skutecznie dowodzić tego typu pododdziałami, niezbędne są również struktury (elementy) rozpoznawcze, ubezpieczające, regulujące ruch wojsk i łączności (w tym przewodowej, przygotowujące i wykorzystujące „terytorialną” łączność wojskową w oparciu o cywilne obiekty – np. krajowy system łączności – we wskazanym rejonie, głównie na potrzeby wojsk operacyjnych), których efekty działań mogą być w znacznym stopniu wykorzystywane również na potrzeby wojsk operacyjnych wykonujących swoje zadania w rejonach odpowiedzialności jednostek obrony terytorialnej.

Podstawową jednostką organizacyjną i najwyższą bojową, typową dla formacji terytorialnych, jest batalion (OT, forteczny, ochrony obiektów).

Brygada OT traktowana jest jedynie jako najwyższa struktura organizacyjna wojsk obrony terytorialnej, pluton zaś jest podstawowym elementem bojowym, szczególnie w batalionach OT oraz strukturach pododdziałów przeciwpancernych, przeciwlotniczych i rozpoznania. Doświadczenia wyniesione z przeprowadzonych ćwiczeń wskazują, że w dużych miastach i aglomeracjach miejskich celowe jest tworzenie

specjalistycznych struktur bojowych OT – pułków lub brygad, ale tylko do ich obrony.

W założeniach obrony terytorialnej RP, w składzie wojsk OT uwzględnia się jednostki ogólnego przeznaczenia (piechoty), rodzajów wojsk i logistyczne, a także ośrodki szkoleniowe i inne jednostki stacjonarne oraz Straż Graniczną. Sądzić należy, że będą to jednostki bojowe i zabezpieczające (wspierające), a jednocześnie mobilne i stacjonarne. Większość z nich znajduje się w strukturach wojsk lądowych.

Do jednostek ogólnego przeznaczenia OT wojsk lądowych zalicza się: brygady OT (BOT), bataliony (bOT), bataliony ochrony i obrony obiektów (boo) i kompanie dowodzenia WSzW. Jednostki wojskowe OT są aktualnie usytuowane na szczeblu okręgowym (brygady OT) i wojewódzkim. Jednakże po wprowadzeniu do systemu kierowania obroną terytorialną rejonowych komend OT jednostki, takie jak bataliony (samodzielne) OT, obrony i ochrony obiektów mogą być podporządkowane temu terytorialnemu organowi dowodzenia.

Jednostkami podporządkowania okręgowego ze względu na konieczność wykonywania zadań na znacznej przestrzeni, są BOT. Ich rejon odpowiedzialności 2000-3000 km² wskazuje, że powinny być one mobilne i dysponować zapasami ruchomymi na kilka dni walki (działań). Jednostki podporządkowania wojewódzkiego, ze względu na mniejszy zasięg terytorialnego działania (1200-1800 km²) oraz bardziej ograniczony niż BOT charakter zadań, mogą być jednostkami stacjonarnymi korzystającymi z miejscowej infrastruktury technicznej i społecznej oraz lokalnych zasobów materiałowych. Na liczbę i rodzaj tego typu jednostek mają wpływ potrzeby obronne województwa oraz możliwości wykorzystania przeszkolonych rezerw osobowych, materiałowych itp.

Tworzone jednostki OT – głównie brygady przewidziane są do przeszkalania rezerwistów na potrzeby wojsk OT. Rezerwiści powinni być

powoływani tam na krótkotrwałe przeszkolenia (zasadniczo jednodniowe) celem przekwalifikowania swojej dotychczasowej specjalności do nowych potrzeb jednostek, pododdziałów OT znajdujących się w pobliżu ich miejsca zamieszkania.

Zapewnienie swobody działań wojskom operacyjnym jest jednym z istotnych zadań sił obrony terytorialnej. Określenie „swoboda działania” nie jest pojęciem jednoznacznym. Brak jednoznaczności jego pojmowania wynika z innego rozumienia zakresu określanej nim problematyki. Nie budzi bowiem kontrowersji samo pojęcie „swoboda”. W *Słowniku języka polskiego* definiowane jest jako: *niezależność, samodzielność... działanie według własnego uznania, według własnej woli*¹⁰. Kontrowersje powstają wówczas, gdy pojęcie to przenosimy na grunt wojskowy dla określenia kompetencji organów dowodzenia lub formułowania zasad walki zbrojnej.

W wielu dokumentach normatywnych NATO określenie „swoboda działania” traktowane jest jako swego rodzaju przywilej, dowód zaufania, jakim zostaje obdarzony dowódca (organ dowodzenia) w zakresie rozegrania bitwy w wyznaczonym mu obszarze odpowiedzialności z wykorzystaniem organicznych i przydzielonych środków walki¹¹. Uważa się bowiem, że jest ona niezbędna w celu uzyskania przewagi i utrzymania inicjatywy w dążeniu do założonych celów. Skuteczne przeciwstawienie się przeciwnikowi wymaga działania wolnego od nacisków zewnętrznych i zbędnych ograniczeń.

Szersze rozumienie tej problematyki znaleźć można w książce S. Mossora *Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny*¹². Zawarte tam zasady sztuki wojennej pod pojęciem swobody działania wyróżniają zarówno

¹⁰ *Słownik języka polskiego*, Warszawa, PWN 1993, t. 3, s. 376.

¹¹ Np. w *Doktrynie sił lądowych NATO ATP-35-B* na str. 17 znaleźć można następujące określenie „Dowódca na szczeblu operacyjnym ma określony zakres swobody w zakresie podejmowania decyzji, planowania i harmonizowania wszelkiej działalności w jego strefie odpowiedzialności...”.

¹² Por.: S. Mossor, *Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny*, Warszawa 1980, s. 233-303.

samodzielność dowódcy w posługiwaniu się dysponowanymi siłami i środkami walki, jak i swobodę manewru tymi elementami ugrupowania. To szersze rozumienie pojęcia „swobody działania” odpowiada potrzebom współczesnego pola walki, zawiera bowiem w sobie nie tylko przywilej swobody decydowania, ale także swobody w kierowaniu podczas manewrowania siłami w przydzielonym obszarze odpowiedzialności. Przyjąć zatem można, że swoboda działania to zapewnienie organom dowodzenia znacznego stopnia samodzielności w przyjęciu koncepcji wykonania postawionego zadania oraz aktywne usuwanie przeszkód na drodze do dowolnego (zgodnego z decyzją) użycia dysponowanych sił i środków w całym obszarze odpowiedzialności.

Swoboda działania zawsze będzie w pewnym stopniu ograniczona bądź to treścią zadania, względami bezpieczeństwa podczas wykonywania zadań w ramach większej struktury, bądź też względami politycznymi, jak często ma to miejsce na szczeblach, gdzie realizowane są cele polityczne. Dążyć jednak należy do tego, aby dać dowodzącym prawo do przyjęcia własnej koncepcji wykonania zadania oraz pełnej swobody w użyciu posiadanych sił i środków w celu realizacji przyjętej koncepcji. Przestrzeganie zasady, że w przydzielonym obszarze dowódca ponosi pełną odpowiedzialność za wykonanie postawionego mu zadania, przekreśla możliwość ingerencji w koncepcję działania oraz w sposób wykorzystania posiadanych sił. Swoboda korzystania z sił i zasobów będzie pełna dopiero wówczas, jeśli wyeliminowane zostaną zjawiska ograniczające omawianą swobodę działania. Obok wspomnianych już ograniczeń zawartych w rozkazach, znaczący wpływ na zjawisko swobodnego wykorzystywania posiadanych wojsk wywierają ograniczenia wynikające z warunków prowadzonych działań, głównie warunków terenowych oraz ograniczeń spowodowanych oddziaływaniem przeciwnika. Ograniczenie ujemnego ich wpływu zwiększy więc możliwość swobodnej realizacji założonego planu walki.

Powołanie sił obrony terytorialnej w znacznym stopniu powinno spowodować przejęcie przez nie części zadań dotyczących, między innymi, obszaru zapewnienia swobody działania elitarnym wojskom operacyjnym. Zwiększenie ich możliwości bojowych bez konieczności zwiększania stanu liczebnego możliwe będzie dzięki przejęciu przez wojska obrony terytorialnej szeregu zadań o znaczeniu pomocniczym i zabezpieczającym, przez co wojskom operacyjnym pozostaną do wykonania tylko te o priorytetowym znaczeniu.

Aby w pełni wykorzystać możliwości bojowe, w tym ogniowe i manewrowe, nielicznych wojsk operacyjnych, należy odciążyć je od zadań drugoplanowych, zabezpieczających i pomocniczych. Zadania te mogą wykonywać wojska OT w różnych stanach funkcjonowania państwa. Stosunkowo szerokie spektrum tych zadań jest możliwe w okresie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania sił zbrojnych. Wtedy to **zapewnienie swobody działania polegać powinno na:**

- organizowaniu posterunków ochronnych w newralgicznych miejscach na drogach marszu wojsk operacyjnych (mosty, ciaśniny, przeprawy);
- osłonie przeciwdywersyjnej rejonów mobilizacji i dróg przegrupowania;
- organizowaniu patroli i włączaniu ich w skład ubezpieczeń marszowych i ubezpieczeń postoju wojsk operacyjnych;
- prowadzeniu rozpoznania rejonów ześrodkowania wojsk;
- zwalczaniu zarówno grup dywersyjno-rozpoznawczych atakujących obiekty komunikacyjne oraz kolumny maszerujących wojsk, jak i siły przebywające w rejonach ześrodkowania;
- przygotowaniu dróg obejścia w wypadku zniszczenia obiektów na drogach przegrupowania;
- wzmocnieniu ochrony i obrony baz, składnic;
- odbudowie zniszczonych odcinków dróg.

Wszystkie te przedsięwzięcia odciążają wojska operacyjne od zadań, które nie stanowią istoty ich funkcjonowania, są natomiast na tyle ważne, że wywierają bezpośredni wpływ na terminowość i bezkolizyjność przemieszczeń w ramach mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych oraz zapewniają sprawne i bezpieczne przyjmowanie uzupełnienia do mobilizacyjnie rozwijanych i nowo formowanych jednostek wojskowych.

Zapewnienie płynności ruchu po wojskowych drogach samochodowych przekracza możliwości przemieszczających się wojsk operacyjnych. Połączenie wysiłków organów kierowania ruchem wojsk z zadaniami wykonywanymi przez wojska obrony terytorialnej oraz etatowych sił regulacji ruchu wojsk operacyjnych w jeden spójny system zapewni swobodę przegrupowania wojsk do wyznaczonych im rejonów oraz bezpieczny w nich pobyt.

Problematyka osłony przeciwdywersyjnej dróg przegrupowania przez obszar kraju stanowi sferę odpowiedzialności niemilitarnych ogniw obronnych podległych MSWiA. Jednak waga problemu, a także skala zadań przekraczająca możliwości tych sił powoduje, że część z tych zadań przejąć powinny wojska obrony terytorialnej. Znaczenie przeciwdywersyjnej obrony dróg dla zapewnienia swobody działań wojskom operacyjnym jest zadaniem o tak znaczącej wadze, że podczas operacyjnego rozwijania wojsk problematyka ta powinna być ściśle uzgadniana między terytorialnymi organami dowodzenia a dowództwami planującymi przegrupowanie wojsk operacyjnych. Uzgodnienia w tym wypadku dotyczyć powinny ochrony i obrony obiektów punktowych, czasu ich ochrony oraz sposobów organizowania łączności dla potrzeb informowania przegrupowujących się wojsk o zagrożeniu dywersyjnym¹³.

¹³ Por.: W. Skobel, *Refleksje dotyczące osłony przeciwdywersyjnej przegrupowujących się wojsk*, Przegląd Obrony Terytorialnej, 4/83, s. 67.

Zadaniem, które w istotny sposób ułatwia terminowe i bezpieczne przemieszczanie wojsk jest utrzymanie płynności ruchu na wojskowych drogach samochodowych. Zadanie to realizowane będzie poprzez odbudowę zniszczonych odcinków dróg oraz przygotowanie obejść obiektów drogowych podatnych na zniszczenie.

Początkowy okres wojny będzie prawdopodobnie próbą sparaliżowania systemu kierowania państwem, siłami zbrojnymi, a także izolacji obszaru starcia zbrojnego przed dopływem nowo zmobilizowanych sił w strefę starcia zbrojnego.

Cel powyższy osiągnąć będzie prawdopodobnie przy użyciu środków napadu powietrznego, a także desantów powietrznych, grup desantowoszturmowych oraz działań dywersyjnych. Obiektami uderzeń środków napadu powietrznego będą, obok węzłów łączności, środków rozpoznania, także obiekty o znaczeniu obronnym (zakłady przemysłowe produkujące na potrzeby wojska oraz urządzenia drogowe i komunikacyjne, utrudniające manewr wojsk), a także wojska w rejonach ześrodkowania i na drogach marszu. Desanty i grupy desantowo-szturmowe wzmacniać będą efekty działania środków napadu powietrznego, raketowego i oddziaływania elektromagnetycznego, niszcząc i opanowując te obiekty i urządzenia, których zniszczenie środkami napadu powietrznego okazało się niemożliwe lub niecelowe. Desanty powietrzne ponadto opanowywać i utrzymywać będą obiekty terenowe kanalizujące ruch wojsk lądowych w celu opóźnienia ich podchodzenia z głębi kraju w strefę działań wojennych. Wszystkie te przedsięwzięcia dezorganizować będą system obrony państwa, a wojskom lądowym poważnie ograniczać swobodę działania. Przeciwdziałanie tym zagrożeniom będzie jednocześnie zwiększeniem swobody działania wojsk lądowych. Część zadań związanych z przeciwdziałaniem mogą przyjąć wojska obrony terytorialnej. Wojska te, wykonujące wcześniej przewidziane dla nich zadania w rejonach odpowiedzialności wraz z siłami obrony cywilnej

i pozamilitarnymi ogniwami obronnymi, przystąpić powinny do likwidacji ewentualnych skutków raketowo-lotniczych uderzeń przeciwnika. Podstawowym zadaniem w tym zakresie powinno być przywrócenie sprawności systemu kierowania państwem i siłami zbrojnymi oraz udzielanie wszechstronnej pomocy ofiarom oddziaływania przeciwnika.

Zwiększenie swobody działania wojsk operacyjnych warunkowane będzie także przeciwdziałaniem realizacji zadań przez desanty powietrzne i grupy desantowo-szturmowe. Przeciwdziałanie to przybierze formę osłony wybranych obiektów lub bezpośredniej walki z desantami. Przejęcie tych zadań przez wojska obrony terytorialnej pozwoli wojskom operacyjnym realizować ich cel zasadniczy bez angażowania się w czasochłonną walkę z desantami lub dywersją.

Historia powojennych konfliktów zbrojnych, szczególnie w Wietnamie, ale także w Afganistanie i Czeczenii uczy, że celem użycia sił w głębi ugrupowania broniącego się bywa zwykle ograniczenie swobody działania poprzez izolację pola walki. Dlatego angażowanie do walki z desantami i grupami desantowo-szturmowymi pododdziałów wojsk operacyjnych będzie prawdopodobnie celem używania desantów. Przejęcie tych zadań przez wojska obrony terytorialnej, przynajmniej częściowo zmniejszy zaangażowanie wojsk operacyjnych w zadania, których wykonanie nie będzie celem, jaki mają w danym czasie osiągnąć. Aby działania takie mogły być podjęte przez wojska obrony terytorialnej niezbędne jest włączenie ich w jednolity system rozpoznania, z którego czerpać będą aktualne dane co do miejsca lądowania, składu sił desantu oraz przewidywanego celu ich użycia.

Nadal aktualnym zadaniem pozostanie kierowanie ruchem wojsk oraz osłona techniczna dróg przegrupowania. Przedsięwzięcia te, podobnie jak w okresie operacyjnego rozwinięcia wojsk, zapewnią będą wojskom operacyjnym terminowe dotarcie do wyznaczonych rejonów lub rubieży.

Pomyślne dotarcie wojsk do wyznaczonych obszarów odpowiedzialności to istotny ale zaledwie początkowy etap działań przeciwko siłom agresora. Pierwsza część tych działań, w zależności od zagrożenia oraz zamiaru ich rozegrania, prowadzona będzie w pasie przygranicznym. Pas ten będzie z reguły częścią strefy osłony, gdzie przewiduje się użycie sił obrony terytorialnej i wydzielonych oddziałów wojsk operacyjnych. W całokształcie problematyki obronnej siły te spełniać będą wyjątkowo ważną rolę. Ich skład i sposób działania powinien zmusić przeciwnika do ujawnienia zamiaru, określając kierunki jego głównych uderzeń, a ponadto maksymalnie opóźnić uderzenie sił zasadniczych agresorów.

Dla wydzielonych wojsk operacyjnych funkcjonujących w strefie osłony wspomniane wyżej zadania będą nosiły charakter planowych **działań opóźniających**. Ich celem będzie odsunięcie w czasie podjęcia rozstrzygającej walki z przeciwnikiem do momentu, kiedy potencjały wojsk nacierających i broniących się nie osiągną porównywalnych parametrów, a warunki terenowe obszaru rozstrzygającego starcia umożliwią skuteczne wykorzystanie możliwości broniących się wojsk. Działania te mogą być efektywne tylko wówczas, jeśli w pełni zostaną wykorzystane możliwości wojsk obrony terytorialnej i manewrowych wojsk operacyjnych.

Aby skutecznie zrealizować zadania w konfrontacji z powietrzno-lądowym charakterem działań zaczepnych przeciwnika, siły wydzielone do prowadzenia działań opóźniających cechować musi zdolność do szybkiego przenoszenia wysiłku, a więc duża manewrowość porównywalna z manewrowością sił nacierających. Widząc to, przeciwnik dążyć będzie do utrudnienia wykonywania manewru przez obchodzenie silnie bronionych pozycji i wykonywanie uderzeń na skrzydła i tyły poszczególnych rubieży opóźniania. W tej sytuacji zabezpieczenie swobody działań wojskom operacyjnym polegać będzie na osłonie i obronie kierunków uznanych za pasywne, a mogących stanowić drogi obejścia dla wojsk przeciwnika. Nie bez

znaczenia będzie także przygotowanie pod względem fortyfikacyjnym kolejnych rubieży opóźniania, a także osłona zaporami inżynieryjnymi i niszczeniami pozycji opóźniania na głównych kierunkach uderzeń przeciwnika. Wszystkie te działania sprawić powinny, że wojska operacyjne w pełni spożytkują swoje walory i zmuszą nacierającego do rozwinięcia maksymalnej ilości sił, opóźnią ich działanie oraz skierują główne uderzenie przeciwnika w obszar dogodny do rażenia.

Czynnikiem pośrednio wpływającym na zabezpieczenie swobody działania wojsk operacyjnych będzie stopniowe, w miarę opanowywania terenu przez przeciwnika, przechodzenie do działań nieregularnych. Dezorganizacja systemu walki przeciwnika będąca efektem tych działań, to kolejny krok dla zwiększenia swobody działania lądowych wojsk operacyjnych.

Prowadzenie rozpoznania, fortyfikacyjna rozbudowa terenu, budowa zapór i niszczeń, ubezpieczenia, obrona wytypowanych obiektów, a także prowadzenie działań nieregularnych na tyłach nacierających wojsk, to także znaczący wkład w osiągnięcie celu działań w początkowym okresie wojny. Tak pojmowana rola wojsk OT podczas działań w strefie przygranicznej i w trakcie działań opóźniających istotnie ogranicza zakres zadań wojsk operacyjnych, pozostawiając im tylko te o kluczowym znaczeniu dla osiągnięcia celu prowadzonych działań.

Problematyka zapewnienia swobody działania nie dotyczy tylko jednostronnego angażowania sił obrony terytorialnej w umożliwienie niezakłóconego wykonania zadań przez wojska operacyjne. Swobody działania wymagają także wojska obrony terytorialnej prowadzące walkę w rejonach odpowiedzialności. Głównym zagrożeniem, mogącym ją zahamować są środki napadu powietrznego przeciwnika oraz postawa ludności w rejonie wykonywania przez nie zadań. Udział wojsk operacyjnych w zapewnieniu swobody działań wojskom obrony terytorialnej skupiać się

powinien na częściowej ich osłonie przed środkami napadu powietrznego oraz na wsparciu niektórych działań, gdzie wymagane jest korzystanie z informacji będących w posiadaniu wojsk operacyjnych (np. dane z rozpoznania radiolokacyjnego).

Zapewnienie swobody działania w trakcie prowadzenia działań obronnych to zadania niezmiernie trudne. Atakujący przeciwnik posiadać będzie prawdopodobnie zdecydowaną przewagę w powietrzu oraz nie mniejszą na kierunkach głównych uderzeń. Powietrzno-lądowy charakter natarcia sprowadzał się więc będzie do wykorzystania wszystkich atutów, jakie daje nacierającemu efektywne wykorzystanie wspomnianej przewagi.

Przewaga w powietrzu pozwoli na swobodne atakowanie wybranych elementów systemu obrony oraz umożliwi wysadzanie desantów taktycznych i operacyjnych na tyły broniących się wojsk w celu izolacji rejonu działań bojowych.

Zapewnienie swobody działania wojskom wykonującym główne zadanie polegać będzie w tym wypadku na uniemożliwieniu (utrudnieniu) przeciwnikowi zdeorganizowania systemu obrony i wykonywaniu takich przedsięwzięć, które osłabią jego możliwości wyzyskania wytworzonej przewagi. Przynajmniej część z tych przedsięwzięć wykonywać będą wojska obrony terytorialnej, przyczyniając się w ten sposób do zapewnienia swobody działania wojskom operacyjnym. Zadania te to przede wszystkim: osłona i obrona kierunków mogących stanowić drogi obejścia dla wojsk przeciwnika, walka z desantami taktycznymi i grupami desantowo-szturmowymi, prowadzenie w masowej skali działań nieregularnych na tyłach przeciwnika, podejmowanie przedsięwzięć z zakresu likwidacji skutków oddziaływania środków napadu powietrznego przeciwnika, a także maskowanie i mylenie.

Efektywność tych zadań zależeć będzie od zespolenia wysiłków wszystkich uczestników walki. Dlatego istotne pozostanie czytelne

uregulowanie wzajemnych relacji między obydwoma komponentami wojsk lądowych¹⁴.

Swoboda działań podczas prowadzenia natarcia (działań zaczepnych) stanowić będzie jeden z warunków sukcesu wojsk. Tezę powyższą potwierdzają doświadczenia wyniesione przez sprzymierzonych z działań prowadzonych w rejonie Zatoki Perskiej¹⁵, gdzie ataki z powietrza, połączone z głębokim działaniem sił lądowych, sparaliżowały ruch odwodów wychodzących na zagrożony kierunek oraz obezwładniły system dowodzenia i rozpoznania, w wyniku czego strona broniąca się nie miała dostępu do wiedzy o ruchach nacierającego (wykonującego zwrot zaczepny), nie mogła także kierować własnymi siłami.

Na zapewnienie swobody działania w natarciu znaczny wpływ wywierać będą przedsięwzięcia realizowane przez wojska obrony terytorialnej. Doświadczenia wyniesione z ćwiczeń jednoznacznie wskazują, że wojska te dla zapewnienia swobody działania wykorzystywane były głównie do osłony skrzydeł przechodzących do natarcia wojsk operacyjnych, przygotowania i utrzymania dróg manewru, rozbudowy inżynieryjnej rubieży rozwinięcia, a w głębi ugrupowania przeciwnika – w działaniach nieregularnych – do dezorganizacji systemu dowodzenia oraz izolacji rejonu działań poprzez opanowanie i utrzymywanie newralgicznych miejsc utrudniających manewr odwodom przeciwnika. Konkludując, stwierdzić można, że zapewnienie swobody działania jest jednym z priorytetowych zadań, jakie wojska obrony terytorialnej wykonywać powinny w systemie walki wojsk lądowych.

¹⁴ K. Gašiorek, *Współdziałanie wojsk OT z wojskami operacyjnymi i pozamilitarnymi ogniwami obronnymi*, Zeszyty Naukowe AON, 1998, 1(30)A, s. 104-116.

¹⁵ A.H. Toffler, op. cit., s. 96-117.

3. WOJSKA OBRONY TERYTORIALNEJ W CZASIE KRYZYSU

W wydawnictwach encyklopedycznych **kryzys** określa się jako specyficzny okres funkcjonowania państwa. Oznacza rozwój wydarzeń wewnętrznych lub zewnętrznych, stanowiących bezpośrednie zagrożenie żywotnych interesów społeczeństwa (państwa) i następujących tak szybko, że wymuszają one na władzach politycznych natychmiastowe podjęcie przez nie nadzwyczajnych działań.

Analiza różnego rodzaju wydarzeń ostatnich lat pozwala wysnuć wniosek, iż podczas tak rozumianego kryzysu wojska obrony terytorialnej wykonywać będą następujące zadania:

- prowadzenie rozpoznania terytorialnego,
- ochronę i obronę ważnych obiektów,
- uczestniczenie w zabezpieczeniu mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia wojsk,
- uczestniczenie w inżynierskiej rozbudowie terenu w ramach operacyjnego przygotowania obszaru kraju,
- uczestniczenie w działaniach ratowniczych oraz likwidacji skutków innych zdarzeń.

W całokształcie możliwych zadań **prowadzenie rozpoznania terytorialnego** odgrywa istotną rolę. Wynika to przede wszystkim z faktu, iż zadaniem terytorialnego systemu rozpoznania jest:

- pozyskiwanie, opracowywanie oraz uaktualnianie danych dotyczących zasobów wykorzystywanych na potrzeby mobilizacyjne oraz do zwiększenia potencjału obronnego państwa;

➤ gromadzenie, analizowanie, przetwarzanie danych o stanie aktualnych zagrożeń w obszarach przygranicznych, mających wpływ na operacyjne rozwijanie wojsk w tych rejonach;

➤ zbieranie, analizowanie aktualizowanie i przetwarzanie danych opisujących stan aktualnych zagrożeń wewnętrznych i w pobliżu granicy państwowej, mających bezpośredni wpływ na uruchomienie systemu obronnego państwa lub jego elementów;

➤ dostarczanie aktualnych danych o terenie i jego specyfice oraz o infrastrukturze, a także o zagrożeniach dywersją i desantami przeciwnika;

➤ pozyskiwanie i opracowywanie danych na potrzeby niesienia pomocy ludności w wypadku zagrożenia ich życia w wyniku katastrof, klęsk żywiołowych i innych czynników destabilizujących poczucie bezpieczeństwa obywateli kraju.

Powyższa grupa zadań wymagać będzie od wojsk obrony terytorialnej zorganizowania i utrzymania systemu obserwacyjno-meldunkowego. Wydaje się to być bezdyskusyjne, bowiem zwłaszcza konflikty lokalne ostatnich lat wyraźnie podkreślają rangę walki informacyjnej, której istotą jest zdobycie wiarygodnych danych o przeciwniku, jego siłach i zamiarach oraz o warunkach prowadzenia przyszłych działań. Istotną częścią tej walki jest ochrona przed rozpoznaniem ze strony przeciwnika. Polega ona na oddziaływaniu zarówno środkami walki elektronicznej, jak i środkami klasycznymi na systemy rozpoznawcze, telekomunikacyjne i inne w celu ich zakłócenia lub zniszczenia, a tym samym uniemożliwienia prowadzenia skutecznego rozpoznania przez przeciwnika własnych systemów dowodzenia i kierowania¹⁶.

¹⁶ W czasie działań bojowych w rejonie Zatoki Perskiej maskowanie operacyjne i taktyczne prowadziły obydwie strony. Strona koalicji antyirackiej od pierwszych dni przerzutu do rejonu działań bojowych tworzyła w sposób radioelektroniczny pozorne ugrupowania bojowe sił, które albo rozlokowano w innych rejonach, albo jeszcze nie przybyły do rejonu działań bojowych. Strona iracka natomiast stosowała dość skomplikowane cele pozorne, które były brane przez pilotów amerykańskich za czołgi i wyrzutnie pocisków raketowych. Aparatura celownika tych samolotów wychwytywała sygnały świadczące, że atakowany obiekt jest prawdziwy.

Wszystko to skłania do wniosku, że przewidywany charakter kryzysu, zwłaszcza poprzedzającego rozpoczęcie bezpośrednich działań wojennych, powinien charakteryzować się, między innymi, zdolnością do szybkiego gromadzenia, opracowywania, przekazywania i wykorzystywania informacji o siłach zbrojnych i zamiarach przeciwnika w celu umożliwienia szybkiego i trafnego podejmowania decyzji i działań przez siły własne.

Spośród różnorodnych informacji niezbędnych w procesie decydowania znaczna ich część dotyczy danych o warunkach prowadzenia działań oraz o terenie i jego zasobach. W odniesieniu do Sił Zbrojnych RP oznacza to zapotrzebowanie na informacje o własnym terytorium. Dlatego niezmiernie ważnym wydaje się być funkcjonujący terytorialny system rozpoznania, gromadzący dane niezbędne w obszarze działań i ukierunkowanych na efektywne użycie poszczególnych elementów systemu obronnego państwa, zwłaszcza sił zbrojnych.

Eksterytorialność wojsk operacyjnych przemawia, między innymi, za tym, że mogą one być użyte w zależności od zagrożenia w różnych częściach kraju. Dlatego zdobywanie danych o warunkach działania w danym obszarze pozostaje sprawą priorytetową. Zdobycie informacji przy pomocy sił i środków rozpoznania wojsk operacyjnych zajęłoby wiele czasu, a efekty w odniesieniu do dokładności i szczegółowości nie zawsze byłyby zadowalające. W tej sytuacji możliwość korzystania z aktualnych danych dotyczących obszaru przyszłych działań, a zgromadzonych w „bankach informacji” terenowych organów dowodzenia obrony terytorialnej, pozwoli na zaoszczędzenie czasu oraz umożliwi otrzymanie informacji o takiej szczegółowości, która zapewni sprawne organizowanie działań. Aby sprostać tym wymaganiom, terytorialne organy dowodzenia powinny posiadać, już w czasie pokoju, bardzo wydajny terytorialny system rozpoznania. System ten powinien dostarczać danych w warunkach prowadzenia działań nie tylko wojskom obrony terytorialnej, ale także wojskom operacyjnym.

Funkcjonowanie wspomnianego systemu niezbędne jest także dla prewencyjnego i uprzedzającego likwidowania zagrożeń jeszcze w fazie ich rozwoju. Zatem, **celem tworzenia terytorialnego systemu rozpoznania jest gromadzenie danych dotyczących zagrożeń wewnątrz kraju oraz na niewielką głębokość poza jego granicami.** Przede wszystkim dane te służyć powinny wypracowaniu niezbędnych przesłanek do przeciwdziałania zagrożeniu zewnętrznemu i wewnętrznemu o różnym charakterze oraz efektywnego użycia sił zbrojnych na terytorium państwa¹⁷.

Z tak określonych celów funkcjonowania terytorialnego systemu rozpoznania wynika wyraźny związek z zadaniami wojsk – OT i operacyjnymi. Dostrzegalna jest także współzależność pomiędzy możliwością wykonania zadań i sprawnością systemu rozpoznania.

Dla procesu podejmowania decyzji niezwykle istotną, wręcz podstawową rolę spełnia informacja o przeciwniku. W celu jej uzyskania w strukturach wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej występują specjalistyczne środki rozpoznania wyposażone w różnorodne rozwiązania techniczne¹⁸. Informacje pochodzące z tych źródeł wykorzystywane mogą być w procesie planowania walki oraz do bezpośredniego kierowania środkami rażenia. Zawsze jednak występuje znaczne zróżnicowanie wymagań, co do zakresu treściowego tych informacji. Dla potrzeb podejmowania decyzji informacje mogą być oparte na danych sytuacyjnych, a stopień ich szczegółowości nie zawsze musi być duży. Ważne jest jednak, aby informacje zebrane były na dość znacznym obszarze, a ich treść umożliwiała wskazanie prawdopodobnego zamiaru działania przeciwnika. Nie zawsze jest więc konieczna informacja dotycząca szczegółowego położenia poszczególnych elementów ugrupowania bojowego przeciwnika. Jednak w sytuacji, gdy informacja służyć ma rażeniu, zwłaszcza

¹⁷ Por. R. Jakubczak, *Terytorialny system rozpoznania*, Zeszyty Naukowe AON 1998, Nr 1(30)A, s. 133-135.

¹⁸ Por. A. Tomaszewski, *Wojska lądowe w strategicznej operacji obronnej*, Toruń 1996, s. 91.

ogniowemu, wówczas niezbędne są dane zawierające precyzyjne dyslokowanie obiektów.

Głównie z uwagi na znaczną manewrowość wojsk i dynamikę prowadzonych działań, dane z rozpoznania muszą być wiarygodne, terminowe, wyjątkowo dokładne i przekazywane w czasie zbliżonym do rzeczywistego. Wymóg powyższy eliminuje możliwość korzystania z danych przekazywanych przez ogólnowojskowe lub specjalistyczne elementy rozpoznawcze z wykorzystaniem tradycyjnych środków łączności. Poważnie też ogranicza możliwości terytorialnego systemu rozpoznania.

Przy ciągle zmniejszającej się liczbie wojsk operacyjnych, w tym także środków rażenia, ściśle limitowanych umowami międzynarodowymi, występuje konieczność jak najskuteczniejszego wykorzystania ich możliwości dla wykonania stale rosnących zadań¹⁹. Niezbędnym wymogiem pozostanie więc powstanie zautomatyzowanych systemów kierowania ogniem, na których korzyść pracować będą wyspecjalizowane środki rozpoznania. One to funkcjonować będą w ścisłym i bezpośrednim powiązaniu ze środkami rażenia. Ogniwem spinającym ich działalność i sprawującym funkcje decyzyjne będą centra kierowania ogniem, stanowiące jednocześnie ważny element sztabów ogólnowojskowych. Tak wysokie wymagania techniczne spełniać będą mogły tylko systemy tworzone na potrzeby wojsk operacyjnych. Z danych przez nie gromadzonych korzystać będą także wojska obrony terytorialnej w zakresie możliwym do wykorzystania. Wynika stąd, iż spośród przyjmowanych rodzajów rozpoznania²⁰ płaszczyzną łączącą potrzeby wojsk obrony terytorialnej i wojsk operacyjnych jest rozpoznanie bezpośrednie. Inne rodzaje rozpoznania (studyjne i elektroniczne), choć przynoszą efekty często większe niż rozpoznanie bezpośrednie, nie mogą stanowić płaszczyzny współdziałania między obydwoma komponentami

¹⁹ Por. C. Dęga, *Uzbrojenie i pole walki wojsk lądowych po roku 2000*, Warszawa 1995, s. 206.

²⁰ W. Kaczmarek, *Natarcie związku taktycznego*, Warszawa 1997, s. 139.

wojsk lądowych, głównie z powodu braku stosownych środków łączności w wojskach OT. Jest to zrozumiałe, bowiem środki walki, jakimi dysponują wojska obrony terytorialnej nie wymagają całej gamy danych pozyskanych na drodze rozpoznania elektronicznego. Nie można jednak wykluczyć, że część tych danych, a szczególnie dane z rozpoznania radiolokacyjnego, mogą służyć tym wojskom, na przykład jako informacje o możliwych atakach środków napadu powietrznego.

Przeprowadzone badania wykazały, że jeśli lądowe wojska operacyjne i obrony terytorialnej wspólnie będą wykonywać zadania w zazębiających się obszarach odpowiedzialności, a ich działania będą się wzajemnie uzupełniały, to niezbędne jest stworzenie jednolitego systemu rozpoznania i dowodzenia. Trudno bowiem zaakceptować funkcjonowanie oddzielnych systemów przeznaczonych do spełniania analogicznych lub podobnych zadań. W tej sytuacji zasadne jest utworzenie wspomnianej już terytorialnej bazy danych.

Kolejnym, bardzo ważnym zadaniem dla pododdziałów i oddziałów obrony terytorialnej jest ochrona i obrona ważnych obiektów. **Ochronę i obronę obiektów** organizuje się systemowo i postrzega jako zorganizowany, wzajemnie uzupełniający się zespół przedsięwzięć, fortyfikacji itp. Przewaga poszczególnych elementów tego systemu zależy przede wszystkim od charakteru i dyslokacji obiektu, stopnia zagrożenia oraz wielkości sił wyznaczanych do jego ochrony lub obrony.

Przy ochronie i obronie szczególnie ważnych obiektów prowadzi się **działania ochronno-obronne**. To pomocniczy rodzaj działań prowadzonych przez pododdziały wojsk OT, specjalistyczne straże ochronne (straż przemysłową, służbę leśną, Służbę Ochrony Kolei itp.), jednostki policji, straż graniczną, w celu rozpoznania i zapobiegania działalności niszczącej lub dywersyjnej wobec ważnych gospodarczo i obronnie obiektów.

Działania ochronne mają charakter bezpośredniego przeciwdziałania wtargnięciu na obiekt w sposób skryty osobom nieupoważnionym.

Wymuszają one przepustkowy system wchodzenia na obiekt ochraniający, wartę, posterunkami ochronnymi, obserwatorami, podsłuchami, patrolami, ubezpieczeniami, środkami zabezpieczenia inżynierskiego i instalacjami sygnalizacji alarmowej.

Z kolei działania obronne obejmują przedsięwzięcia uniemożliwiające zbrojne opanowanie obiektów lub spowodowanie w nich znaczących szkód. To głównie zorganizowany system ognia, rozbudowa inżynierska oraz prowadzenie rozpoznania na podejściach do ochranianego obiektu.

Nie tylko w czasie kryzysu ochronie i obronie podlegają ważne obiekty gospodarcze, administracyjne i wojskowe. Obiekty te ze względu na kształt dzielą się na powierzchniowe (rejony przeładunku, lotniska, składy itp.), liniowe (drogi, linie energetyczne, rurociągi, szlaki kolejowe itd.) i punktowe (mosty, wiadukty, ważne budowle energetyczne i administracyjne itp.).

Stosownie do charakteru obiektu występuje specyfika podejmowanych działań. **I tak, obrona obiektów powierzchniowych obejmuje:**

- działania na przedpolach obiektu,
- pierwszą linię stanowisk ogniowych oddalonych około 200-400 m. od obiektu,
- drugą linię stanowisk rozmieszczonych wzdłuż ogrodzenia (w bezpośredniej bliskości obiektu),
- ochronę najważniejszych elementów infrastruktury obiektu decydujących o jego właściwym funkcjonowaniu,
- patrole doraźnie wysyłane na odległość utrudniającą prowadzenie ognia obserwowanego na obiekt.

Z kolei **obronę obiektów liniowych i punktowych prowadzi się głównie za pomocą:**

- załóg wystawianych przy najważniejszych elementach obiektów,
- patroli i posterunków dozorujących oraz rozpoznających pas przyległy do obiektu,

➤ działań na przedpolu obiektu.

Z reguły na rzecz ochraniających i bronionych obiektów organizuje się także dozоровanie, które ma miejsce, gdy pododdział je stosujący ma w swoim składzie dwie zmiany wart. Z kolei działania manewrowe na przedpolu ochranianego obiektu prowadzą jedynie te załogi ochrony, które mogą wystawić trzy zmiany wart.

Pododdziałom wzmacniającym załogi ochrony i obrony wyznacza się rejonu ochrony, w których znajdują się obiekty pozostające w zasięgu działania pododdziału oraz teren przyległy do tych obiektów. Praktyka dowodzi, iż granica rejonu ochrony powinna przebiegać wzdłuż wyraźnych, charakterystycznych (najlepiej liniowych) przedmiotów terenowych, np. rzek, kanałów, skarp, dróg, linii przesyłowych itp.

Kolejnym, bardzo ważnym zadaniem wojsk obrony terytorialnej jest **uczestnictwo w zabezpieczeniu mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia wojsk**. Powszechnie przyjmuje się, iż: *„mobilizacyjne rozwinięcie sił zbrojnych stanowi podstawowy element podwyższania gotowości obronnej państwa. Oprócz sił zbrojnych obejmuje także te elementy administracji państwowej oraz gospodarki narodowej, które biorą udział w zabezpieczeniu tego procesu, polegającego na zorganizowanym i harmonijnym przejściu ze struktury czasu pokojowego na wojenny przez powołanie odpowiedniej liczby żołnierzy rezerwy oraz pobranie z gospodarki narodowej pojazdów samochodowych i maszyn, a także określonych zapasów materiałowych...”*²¹.

Osiągnięcie przez siły zbrojne zdolności do przeciwstawienia się ewentualnej agresji poprzedza proces mobilizacyjnego i operacyjnego ich rozwinięcia. Przebieg tego procesu w sposób istotny wpływa na późniejszą możliwość podjęcia i skutecznego prowadzenia działań wojennych. Dlatego

²¹ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Warszawa 1996, s. 46.

przedsięwzięcia wchodzące w skład tego procesu wymagają dodatkowych działań, które w znacznej części mogą być realizowane przez wojska OT.

Istotne zwiększenie liczebności sił zbrojnych w procesie mobilizacji, a następnie zajęcie przez nie, wyznaczonych planami, obszarów operacyjnej odpowiedzialności to procesy, których okres trwania zależy od przyjętej strategii bezpieczeństwa. W okresie tym istnieje groźba ich zakłócenia ze strony potencjalnego agresora przy wykorzystaniu sił specjalnych (poprzez dywersję i sabotaż) lub (oraz) użycie regularnych sił zbrojnych, w tym środków napadu powietrznego oraz wojsk lądowych, głównie powietrznoszurmowych (desantów taktycznych, grup desantowo-szturmowych).

Wyniki przeprowadzonych badań dowodzą, iż **osłona procesu mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia wojsk** przez siły obrony terytorialnej **polegać będzie na:**

- ochronie i obronie rejonów (baz) mobilizacji,
- ochronie stanowisk dowodzenia i kierowania,
- zapewnieniu sprawnego przegrupowania wojsk do rejonów ich operacyjnego przeznaczenia,
- przeciwdywersyjnej osłonie obiektów komunikacyjnych i rejonów ześrodkowania wojsk,
- działaniach osłonowych w strefie przygranicznej.

Celem nadrzędnym podejmowanych działań jest dążenie do tego, aby wojska obrony terytorialnej, będąc w wyznaczonych rejonach odpowiedzialności, stworzyły wojskom operacyjnym warunki do prowadzenia mobilizacji, przemieszczania oraz przyjęcia ugrupowania odpowiednio do zamiaru operacyjnego ich wykorzystania. Zależało to będzie nie tylko od sprawnie przeprowadzonej mobilizacji, ale także od terminowego przemieszczenia związków taktycznych i oddziałów na kierunek zagrożenia. Wymagać to będzie doskonałej organizacji tego przedsięwzięcia, tym

bardziej, że sieć drogowa wykorzystywana będzie nie tylko przez przemieszczające się wojska. Dlatego nieodzowny jest sprawnie funkcjonujący system kierowania ruchem wojsk. W każdych warunkach powinien on osiągnąć gotowość do działania przed rozpoczęciem przegrupowania wojsk w okresie poprzedzającym ich operacyjne rozwinięcie.

Z uwagi na potrzebę osłony, istotnych dla przemieszczających się wojsk, obiektów drogowych i komunikacyjnych, część zadań z tym związanych przejąć powinny jednostki obrony terytorialnej. Jednostki te, rozwijane na bazie żołnierzy rezerwy tam mieszkających, mogą ochraniać obiekty drogowe o istotnym znaczeniu dla ruchu i manewru wojsk (węzły drogowe i kolejowe, mosty na przeszkodach wodnych, wiadukty, tunele, itp.).

Jednostkami spełniającymi istotną rolę w zabezpieczeniu ruchu wojsk operacyjnych będzie także **zandarmeria wojskowa**. Do zadań głównych tych wojsk, które z reguły będą ściśle współdziałać z pododdziałami OT, zaliczyć można:

- zabezpieczenie rejonów rozmieszczenia i dróg przemieszczania przed niespodziewanym atakiem grup dywersyjnych, sabotażowych i innych grup zakłócających prawidłowy przebieg marszu (przegrupowania);
- organizowanie patroli i włączanie ich w skład ubezpieczeń marszowych i ubezpieczeń postoju;
- organizowanie posterunków ochronnych w newralgicznych miejscach na drogach marszu wojsk operacyjnych (mosty, przeprawy itp.);
- organizowanie przedsięwzięć przeciwdywersyjnych i posterunków kontroli ruchu drogowego;
- zwalczanie grup dywersyjno-rozpoznawczych atakujących obiekty komunikacyjne, kolumny maszerujących wojsk i wojska w rejonach ześrodkowania.

Można więc stwierdzić, iż współdziałanie zandarmerii wojskowej z jednostkami obrony terytorialnej zapewni nie tylko sprawne

przemieszczenie, ale także wykonanie innych wcześniej wymienionych zadań.

W całokształcie zadań realizowanych przez wojska obrony terytorialnej w okresie kryzysu miejsce szczególne zajmuje **uczestnictwo w inżynierskiej rozbudowie w ramach operacyjnego przygotowania obszaru kraju.**

Współcześnie operacyjne przygotowanie kraju w znaczeniu rzeczowym można określić jako część infrastruktury obronnej państwa, tworzonej w celu zapewnienia siłom zbrojnym dogodnych warunków dyslokacji, rozwinięcia i prowadzenia działań bojowych. Obejmuje ono obiekty i urządzenia logistyczne, inżynierskie techniczne i inne budowane w czasie pokoju i rozbudowywane w okresie zagrożenia i wojny odpowiednio do potrzeb wynikających z planu operacyjnego sił zbrojnych²².

W znaczeniu czynnościowym jest określane jako element obronnego przygotowania państwa. Stanowi zespół określonych przedsięwzięć organizacyjno-inwestycyjnych, realizowanych w czasie pokoju i kryzysu zapewniających dogodne warunki dyslokacji wojsk, ich mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia oraz prowadzenia działań bojowych, a także funkcjonowania gospodarki narodowej i społeczeństwa w okresie zagrożenia i wojny.

Zakres zadań operacyjnego przygotowania obszaru kraju do obrony, wynikający z nowych zadań naszej obecności w Sojuszu Północnoatlantyckim i planów działania sił zbrojnych, sprowadza się przede wszystkim do wykorzystania i modernizacji istniejących obiektów i urządzeń logistycznych zarówno wojskowych, jak i gospodarki narodowej. Natomiast inżynierska rozbudowa obejmuje przede wszystkim przygotowanie umocnień, których celem będzie zabezpieczenie wojsk i środków walki przed

²² *Operacyjne przygotowanie obszaru kraju do obrony*, Warszawa, AON 1994, s. 9.

porażeniem ogniowym, sparaliżowanie ruchu zgrupowań lądowych agresora oraz stworzenie dogodnych warunków wojskom do walki z nacierającym przeciwnikiem. Stworzy to znacznie większe możliwości powstrzymania nieprzyjaciela i wygospodarowanie sił operacyjnych do realizacji zadań rozstrzygających.

Wiele przesłanek przemawia za tym, że zadania operacyjnego przygotowania obszaru kraju w znacznej części spoczywać będą na barkach wojsk obrony terytorialnej. Szczególne predyspozycje tych wojsk wykorzystywane będą, między innymi, do fortyfikacyjnej rozbudowy terenu na kierunkach spodziewanego zagrożenia.

Wymieniając zadania możliwe do realizacji przez wojska OT w czasie kryzysu wyliczono również uczestnictwo w działaniach ratowniczych oraz likwidacji skutków klęsk żywiołowych. Tego rodzaju przedsięwzięcia choć bezpośrednio nie korespondują z tematem opracowania to jednak są istotne i w znaczący sposób mogą wpłynąć na późniejsze działania wojenne. Dodatkowym argumentem przemawiającym za takim rozwiązaniem jest również fakt, że w okresie kryzysu zadania nie są analogiczne, jak opisane w okresie pokoju, lecz rozszerza się ich zakres. Zwiększenie zakresu zadań wynikać może z działalności dywersyjnej i sabotażowej przeciwnika, co zapewne nie pozostanie bez wpływu na przebieg przygotowań do odparcia ewentualnej agresji.

4. ZADANIA WOJSK OT W CZASIE WOJNY

4.1. ZAŁOŻENIA OGÓLNE

Konflikt zbrojny jest najbardziej złożonym stanem funkcjonowania państwa. To stan, w którym wojska obrony terytorialnej będą realizować najtrudniejsze zadania. Do nich to powinny się przygotowywać w czasie pokoju i podczas kryzysu. Uogólnione wyniki badań dowodzą, iż w czasie wojny do zasadniczych zadań wojsk obrony terytorialnej można zaliczyć:

- prowadzenie działań na drugorzędnych kierunkach uderzeń przeciwnika i walka w specyficznych środowiskach,
- prowadzenie działań przeciwdywersyjnych i przeciwdesantowych,
- prowadzenie działań nieregularnych na tyłach i w ugrupowaniu wojsk agresora,
- ochronę i obronę obiektów.

Z analizy powyższych zadań wynika wniosek, że większość z nich wykonywana będzie wspólnie z wojskami operacyjnymi (własnymi i sojuszniczymi), bądź na ich korzyść.

Terytorialność wojsk OT i przewidywane możliwości bojowe predestynują je do działania w terenie urozmaiconym, gdzie przeciwnik nie posiada pełnej możliwości wykazania swej przewagi materialnej. Stąd, rozmieszczenie wojsk OT powinno zapewnić możliwość szybkiej realizacji zadań bojowych – uwzględniając specyfikę terenu – w którym będą wykonywane. Będzie to korespondowało z charakterem działań wojennych.

Jak wspomniano, jednym z podstawowych zadań wojsk OT w czasie działań wojennych będzie prowadzenie bezpośrednich zmagania z przeciwnikiem. Nieodzowne jest jednak przestrzeganie pewnych zasad, które w działaniach bojowych powinny sprowadzać się do:

- użycia jednostek wojskowych obrony terytorialnej do zadań w pobliżu rejonów (miejscowości, obiektów) ich dyslokacji;

- wykorzystania oddziałów (pododdziałów) OT zgodnie z ich przeznaczeniem i możliwościami bojowymi;

- dowodzenia jednostkami OT przez terytorialne organy dowodzenia, a w wypadku przejścia do działań nieregularnych – przez organy kierujące tymi działaniami;

- organizowania wspólnych działań wojsk operacyjnych z terytorialnymi w formie współdziałania, wsparcia lub czasowego (doraźnego) podporządkowania;

- przygotowania zawczasu oraz utrzymywania w sprawności technicznej obiektów fortyfikacyjnych i zapór inżynierskich w rejonach odpowiedzialności i działania wojsk OT.

Przestrzeganie powyższych zasad postępowania będzie sprzyjać skuteczności działań wojsk OT w realizacji przewidywanych dla nich zadań. Pozwoli także właściwie je wykorzystywać w interesie uzyskania optymalnego efektu bojowego w całokształcie działań obronnych.

Ogólnie można przyjąć, że działania bojowe wojsk OT w zasadniczej ich treści nie odbiegają od typowych zadań wojsk operacyjnych prowadzonych w działaniach regularnych. Jednak ze względu na wyposażenie oddziałów (pododdziałów) OT tylko w lekki sprzęt oraz brak opancerzonych środków transportowych i ograniczone etatowe środki transportu, nie zakłada się prowadzenia przez nie długotrwałych i uporczywych działań regularnych (frontalnych z przeważającym liczebnie i technicznie przeciwnikiem, w otwartym terenie, pozbawionym naturalnych ukryć i maskowania).

4.2. ZADANIA OBRONNE

Obrona prowadzona w formie regularnej celowa (dopuszczalna) jest jedynie w terenie urozmaiconym i na drugorzędnych kierunkach zagrożenia atakiem przeciwnika, w rejonach zurbanizowanych, lesisto-jeziornych, miastach, lasach, górach. Zatem wszędzie tam, gdzie można teren wykorzystać jako naturalnego sprzymierzeńca, a dane środowisko jako osłonę i ochronę przed bezpośrednim atakiem przeciwnika. Jednak będzie to każdorazowo działanie o ograniczonej intensywności, gdyż z reguły prowadzone będzie z zachowaniem możliwości przejścia, przynajmniej znaczącej części sił (jeśli nie całością), do działań nieregularnych.

Ze względu na ograniczone możliwości bojowe i manewrowe wojsk OT należy przyjąć, że będą one prowadziły obronę na mniej zagrożonych kierunkach, w lukach między zgrupowaniami wojsk operacyjnych, w głębi ugrupowania obronnego, obsadzać i utrzymywać pozycje ryglowe, a także prowadzić obronę wydzielonych obiektów i miejscowości.

Celem prowadzenia działań obronnych przez wojska obrony terytorialnej będzie udaremnianie lub osłabienie działań zaczepnych przeciwnika, utrzymanie nakazanego rejonu, pozycji lub rubieży (miasta) i zadania jak największych strat przeciwnikowi. W każdym jednak warunkach **powodzenie działań obronnych będzie zależeć głównie od:**

- elastyczności stosowanych form obrony,
- maksymalnego wykorzystania elementów infrastruktury terenowej,
- przestrzennego prowadzenia walki,
- prowadzenia walki na bliskich odległościach,
- ograniczenia możliwości ogniowych i manewrowych przeciwnika,
- wykorzystania środków wsparcia wojsk operacyjnych.

Działania obronne w zależności od ich celu realizować będą związki taktyczne, oddziały, pododdziały wojsk OT w wyznaczonych rejonach odpowiedzialności. Przyjmuje się przy tym, że rejon odpowiedzialności (RjO) związku taktycznego (oddziału, pododdziału) wojsk obrony terytorialnej jest wyznaczonym jego dowódcy obszarem, w którym – zgodnie z potrzebami planu operacyjnego – zobowiązany jest on przygotować i prowadzić podległymi oraz przydzielonymi mu siłami i środkami (samodzielnie lub wspólnie z wojskami operacyjnymi, pozamilitarnymi ogniwami obronnymi i społeczeństwem) działania humanitarne i bojowe.

Spośród szeregu zadań **prowadzenie obrony miast i miejscowości** jest jednym z ważniejszych. W rejonach zurbanizowanych są przesłanki do podjęcia skutecznych działań z przeciwnikiem i wykorzystania w pełni znajomości środowiska walki – miasta, z którego wywodzą się żołnierze obrony terytorialnej.

Samodzielna obrona miast i miejscowości wojskami OT przygotowywana jest nieco inaczej niż czynią to wojska operacyjne. W tym bowiem przypadku obrona zewnętrzna ma nieco inny charakter – nie jest ukierunkowana na stawianie silnego i długotrwałego oporu. Część znajdujących się tam obiektów, rubieży i rejonów będzie obsadzona wojskami, zasadnicza ich część powinna być jednak przygotowana do wariantowego wykorzystania w trakcie walki, a przed jej rozpoczęciem jedynie chroniona. Walka z nacierającym przeciwnikiem rozstrzygać się będzie bezpośrednio wśród zabudowań, gdzie wytworzą się warunki starcia na bliską odległość.

4.3. INNE ZADANIA

W założeniach i koncepcjach prowadzenia działań wojennych na obszarze kraju główny ciężar **działań przeciwdywersyjnych**, odnoszących

się po części do działań ochronno-obronnych, a także manewrowych realizować mają wojska OT. Celem tych działań będzie przede wszystkim rozpoznawanie i zapobieganie działalności dywersyjnej, prowadzenie walki z grupami dywersyjnymi oraz ochrona obiektów przed ich atakami. Na ogół jednak skuteczność i efektywność przeciwdywersyjnych działań pododdziałów i oddziałów wojsk OT uzależniona będzie od następujących czynników:

- maksymalnego wykorzystania systemu informacyjno-meldunkowego wszystkich elementów systemu obronnego państwa (militarnego i cywilnego);

- potrzeby skupienia sił przeciwdywersyjnych na prognozowanych rejonach, obiektach w celu stworzenia (nasylenia) sił umożliwiających skuteczną likwidację elementów dywersyjnych;

- szybkości reagowania na przejawy działalności dywersyjnej przeciwnika;

- wysokiej mobilności i manewrowości wydzielonych sił do likwidacji grup dywersyjnych;

- umiejętnego doboru form i metod oddziaływania na przeciwnika.

Z reguły więc działania przeciwdywersyjne formacji obrony terytorialnej będą miały miejsce w rejonach szczególnego zagrożenia i w przypadku braku możliwości realizacji tego zadania przez inne siły.

Z treści zawartych w przedstawionych wcześniej koncepcjach ewentualnych działań wojennych wynika, iż w **działaniach przeciwdesantowych** można przewidywać również udział jednostek OT. Jednak ze względu na posiadane przez nie siły i środki mogą to zadanie realizować w ograniczonym zakresie. Nie będą należeć do rzadkości przypadki, gdy celem działań przeciwdesantowych OT będzie lokalizacja, blokowanie i utrudnianie desantom osiagania gotowości bojowej. Możliwe

też będzie oddziaływanie na desant podczas przelotu, w czasie jego lądowania oraz w czasie łączenia się oddziałów desantujących na różnych lądowiskach.

W myśl obowiązujących zasad, najpierw do działań przeciwdesantowych powinny być użyte wszystkie możliwe siły znajdujące się w pobliżu miejsca desantowania, w tym również pododdziały wojsk obrony terytorialnej. Wynika to z konieczności natychmiastowego blokowania rejonu desantowania, okrążenia desantu systemem posterunków, a następnie stopniowe rozpoznanie, rozbijanie i likwidacja. W tym modelu walki z desantami powietrznymi wojska OT na ogół będą siłami blokującymi i dezorganizującymi poczynania przeciwnika oraz utrudniającymi desantowi przyjęcie określonego systemu walki, a także działania całością zgrupowania desantowego.

Po rozbiciu desantu i jego przejściu w rozproszenie należy przystąpić do działań likwidacyjnych, polegających na wyznaczeniu dla poszczególnych jednostek (pododdziałów) OT stref lub rejonu do stopniowej likwidacji pozostałości desantu. W tej sytuacji formacje obrony terytorialnej powinny maksymalnie wykorzystać znajomość terenu (środowiska walki) i stosować takie formy walki, jak: wypad, pościg, zasadzka, okrążenie.

W całokształcie zadań realizowanych w czasie wojny, te które związane są z **ochroną i obroną obiektów** jednostki OT wykonywać będą jako zorganizowany systemowo, wzajemnie się uzupełniający zespół przedsięwzięć. W sztuce wojennej działania ochronno-obronne są pomocniczym rodzajem działań, a przewaga elementów ochronnych lub obronnych zależy od charakteru obiektu, jego dyslokacji, stopnia zagrożenia i wielkości sił, jakie należy wydzielić. Na podstawie wyników badań sądzić należy, iż głównym celem działań ochronno-obronnych będzie dozоровanie i fizyczna obrona obiektów. Działania ochronno-obronne skupiać się będą na obiektach:

- powierzchniowych (lotniska, składy, magazyny),

- liniowych (drogi, linie przesyłowe, trasy komunikacyjne),
- punktowych (mosty, wiadukty), zapory, stanowiska kierowania,
- ważnych budowlach.

Istotne jest przy tym jakiej kategorii są te obiekty, bowiem działania ochronno-obronne będą realizowane:

- samodzielnie na obiektach kategorii I,
- we współdziałaniu z układem pozamilitarnym w odniesieniu do obiektów kategorii II.

Skuteczność działań ochronno-obronnych zależy od wielu czynników.

Można sądzić, iż niebagatelny wpływ mieć będzie:

- rozpoznanie możliwego zagrożenia,
- system informacyjno-meldunkowy w rejonach obiektów,
- dozоровanie wyznaczonych sił na przedpolach obiektu,
- umiętny system zaporowo-blokujący i przeciwdywersyjny,
- ochrona najważniejszych elementów składowych ochranianego obiektu,
- linia stanowisk fizycznej obrony obiektów.

Kolejnym, a zarazem istotnym, zadaniem wojsk obrony terytorialnej w czasie działań wojennych jest **wsparcie działań wojsk operacyjnych**. Zadanie to realizowane będzie głównie w ramach przedsięwzięć logistycznych, inżynieryjnych i innych. Odnosi się nie tylko do przedsięwzięć prowadzonych w rejonach odpowiedzialności jednostek wojsk OT, ale również w znacznej mierze poza nimi.

Wsparcie działań wojsk operacyjnych polega głównie na:

- transporcie środków materiałowych (amunicja, mps, materiały wybuchowe i minerskie, środki higieny, sanitarne oraz żywność),
- ewakuacji uszkodzonego sprzętu,
- pochówku zabitych;
- organizowaniu obozów jenieckich oraz ich ochrony,

- organizowaniu dostarczania żołnierzy rezerwy do macierzystych jednostek wojsk operacyjnych,
- rozbudowie rubieży i rejonów na korzyść wojsk operacyjnych,
- maskowaniu działań operacyjnych.

Typowe dla wojsk OT jest **prowadzenie działań nieregularnych** w każdych niemalże okolicznościach. Właśnie w tych działaniach upatruje się możliwości przetrwania oraz zadawania agresorowi maksymalnie dużych strat w sposób nieprzerwany – niezależnie od tego czy przyjął on ugrupowanie bojowe do walki, czy też wycofuje się lub odpoczywa po niej. Działania nieregularne to także najbardziej namacalny dowód realizacji obrony powszechnej, której wybrane cele mogą być osiągnięte nawet w przypadku czasowej okupacji części terytorium państwa.

Niezależnie od okoliczności i warunków walki (operacji) **celem działań nieregularnych będzie** paraliżowanie zdolności przeciwnika do kontynuowania operacji ofensywnej, osłabienie jego zdolności bojowej, uniemożliwienie stałego podporządkowania opanowanego terytorium, uniemożliwienie wykorzystania infrastruktury logistycznej i materiałowej, a także zabezpieczenia jego wojsk. Zrealizowanie powyższego celu wiąże się z podjęciem działań, do których zalicza się:

- zwalczanie (atakowanie) niewielkich grup i pojedynczych żołnierzy przeciwnika,
- niszczenie obiektów infrastruktury obronnej wykorzystywanej przez przeciwnika,
- dezorganizację systemu dowodzenia i zabezpieczenia logistycznego,
- ograniczenie możliwości eksploatacyjnej zajętego terytorium,
- tworzenie struktur administracyjnych państwa podziemnego,
- prowadzenie akcji sabotażowo-dywersyjnych,
- prowadzenie stałego rozpoznania.

Powyższe cele można osiągnąć stosując działania:

- rozpoznawcze,
- dywersyjne,
- szturmowe,
- obronne.

Z wniosków wynikających z analizy konfliktów lokalnych ostatnich lat wynika, iż prowadzenie działań nieregularnych warunkują:

- inicjatywa,
- zaskoczenie,
- rozpraszanie się i skupianie wysiłku (dekoncentracja i koncentracja),
- ruchliwość sił i elastyczność działań,
- unikanie wiązania sił walką.

Z uwagi na swą specyfikę działania nieregularne powinny prowadzić siły OT nie większe niż pluton, a tylko w niektórych przypadkach kompania.

Reasumując wojska OT, prowadząc działania nieregularne, **w każdym miejscu i w każdej sytuacji operacyjno-taktycznej powinny dążyć do:**

a) pełnego wykorzystania walorów obronnych terenu i możliwości jego przygotowania do obrony jako podstawowego czynnika uzyskania zaskoczenia, zasadniczego miejsca ukrycia przed obserwacją i ogniem przeciwnika, a tym samym stworzenia dogodnych warunków do aktywnego użycia własnych środków walki;

b) prowadzenia aktywnej walki, aby zadawać przeciwnikowi jak największe straty;

c) stosowania różnych form (regularnych i nieregularnych) i sposobów (manewrów, zasadzka, zapora, blokada, obrona miejscowości) walki zbrojnej, stosownie do siły, środków i działań przeciwnika;

d) dążenia do osiągnięcia celów działań wojsk OT i operacyjnymi;

e) maksymalnego wykorzystania wsparcia i pomocy całego społeczeństwa;

f) minimalizowania oddziaływania przeciwnika na ludność cywilną.

Zakres i skala wsparcia działań wojsk operacyjnych będzie uwarunkowana wieloma czynnikami, w zasadzie będzie miała charakter planowy. Należy się jednak liczyć z tym, że w niektórych sytuacjach trzeba ją będzie organizować doraźnie.

5. ZADANIA SYSTEMU LOGISTYCZNEGO WOJSK OT W OPERACJACH NA OBSZARZE KRAJU

5.1. OGÓLNE ZADANIA SYSTEMU LOGISTYCZNEGO WOJSK OT

System logistyczny wojsk OT przeznaczony jest przede wszystkim do organizowania i realizacji dostaw zaopatrzenia oraz świadczenia usług (specjalistycznych i gospodarczo-bytowych) dla własnych ZT i samodzielnych oddziałów. Ponadto, w ograniczonym zakresie, może realizować zadania logistyczne:

- w sytuacjach klęsk żywiołowych, katastrof i awarii przemysłowych dla ludności cywilnej;
- w czasie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych oraz prowadzenia działań (militarnych) na rzecz wojsk operacyjnych.

Dostawy zaopatrzenia i usługi logistyczne²³ (specjalistyczne i gospodarczo-bytowe) realizowane przez system logistyczny wojsk OT nazywane są **zabezpieczeniem logistycznym wojsk OT**. Zabezpieczenie to jest procesem ciągłym realizowanym w czasie pokoju (szkolenia pokojowego wojsk OT), kryzysu i wojny.

²³ Usługi specjalistyczne realizowane przez pododdziały logistyczne jednostek OT obejmują usługi remontowe (R1 i R2 UiSW), usługi medyczne (I i II poziom pomocy medycznej) oraz usługi transportowe. Usługi gospodarczo-bytowe na rzecz jednostek OT realizowane są głównie przy wykorzystaniu stacjonarnych urządzeń logistycznych (np. łaźnie, pralnie, piekarnie) oraz częściowo przez etatowe pododdziały logistyczne (np. przygotowanie posiłków).

W czasie pokoju zabezpieczenie logistyczne wojsk OT obejmuje dostawy zaopatrzenia oraz usługi logistyczne niezbędne do szkolenia, a ponadto w sytuacjach kryzysowych (klęski żywiołowe, katastrofy, awarie przemysłowe) do niesienia pomocy ludności miejscowej oraz likwidacji skutków nieszczęśliwych wydarzeń (wypadków).

W czasie kryzysu (zagrożenia wojennego) zabezpieczenie logistyczne wojsk OT obejmuje dodatkowo dostawy zaopatrzenia (materiałów, urządzeń, sprzętu, a także środków materiałowych) niezbędnych do prowadzenia inżynierskiej rozbudowy terenu, maskowania operacyjnego, przygotowania obrony i ochrony ważnych obiektów znaczenia obronnego.

W czasie wojny zabezpieczenie logistyczne wojsk OT obejmuje wszystkie dostawy zaopatrzenia oraz usługi logistyczne, specjalistyczne i gospodarczo-bytowe niezbędne do prowadzenia:

- działań (razem z wojskami operacyjnymi), w tym szczególnie działań w tzw. warunkach szczególnych (specyficznych środowiskach pola walki);
- działań przeciwdywersyjnych i przeciwdesantowych;
- działań nieregularnych;
- obrony i ochrony obiektów znaczenia obronnego.

Istota zabezpieczenia logistycznego wojsk OT wyraża się w racjonalnym wykorzystaniu etatowego potencjału logistycznego (własnych mobilnych sił i środków logistycznych), wojskowego stacjonarnego potencjału logistycznego OW przydzielonego (wskazanego) do wykorzystania jednostkom OT w rejonach ich działania oraz zasobów logistycznych infrastruktury terenowej (cywilnej).

Za przygotowanie jednostek (pododdziałów) logistycznych ZT i samodzielnych oddziałów OT do realizacji dostaw zaopatrzenia oraz świadczenia usług logistycznych odpowiadają dowódcy tych jednostek (oczywiście przy aktywnym udziale podległych organów logistycznych). Natomiast za przygotowanie wojskowego stacjonarnego potencjału

logistycznego (z uwzględnieniem potrzeb wojsk OT) odpowiadają dowództwa OW, a za przygotowanie i wydzielenie dla potrzeb wojsk OT zasobów logistycznych infrastruktury terenowej (cywilnej) odpowiadają władze terenowe przy aktywnym uczestnictwie organów logistycznych WSzW.

Racjonalność wykorzystania przez wojska OT etatowego (własnego) potencjału logistycznego, a także zasobów logistycznych wydzielonych z OW oraz infrastruktury terenowej polega przede wszystkim na przestrzeganiu *zasady gospodarności, zasady celowości, zasady koncentracji wysiłku* oraz *zasady ekonomii sił*. Oznacza to także, iż etatowy mobilny potencjał logistyczny jednostek OT powinien być wykorzystywany tylko w warunkach, kiedy będą niedostępne zasoby logistyczne infrastruktury stacjonarnej (wojskowej i cywilnej).

Przygotowanie zasobów logistycznych infrastruktury terenowej do wykorzystania (wyzyskania) przez jednostki OT polega na realizacji szeregu przedsięwzięć związanych z ich fizycznym tworzeniem i racjonalnym rozmieszczeniem na planowanym obszarze ich działania oraz tworzeniem mechanizmów prawnych i organizacyjnych związanych z ich racjonalną dystrybucją i pozyskiwaniem. W tym celu m. in. organizowane jest współdziałanie wojskowo-cywilne.

Cel zabezpieczenia logistycznego wojsk OT uznaje się za osiągnięty, jeżeli niezbędne jednostkom (ZT i samodzielnym oddziałom) OT zaopatrzenie i usługi logistyczne zostaną zrealizowane: we właściwych (zaplanowanych) ilościach, o właściwej jakości (asortymencie), we właściwym miejscu (właściwemu odbiorcy) oraz we właściwym czasie.

Zabezpieczenie logistyczne wojsk OT obejmuje: zabezpieczenie materiałowe, zabezpieczenie techniczne i zabezpieczenie medyczne.

Zabezpieczenie materiałowe wojsk OT obejmuje: *gromadzenie, przechowywanie i dostarczanie (odbiór) środków bojowych i materiałowych*

(ŚBiM) oraz świadczenie usług gospodarczo-bytowych, a także – w czasie wojny – wykorzystanie zasobów materiałowych infrastruktury terenowej oraz zdobyczy wojennej.

Zapasy ŚBiM dla jednostek OT gromadzone i przechowywane są przede wszystkim w bazach oraz składach i poligonowych punktach zaopatrzenia materiałowego (PPZM) rejonowych bazach materiałowych (RBM) znajdujących się na obszarze poszczególnych OW.

Odbiór ŚBiM przez jednostki OT (ich pododdziały logistyczne) ze wskazanych źródeł zaopatrzenia (baz, składnic i PPZM) dotyczy większości środków sześciu klas materiałowych spośród dziesięciu klas materiałowych obowiązujących w SZ RP. **Klasami materiałowymi** obowiązującymi w SZ RP są:

- *klasa I* – żywność oraz materiały i sprzęt służby żywnościowej;
- *klasa II* – umundurowanie i wyposażenie osobiste, materiały i sprzęt służby mundurowej;
- *klasa III* – materiały pędne i smary (mps) oraz sprzęt służby mps;
- *klasa IV* – inżynieryjne materiały budowlane, zaporowe i rozbudowy fortyfikacji;
 - *klasa IVa* – sprzęt budowlany, komunalny, pożarniczy i środki gaśnicze oraz środki materiałowe infrastruktury;
- *klasa V* – środki bojowe;
- *klasa VI* – materiały handlowe;
- *klasa VII* – uzbrojenie i sprzęt wojskowy (UiSW) indywidualny oraz zespołowy;
 - *klasa VIII* – środki medyczne, materiały i sprzęt służby zdrowia;
 - *klasa IX* – techniczne środki materiałowe (TŚM);
 - *klasa X* – artykuły powszechnego użytku.

Do usług gospodarczo-bytowych realizowanych na rzecz jednostek OT należą przede wszystkim usługi: piekarnicze, handlowe, pralnicze, kąpielowe,

krawieckie, szewskie, fryzjerskie, a także przygotowywanie posiłków, wydobywanie i dostarczanie wody konsumpcyjnej i inne. Większość tych usług świadczona jest przez stacjonarne (wojskowe i cywilne) urządzenia logistyczne.

Zabezpieczenie techniczne wojsk OT obejmuje: *obsługiwanie techniczne (w tym usługi metrologiczne i specjalne urządzeń poddozorowych), rozpoznanie techniczne, ewakuację techniczną, remont UiSW oraz zaopatrywanie w TŚM.*

Usługi metrologiczne polegają na sprawdzaniu dokładności i wiarygodności wskazań wielkości mierzonych charakterystycznych dla danego UiSW oraz (lub) na naprawie (wymianie) uszkodzonych narzędzi pomiarowych, a także okresowej lub doraźnej ich legalizacji.

Usługi specjalne urządzeń poddozorowych dotyczą sprzętu wymagającego okresowych badań dozorowych ze względu na ich warunki bezpieczeństwa użytkowania. Do sprzętu takiego należą: żurawie (dźwigi), dźwigniki, podnośniki, urządzenia ciśnieniowe (butle gazowe, wytwornice acetylenu) itp.

Rozpoznanie techniczne ma na celu zbieranie informacji o sytuacji technicznej w rejonach działań prowadzonych przez jednostki OT.

Ewakuacja techniczna ma na celu przemieszczenie niezdatnego do użytku lub pozostawionego sprawnego UiSW z obszaru zagrożenia do punktów zbiórki uszkodzonego sprzętu (PZUS) organizowanych siłami jednostek OT lub stacjonarnych warsztatów (zakładów) remontowych. Do PZUS rozwijanych siłami jednostek logistycznych ewakuowane jest tylko uszkodzone UiSW wymagające remontów pierwszego (R1) i drugiego (R2) stopnia.

Remont uszkodzonego UiSW w toku działań bojowych ma na celu odtworzenie jego zdolności technicznej, natomiast w warunkach szkolenia pokojowego jednostek OT odtwarzana jest również sprawność techniczna

sprzętu. Uszkodzone UiSW wymagające wyższego zakresu remontu niż R2 remontowane jest w stacjonarnych warsztatach remontowych (RWT i OWT) lub zakładach remontowych GN.

Zaopatrywanie w TŚM jednostek, pododdziałów, logistycznych ZT i samodzielnych oddziałów OT obejmuje zestawy remontowe (do wykonywania remontów R1 i R2) oraz części zamienne.

Zabezpieczenie medyczne wojsk OT obejmuje: *przedsięwzięcia profilaktyki zdrowotnej, leczniczo-ewakuacyjne, sanitarno-higieniczne i przeciwepidemiczne, ochronę sanitarną żołnierzy przed skutkami użycia broni masowego rażenia oraz zaopatrywanie w sprzęt i materiały medyczne.*

Przedsięwzięcia profilaktyki zdrowotnej obejmują działalność służby zdrowia jednostek OT zmierzającą do utrzymania dobrego stanu zdrowia żołnierzy oraz zapobieganie zachorowaniom. Są to przede wszystkim badania i przeglądy okresowe żołnierzy oraz szczepienia ochronne.

Istota **przedsięwzięć leczniczo-ewakuacyjnych** wyraża się w udzielaniu we właściwym czasie pomocy medycznej rannym i chorym żołnierzom oraz ich leczeniu połączonym z ewakuacją do punktów opatrunkowych, rozwijanych siłami jednostek OT (brygadowy punkt opatrunkowy – BPO i batalionowe punkty opatrunkowe – bpo) oraz do szpitali stacjonarnych (wojskowych i cywilnych). W procesie realizacji tych przedsięwzięć obowiązuje zasada leczenia etapowego z ewakuacją według wskazań lekarskich. Powoduje to, że ranni i chorzy otrzymują pomoc medyczną w zależności od stanu zagrożenia życia i zdrowia.

Przedsięwzięcia sanitarno-higieniczne obejmują kontrolę stanu zdrowia żołnierzy oraz warunków ich bytowania, zakwaterowania, żywienia, zaopatrywania w wodę, nadzór nad przestrzeganiem przepisów higieny osobistej i zbiorowej oraz nadzór nad kąpielą i praniem bielizny.

Przedsięwzięcia przeciwepidemiczne obejmują rozpoznanie sanitarno-epidemiczne oraz stałą obserwację rejonów rozmieszczenia i działania wojsk

OT, kontrolę sanitarno-epidemiczną żołnierzy przybywających jako uzupełnienie, wykonywanie zabiegów profilaktycznych w celu uodpornienia żołnierzy przeciw chorobom zakaźnym oraz systematyczne wykrywanie i leczenie nosicieli chorób zakaźnych.

Ochrona sanitarna żołnierzy przed skutkami użycia BMR polega na zapobieganiu jej następstwom. Obejmuje ona: prowadzenie zabiegów sanitarnych, stosowanie środków hamujących lub osłabiających rozwój procesów patologicznych wywołanych działaniem na organizm ludzki czynników BMR.

Zaopatrywanie wojsk OT w sprzęt i materiały medyczne odbywa się na podstawie tabeli należności. Obejmuje ono materiały zaopatrzenia bieżącego oraz materiały zaopatrzenia bojowego.

5.2. ZADANIA SYSTEMU LOGISTYCZNEGO WOJSK OT W CZASIE KRYZYSU

Wcześniej już mocno akcentowano ścisły związek sprawności funkcjonowania systemu logistycznego w okresie kryzysu i wojny od sprawności tegoż systemu w okresie pokoju. Dlatego też przed przystąpieniem do przedstawienia zadań systemu logistycznego w okresie kryzysu kilka kwestii związanych z czasem pokoju.

Zadania systemu logistycznego OT w czasie pokoju należy postrzegać przez pryzmat trzech zasadniczych segmentów:

a) zabezpieczenia procesu szkolenia żołnierzy zasadniczej służby wojskowej i rezerwistów jednostek OT;

b) uczestnictwa jednostek OT w działaniach ratunkowo-ochronnych i humanitarnych na rzecz miejscowej ludności i środowiska oraz udziału w likwidacji klęsk żywiołowych;

c) przygotowania obronnych rejonów odpowiedzialności oraz bazy logistycznej dla jednostek OT niezbędnej im do skutecznego działania w czasie wojny.

Zabezpieczenie logistyczne procesu szkolenia żołnierzy zasadniczej służby wojskowej i rezerwistów jednostek OT obejmuje dwa zasadnicze obszary zadań. Pierwszy z nich odnosi się do zapewnienia żołnierzom przynajmniej dobrych warunków bytowych, a drugi środków i sprzętu niezbędnego w toku szkolenia. Zapewnienie odpowiedniego bytu żołnierzom wiąże się z: umundurowaniem, wyżywieniem, zakwaterowaniem, leczeniem oraz świadczeniem usług gospodarczo-bytowych takich, jak: kąpiel, pranie bielizny, usługi szewskie, krawieckie, fryzjerskie, handlowe itp. Natomiast zabezpieczenie procesu szkolenia żołnierzy, z logistycznego punktu widzenia, postrzegane jest głównie jako dostarczenie środków bojowych (amunicji, środków inżynieryjno-saperskich, środków pozoracji pola walki) niezbędnych do szkolenia ogniowego, paliw płynnych, części zamiennych (technicznych środków materiałowych – TŚM), a także jako wszelkie usługi specjalistyczne związane z przewozem (transportem) ludzi, sprzętu i środków zaopatrzenia oraz remontem uszkodzonego w procesie szkolenia UiSW.

Szczególnie ważnym, a zarazem trudnym problemem dla organizatorów zaopatrywania jednostek OT w środki bojowe (ŚB) oraz TŚM, niezbędne im w procesie szkolenia, jest zapewnienie i utrzymanie niezbędnych zapasów w jednostkach OT oraz przydzielonych im źródłach zaopatrzenia do UiSW występującego tylko w jednostkach OT (np. 85 mm am. do armaty D44, 82 mm am. do moździerza wz. 37, 57 mm am. do armaty plot. S-60 itp.)

Uczestnictwo jednostek OT w działaniach ratunkowo-ochronnych i humanitarnych na rzecz miejscowej ludności i środowiska oraz ich udział w likwidacji klęsk żywiołowych, z logistycznego punktu widzenia, wiąże się przede wszystkim ze zwiększonym (w stosunku do „normalnego procesu szkolenia żołnierzy”) zużyciem resursów eksploatacyjnych sprzętu

samochodowego i specjalistycznego (sprzęt wojsk inżynieryjnych, wojsk obrony przeciwchemicznej, łączności oraz logistyczny), paliw płynnych oraz części zamiennych (TŚM). Ponadto działania jednostek OT wymagać mogą dostarczania im zwiększonych ilości środków zaopatrzenia udostępnianych następnie ludności cywilnej (np. środki żywnościowe, materiały medyczne, odzież, środki higieny, namioty, pościel itp.). Z kolei uczestnictwo jednostek OT w likwidacji skutków klęsk żywiołowych wymagać może dostarczania im tzw. pozatabelarycznych środków zaopatrzenia, np. materiałów budowlanych, konstrukcji mostowych, środków przeprawowych, sprzętu budowlanego itp. Szeroka gama, czasami trudno przewidywalnych, środków zaopatrzenia niezbędnych jednostkom OT do skutecznego działania w powyższych sytuacjach nadzwyczajnych wymagać będzie angażowania w procesie ich zaopatrywania organów wojskowych, w tym logistycznych, OW, WSzW, a także terenowych organów administracji państwowej i samorządowej. Niezbędne również będzie współdziałanie z obroną cywilną oraz organami i instytucjami podległymi ministrowi spraw wewnętrznych i administracji (MSWiA), w tym szczególnie Państwową Strażą Pożarną, policją, strażą graniczną itp.

Przygotowanie obronne rejonów odpowiedzialności oraz bazy logistycznej dla jednostek OT, niezbędnej do skutecznego działania w czasie wojny, to szeroka gama przedsięwzięć organizacyjnych i realizacyjnych również pod względem logistycznym.

Operacyjne przygotowanie terytorium do obrony, szczególnie związane z inżynieryjną rozbudową terenu oraz maskowaniem operacyjnym i bezpośrednim, wymaga dużego nakładu sił i środków, w tym finansowych. W związku z tym angażowanie do niego jednostek OT realizowane będzie na podstawie specjalnych planów, w których zapewnienie środków finansowych i rzeczowych wymagać będzie odpowiednich decyzji państwowych. Na podobnych zasadach odbywać się będzie zabezpieczenie logistyczne

jednostek OT uczestniczących w realizacji takich zadań. Niezależnie od charakteru przedsięwzięć (rodzaju prac) jednostki OT będą musiały być wzmocniane środkami transportowymi, sprzętem przeładunkowym, sprzętem inżynieryjnym itp., co wiąże się z dużym zużyciem paliw płynnych, zestawów remontowych i części zamiennych, zmasowanymi usługami remontowymi itp. W przypadku znacznego oddalenia rejonów, w których będą wykonywane prace związane z operacyjnym przygotowaniem terytorium do obrony, od miejsc stacjonowania jednostek OT, może zaistnieć konieczność organizacji zgrupowań polowych (organizacji stacjonowania jednostek OT w warunkach polowych). Duże koszty przedsięwzięć związanych z inżynieryjną rozbudową terenu oraz maskowaniem operacyjnym mogą powodować, że tego rodzaju prace będą wykonywane dopiero w okresie kryzysu (zagrożenia wojennego).

Przygotowanie bazy logistycznej dla jednostek OT na czas wojny związane jest przede wszystkim z gromadzeniem i przechowywaniem niezbędnych zapasów zaopatrzenia²⁴, organizacją bazy remontowej oraz szpitalnej. Ponadto w przypadku planowania prowadzenia przez jednostki OT działań nieregularnych przygotowania obejmować będą dodatkowo organizację ukrytych składów zaopatrzenia oraz niezbędnej bazy remontowej i medycznej, a także przygotowania procedur związanych z przyjmowaniem zaopatrzenia z zewnątrz (spoza linii frontu).

Zadania systemu logistycznego wojsk OT w czasie kryzysu (zagrożenia wojennego) charakteryzować się będą dużym nasileniem dostaw zaopatrzenia oraz usług logistycznych (w porównaniu z okresem szkolenia pokojowego). Wynikać to będzie z intensyfikacji zadań realizowanych przez jednostki OT na rzecz operacyjnego przygotowania terytorium do obrony (inżynieryjna rozbudowa terenu, maskowanie operacyjne) oraz realizacji zadań na rzecz

²⁴ Czasami mogą być to środki zaopatrzenia nie występujące w wojskach operacyjnych.

wojsk operacyjnych (prowadzenie rozpoznania, uczestniczenie w zabezpieczeniu mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia wojsk, obrona i ochrona ważnych obiektów znaczenia obronnego), a także prowadzenia działań ratowniczych i likwidacji skutków ewentualnych klęsk żywiołowych, katastrof przemysłowych itp.

Dla organów i pododdziałów logistycznych jednostek OT będzie to okres szczególnie intensywnego wysiłku, w związku z realizacją zadań logistycznych na rzecz własnych wojsk, które będą działały w znacznym rozproszeniu, a także w związku z dużą różnorodnością i nasileniem realizowanych zadań.

Zadania te będą polegały na realizacji usług transportowych (przewóz ludzi, zaopatrzenia, materiałów i konstrukcji budowlanych, środków inżynieryjno-saperskich, ewakuacja mienia z rejonów zagrożonych itp.) i usług przeładunkowych, dostaw zaopatrzenia dla pododdziałów OT realizujących zadania poza rejonem stacjonowania jednostek OT. W sytuacjach klęsk żywiołowych i katastrof przemysłowych mogą być to również zadania związane z przygotowywaniem posiłków dla ludności miejscowej, organizacją zakwaterowania, prowadzeniem zabiegów sanitarnych itp.

Szczególnie ważnymi zadaniami dla organów kierowania systemu logistycznego wojsk OT będą:

- przygotowanie bazy logistycznej (materiałowej, technicznej i medycznej) dla jednostek OT;
- rozpoznanie zasobów logistycznych infrastruktury terenowej (cywilnej), które będą mogły być wykorzystane w procesie zabezpieczenia logistycznego pododdziałów OT oraz uzgodnienie (ustalenie) z wojskowymi organami administracji terenowej (WSzW, WKU) procedur ich wykorzystania;

➤ nawiązanie współdziałania (współpracy) z organami obrony cywilnej, Państwowej Straży Pożarnej, policji, a w rejonach nadgranicznych również z organami straży granicznej.

Przygotowanie bazy logistycznej dla jednostek OT będzie związane kontynuacją działań podejmowanych w czasie pokoju. Będzie polegało ono głównie na konkretyzacji i uszczegółowieniu zasad i procedur korzystania przez jednostki OT ze stacjonarnych źródeł zaopatrzenia oraz bazy remontowej i szpitalnej znajdującej się na obszarze OW.

Rozpoznanie zasobów logistycznych infrastruktury terenowej (cywilnej) polegać będzie głównie na ustaleniu zakresu i sposobów ich wykorzystania (pozyskiwania). W przypadku wykorzystywania obiektów stacjonarnych, w tym szczególnie do realizacji usług remontowych, leczniczych oraz gospodarczo-bytowych (kąpiel, pranie, wypiek chleba, przygotowanie posiłków, usługi szewskie i krawieckie, wydobywanie i uzdatnianie wody itp.) bardzo istotnym problemem będzie rozwiązanie problemów autonomiczności zasilania tych obiektów (urządzeń) w tzw. „media komunalne” (energia elektryczna, ciepło, woda, odprowadzanie ścieków).

Współdziałanie z organami obrony cywilnej oraz organami instytucji podległych ministrowi spraw wewnętrznych i administracji ma na celu uzgodnienie procedur wspólnego uczestnictwa w realizacji zadań logistycznych na rzecz miejscowej ludności w sytuacjach klęsk żywiołowych, katastrof przemysłowych oraz prowadzenia działań ratowniczych.

Specyficznym zadaniem o charakterze logistycznym, w okresie zagrożenia wojennego, w którym aktywnie powinny uczestniczyć jednostki OT, jest ewakuacja baz i składnic z rejonów zagrożonych zajęciem przez agresora oraz rozśrodkowanie dużych baz i składnic leżących w głębi kraju, które stanowią opłaczalne cele dla uderzeń środków napadu powietrznego (ŚNP) przeciwnika. Realizacja zadań logistycznych polegać będzie na

świadczeniu usług przeładunkowych i usług transportowych, a także przygotowywaniu nowych miejsc składowania ewakuowanych zapasów zaopatrzenia. Ponadto ewakuowane zaopatrzenie, które utrzymywane będzie na transporcie kolejowym, a także w miejscach tymczasowego (doraźnego) składowania wymagać będzie – w pierwszym wypadku – ochrony przez konwoje, a w drugim – organizacji obrony i ochrony. Zadaniem logistyki będzie zapewnienie konwojom oraz pododdziałom, prowadzącym obronę i ochronę tymczasowych składów, warunków bytowania oraz zaopatrzenia bojowego niezbędnego do realizacji zadań ochronnych.

5.3. ZADANIA SYSTEMU LOGISTYCZNEGO WOJSK OT W CZASIE KONFLIKTU ZBROJNEGO

Wyniki przeprowadzonych analiz pozwalają stwierdzić, że zadania systemu logistycznego wojsk OT w czasie konfliktu zbrojnego (wojny) obejmować będą realizację dostaw zaopatrzenia oraz świadczenie usług logistycznych (specjalistycznych i gospodarczo-bytowych) niezbędnymi jednostkom OT (BOT i samodzielnym bOT) podczas:

- prowadzenia działań na drugorzędnych kierunkach uderzeń przeciwnika oraz w tzw. warunkach szczególnych (specyficznych warunkach terenowych),
- prowadzenia działań nieregularnych na tyłach i w ugrupowaniu wojsk agresora,
- obrony i ochrony obiektów znaczenia obronnego.

W związku z tym, że powyższe zadania wykonywane będą wspólnie z wojskami operacyjnymi (głównie własnymi) bądź na ich korzyść, zadania logistyczne na rzecz jednostek OT będą realizowane w warunkach ścisłego współdziałania z systemami logistycznymi wojsk operacyjnych. Współdziałanie to może dotyczyć takich przedsięwzięć, jak:

➤ korzystanie ze wspólnych źródeł zaopatrzenia oraz wspólnych urzędów logistycznych pionu technicznego (warsztaty remontowe) i pionu medycznego (szpitale i inne obiekty służby zdrowia);

➤ wzajemne świadczenie usług transportowych, związanych z dowozem zaopatrzenia oraz ewakuacją techniczną i medyczną;

➤ wykorzystanie (wyzyskanie) zasobów logistycznych infrastruktury terenowej;

➤ świadczenie doraźnej pomocy, związanej z użyczeniem zaopatrzenia oraz świadczeniem usług logistycznych.

Jednak specyfika wyposażenia jednostek OT (lekkie uzbrojenie, często „generacji” wycofanych z wojsk operacyjnych) oraz działania (użycia) jednostek OT w pobliżu miejsca ich stacjonowania powodują, że niektóre zadania logistyczne organizowane i realizowane na rzecz ich pododdziałów będą charakteryzować się odmiennością. Zadania te związane będą z:

➤ dostarczaniem środków bojowych dla jednostek OT (BOT i samodzielnych bOT) bezpośrednio ze stacjonarnych źródeł zaopatrzenia (baz, składnic i PPZM RBM),

➤ świadczeniem usług gospodarczo-bytowych w oparciu o stacjonarną bazę wojskową (garnizonowa) i cywilną,

➤ realizacją w jednostkach OT (ich własnymi siłami logistycznymi) tylko podstawowych zadań technicznych (tylko remonty R1 i R2) i medycznych (tylko pomoc medyczna I i II poziomu opieki medycznej),

➤ powszechnym korzystaniem z zasobów logistycznych infrastruktury terenowej (cywilnej).

Predyspozycje wojsk OT do prowadzenia działań w terenie urozmaiconym powodują, że jednostki OT (BOT i samodzielne bOT), działające w takim terenie, swoje zabezpieczenie logistyczne często będą musiały organizować w sposób specyficzny. Wynikać to może z:

➤ powszechnego korzystania z miejscowych środków transportowych (środki transportu dostępne w danym terenie –ciągników, transportu konnego – jucznego oraz wykorzystania tragarzy – nosicieli);

➤ potrzeby zaopatrywania pododdziałów OT w tzw. pozatabelaryczne środki zaopatrzenia (np. zimą w narty, sanie, okulary przeciwsłoneczne, środki przeciwdmrozeniowe);

➤ realizacji zadań małymi pododdziałami, które przez długi czas mogą pozostawać w oderwaniu od macierzystych jednostek, co powoduje potrzebę zapewnienia im autonomiczności logistycznej (zaopatrzenie w żywność, przygotowanie posiłków, utrzymywanie niezbędnych zapasów ŚB, udzielanie pomocy medycznej) oraz jej systematycznego podtrzymywania (dostarczenie zaopatrzenia, ewakuacja rannych i chorych itp.).

Prowadzenie przez jednostki OT, na obszarach ich odpowiedzialności, działań przeciwdywersyjnych wymagać będzie wzmożonego ruchu w terenie ich pododdziałów. Realizować one będą zadania rozpoznawcze, zapobiegające działalności dywersyjnej, prowadzić będą walkę z grupami dywersyjnymi oraz ochraniać obiekty przed atakiem. Z logistycznego punktu widzenia, wiązać się to będzie z dużym zużyciem paliw płynnych, wypadkami i awariami środków transportowych, stratami bojowymi uzbrojenia i sprzętu wojskowego, ponoszeniem strat sanitarnych i bezpowrotnych w ludziach, zwiększonym zużyciem środków bojowych itp. Dlatego organy logistyczne jednostek OT organizować będą musiały w terenie punkty tankowania pojazdów, udzielanie pomocy technicznej i ewakuację techniczną uszkodzonego sprzętu wojskowego, udzielanie pomocy medycznej i ewakuację medyczną rannych i chorych, zbiórkę poległych żołnierzy, ich ewidencję i pochówek itp.

Podobne do powyższych przedsięwzięć zadania logistyczne będą realizowane w jednostkach OT podczas zwalczania desantów przeciwnika,

w tym szczególnie po rozbiciu desantu przez wojska operacyjne i przejściu jego części sił do działań w rozproszeniu.

W zupełnie odmienny (w stosunku do przedstawionych wcześniej rozwiązań) sposób będą (mogą być) organizowane zadania logistyczne na rzecz wojsk OT prowadzących działania nieregularne. Zdeterminowane one będą przede wszystkim planowanym czasem oraz intensywnością ich prowadzenia, które z kolei rzutować będą na wielkość utrzymywanych (przygotowywanych) dla jednostek OT zapasów zaopatrzenia (głównie amunicji, środków minersko-zaporowych i paliw płynnych), sposób udzielenia pomocy medycznej rannym i chorym, sposób odtworzenia zdolności technicznej uszkodzonego sprzętu wojskowego, a także zakres wykorzystania zasobów logistycznych infrastruktury terenowej oraz zdobyczy wojennej. Zadania te mogą być wykonywane w warunkach izolacji (oderwania) wojsk OT od sił operacyjnych lub w warunkach zasilania z zewnątrz (zaopatrzenia dostarczanego spoza linii frontu – linii styczności wojsk). Organy oraz pododdziały logistyczne jednostek OT prowadzących działania nieregularne będą więc wykonywały wiele specyficznych zadań, którymi mogą być:

- organizacja zaopatrywania pododdziałów z utajnionych składów (baz) zaopatrzenia,
- organizacja i przyjmowanie zrzutów zaopatrzenia z powietrza (organizacja zrzutowisk i lądowisk, odbiór zaopatrzenia i jego transport do utajnionych składów zaopatrzenia),
- organizacja ewakuacji medycznej transportem powietrznym (np. w drodze powrotnej po dostarczeniu zaopatrzenia),
- organizacja pozyskiwania zaopatrzenia z zasobów terenowych,
- organizacja pozyskiwania zaopatrzenia poprzez jego zdobycie na przeciwniku.

W przypadku prowadzenia przez jednostki OT obrony i ochrony obiektów znaczenia obronnego, działania ich organów i pododdziałów logistycznych będą miały tzw. charakter systemowy, bowiem realizowane przedsięwzięcia logistyczne będą polegały na ciągłym (systematycznym) dostarczaniu zaopatrzenia (z reguły zgodnie z tabelami należności), świadczeniu usług specjalistycznych (usługi transportowe i usługi medyczne) oraz standardowych usług gospodarczo-bytowych. Pewną specyfiką będzie realizacja powyższych zadań na rzecz pododdziałów znacznie rozproszonych w terenie.

System logistyczny wojsk OT, w czasie konfliktu zbrojnego, może realizować również pewną grupę zadań na rzecz wojsk operacyjnych. Zadania te, wykonywane w rejonach odpowiedzialności poszczególnych jednostek OT (BOT i samodzielnych bOT), mogą polegać głównie na:

- transporcie (przewozach) zaopatrzenia (amunicji, mps, środków minersko-zaporowych, środków higieny, materiałów medycznych, żywności, technicznych środków materiałowych itp.);
- ewakuacji technicznej (uszkodzonego UiSW) oraz medycznej (rannych i chorych);
- zbiórce poległych i organizacji ich pochówku;
- organizacji zabezpieczenia logistycznego w obozach jenieckich;
- transporcie żołnierzy rezerwy (uzupełnień) do jednostek operacyjnych;
- wykonywaniu usług przeładunkowych w bazach i składnicach zaopatrzenia, stacjach załadowania i stacjach wyładowania, lotniskach oraz portach morskich i rzecznych.

6. FUNKCJONOWANIE SYSTEMU LOGISTYCZNEGO WOJSK OT W CZASIE KRYZYSU

Funkcjonowanie systemu logistycznego wojsk OT w czasie kryzysu będzie związane z realizacją wielu takich samych zadań, jak w okresie pokoju, a ponadto pojawią się nowe wyzwania dla logistycznych organów kierowania oraz pododdziałów logistycznych jednostek OT.

Na takich samych zasadach, jak w okresie pokoju, organizowane i realizowane będzie przede wszystkim zapewnienie odpowiedniego bytu żołnierzom w garnizonach (prowadzić to będzie *logistyka garnizonu*) oraz zabezpieczenie logistyczne procesu szkolenia pododdziałów. Wzrośnie jedynie zakres i skala wykonywanych zadań, bowiem jednostki OT będą prowadziły mobilizacyjne rozwinięcie oraz zintensyfikowany będzie proces szkolenia pododdziałów.

Natomiast nowe wyzwania dla logistyków wynikać będą z wielu dodatkowych zadań bojowych, realizowanych przez jednostki OT. Z logistycznego punktu widzenia zadania te można podzielić na dwie grupy.

Grupa pierwsza – to zadania realizowane w garnizonie bądź w jego pobliżu, które nie będą wymagały długiego przebywania pododdziałów poza miejscem stałej dyslokacji.

Grupa druga – to zadania realizowane przez dłuższy okres poza macierzystym garnizonem oraz wymagające dużego nakładu (wysiłku), a także dodatkowych sił i środków logistycznych.

Grupa pierwsza obejmować będzie zadania związane z:

- obroną i ochroną obiektów znaczenia obronnego,

- uczestnictwem w zabezpieczeniu mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia jednostek wojsk operacyjnych,
- rozpoznaniem obszaru (rejonu) odpowiedzialności (tzw. rozpoznanie terytorialne).

Grupa druga obejmować natomiast będzie zadania związane z uczestnictwem jednostek OT w:

- inżynierskiej rozbudowie terenu (w ramach operacyjnego przygotowania obszaru kraju),
- ewakuacji i rozśrodkowaniu dużych baz (składów) zaopatrzenia oraz konwojowaniu transportów kolejowych przewożących ewakuowane zaopatrzenie.

Realizacja zadań **grupy pierwszej** polegających głównie na organizowaniu patroli, posterunków ochronnych, ubezpieczeń bezpośrednich, posterunków regulacji ruchu oraz „małych” prac fortyfikacyjnych w rejonie ochraniających obiektów, z logistycznego punktu widzenia, poza zapewnieniem niezbędnych spraw bytowych oraz wyposażeniem indywidualnym i częściowo zespołowym żołnierzy realizowanym w garnizonie, wymagać będą zapewnienia transportu. Polegać ono będzie głównie na dowozie z garnizonu pododdziałów (zespołów, wart, patroli itp.) do rejonów (miejsc) wykonywania zadań, okresowej ich wymianie oraz dowozie środków (zaopatrzenia) niezbędnych do tzw. „małych” prac fortyfikacyjnych.

Organizacja żywienia żołnierzy prowadzona będzie na bazie garnizonu, grupom opuszczającym garnizon na dłuższy czas (1-2 doby) wydawane będą suche racje żywnościowe (tzw. „S”).

Pomoc techniczna dla pojazdów mechanicznych ulegających awarii (wypadkom drogowym) udzielana będzie dzięki organizacji ruchomych patroli technicznych, które będą dokonywały naprawy uszkodzeń na miejscu zdarzenia lub ewakuować będą uszkodzone pojazdy do garnizonu.

Pomoc medyczna rannym i chorym żołnierzom (w zakresie I poziomu pomocy medycznej) udzielana będzie przez ruchome patrole medyczne wysyłane z garnizonu na wezwanie.

W czasie wykonywania wymienionych zadań przez jednostki OT nie przewiduje się znacznego zużycia ŚB (amunicji strzeleckiej, materiałów wybuchowych, granatów ręcznych, amunicji plot), które uzupełniane będą z zapasu bieżącego jednostki OT utrzymywanego w garnizonie. Natomiast zdecydowanie większe niż w okresie szkolenia pokojowego będzie zużycie paliw płynnych. Jednak znaczne zapasy tych paliw utrzymywane przy pojazdach (5jn) nie wymagają organizacji ich tankowania poza garnizonem.

Realizacja zadań **grupy drugiej** wymagać będzie dużego nakładu sił i środków, w tym logistycznych, a także bardzo często przebywania pododdziałów OT przez długi okres poza macierzystym garnizonem.

Zadania związane z inżynierską rozbudową terenu będą realizowane „metodą zgrupowań polowych”, a więc wymagać będą organizacji bytowania żołnierzy jednostek OT przez długi okres w warunkach polowych. Ponadto prowadzone prace wymagać będą dostarczania dużych ilości materiałów i konstrukcji inżynierskich (budowlanych), prowadzenia robót ziemnych itp., co wiąże się z koniecznością organizacji eksploatacji dużej liczby pojazdów (sprzętu samochodowego i inżynierskiego). Za organizację zabezpieczenia logistycznego jednostek OT podczas prowadzenia tych prac odpowiadać będzie *logistyka planowania*, a za ich realizację – *logistyka wykonawcza* jednostek OT, która w wypadku dużego zakresu prac będzie musiała być wzmocniona siłami i środkami logistycznymi przełożonego (OW).

Zabezpieczenie logistyczne jednostek OT, podczas inżynierskiej rozbudowy terenu, prowadzone może być w oparciu o bazę logistyczną macierzystego garnizonu, ich przydział na zaopatrzenie do innych (z reguły najbliższych) jednostek wojskowych, a także w oparciu o przydzielane przez

logistykę OW stacjonarne źródła zaopatrzenia (składy i poligonowe punkty zaopatrzenia materiałowego RBM), stacjonarną bazę szpitalną wojskowych rejonów leczniczych (WRL).

W miejscu realizacji prac, wykonywanych „metodą zgrupowań polowych”, etatowe pododdziały jednostek OT mogą rozwijać:

a) BOT

- brygadowy punkt zaopatrzenia (BPZ),
- brygadowy punkt zbiórki uszkodzonego sprzętu (PZUS),
- brygadowy punkt opatrunkowy (BPO).

b) bOT:

- batalionowy punkt zaopatrzenia (bpz),
- batalionowy punkt zbiórki uszkodzonego sprzętu (PZUS)
- batalionowy punkt opatrunkowy (bpo).

Urządzenia logistyczne mogą realizować następujące zadania:

➤ BPZ – zaopatrywać w żywność, paliwa (mps), amunicję, środki inż.-saperskie, środki obrony przeciwchemicznej, umundurowanie;

➤ PZUS – realizować remont (R2) uszkodzonego UiSW oraz zaopatrywać w TŚM;

➤ BPO – udzielać pomocy rannym i chorym w zakresie II poziomu pomocy medycznej oraz zaopatrywać w sprzęt i materiały medyczne;

➤ bpz – zaopatrywać w żywność, paliwa (mps), amunicję, środki inż.-sap., środki obrony przeciwchemicznej, umundurowanie;

➤ PZUS – realizować remont (R1) uszkodzonego UiSW oraz zaopatrywać w TŚM;

➤ bpo – udzielać pomocy medycznej rannym i chorym w zakresie I poziomu pomocy medycznej oraz zaopatrywać w sprzęt i materiały medyczne.

Pewnym problemem zarówno w BOT, jak i bOT, może być realizacja usług gospodarczo-bytowych w warunkach polowych. Dotyczy to przede

wszystkim: wypieku chleba, organizacji kąpieli, prania bielizny oraz wykonywania usług szewsko-krawieckich. Mogą być one wykonywane w macierzystym garnizonie, w pobliskich garnizonach, do których jednostki OT będą przydzielane na zaopatrzenie lub poprzez przydzielanie jednostkom OT odpowiedniego wzmocnienia (w zakresie wykonywania usług gospodarczo-bytowych).

Z kolei na innych zasadach, niż powyższe, organizowane będzie zabezpieczenie logistyczne jednostek (pododdziałów) OT uczestniczących w ewakuacji i rozśrodkowaniu dużych baz (składów) zaopatrzenia oraz konwojowaniu transportów kolejowych przewożących ewakuowane zaopatrzenie.

Ewakuacja dużych baz (składów) zaopatrzenia będzie miała miejsce w wypadku zagrożenia zajęciem przez przeciwnika terenów (obszarów), na których będą się one znajdowały. Dotyczyć to więc będzie baz (składów) zaopatrzenia, znajdujących się głównie w pobliżu zagrożonej granicy państwa. Natomiast rozśrodkowanie będzie dotyczyło szczególnie dużych baz i składów zaopatrzenia leżących w głębi kraju, które stanowią opłaczalne cele dla uderzeń przeciwnika (z racji ilości i ważności utrzymywanych w nich ŚBiM). Zarówno ewakuacja, jak i rozśrodkowanie z uwagi na bardzo duży zakres prac ładunkowych i transportowych, muszą być prowadzone z dużym wyprzedzeniem w stosunku do przewidywanego czasu rozpoczęcia działań militarnych, a więc będą prowadzone w czasie kryzysu. Uczestnictwo jednostek OT w tym przedsięwzięciu będzie polegało na prowadzeniu prac ładunkowych w składnicach i bazach, wzmacnianiu ich obrony i ochrony oraz wydzielaniu konwojów do ochrony transportów kolejowych przewożących ewakuowane zaopatrzenie. Z logistycznego punktu widzenia, prace ładunkowe w składnicach (bazach) poza wydzieleniem siły roboczej, mogą wymagać dodatkowego angażowania środków transportowych oraz sprzętu przeładunkowego. Pododdziały jednostek OT do ich ewakuowania będą

dowożone z macierzystych jednostek, przez co ich zabezpieczenie logistyczne organizowane i realizowane będzie przez *logistykę garnizonową*. Natomiast dodatkowy sprzęt transportowy (ewentualnie przeładunkowy) będzie „stacjonował” w miejscach wykonywania zadania. Jego zabezpieczenie techniczne oraz tankowanie będzie organizowane z reguły w oparciu o zaplecze techniczne danej bazy (składnicy). Natomiast bardzo trudnym, pod względem zabezpieczenia logistycznego, będzie problem zapewnienia dobrych warunków bytowych konwojom, ochraniającym transporty kolejowe z ewakuowanym zaopatrzeniem. Trudności wynikają przede wszystkim z faktu, że zgodnie z powszechnie obowiązującą opinią, zaopatrzenie na transportach kolejowych (stanowiących swoiste „koczujące” na liniach kolejowych składy zaopatrzenia) utrzymywane będzie do czasu jego wydania dla walczących wojsk, a więc czas ten może wynosić nawet kilka tygodni. Ponadto transporty te będą często przemieszczane w celu zapobiegania ich rozpoznaniu i zniszczeniu przez przeciwnika. Powoduje to, że zespoły konwojujące będą musiały działać nawet przez dłuższy czas w oderwaniu od macierzystej jednostki. Oczywiście problem zabezpieczenia logistycznego tych konwojów, z racji ważności pełnienia misji, będzie nie tylko sprawą macierzystych organów logistycznych, ale przede wszystkim organów logistycznych OW oraz WSzW. Jednak, niezależnie od powyższego stwierdzenia, konwoje z chwilą opuszczenia rejonu składnicy przez transport kolejowy będą musiały mieć niezbędną autonomiczność logistyczną. Według opinii autora nie może być ona mniejsza niż 7 dni. W związku z tym konwój będzie musiał posiadać: 7-dniowy zapas żywności, wodę do picia (najlepiej tzw. „zgrzewki butelek z wodą kapslowaną”), podręczny (przenośny) sprzęt do gotowania posiłków, zapas amunicji do broni indywidualnej i zespołowej, środki czystości, apteczkę sanitarną i opatrunki osobiste. Ponadto niezbędne będzie zorganizowanie współdziałania z organami wojskowymi (np. wojskowymi komendantami transportu – WKT), których zadaniem będzie

organizowanie (na bazie urzędzeń wojskowych, a także urzędzeń terenowych) usług gospodarczo-bytowych na rzecz konwojów ochraniających transporty wojskowe. Konieczne będzie również wyposażenie konwojów w odpowiednie talony upoważniające do korzystania z zaopatrzenia oraz usług logistycznych w garnizonach wojskowych OW.

7. FUNKCJONOWANIE SYSTEMU LOGISTYCZNEGO WOJSK OT W CZASIE DZIAŁAŃ WOJENNYCH

7.1. SYSTEM LOGISTYCZNY W OPERACJACH NA OBSZARZE KRAJU

Funkcjonowanie systemu logistycznego wojsk OT w czasie konfliktu zbrojnego będzie związane z realizacją wszystkich zadań zabezpieczenia logistycznego, a więc zadań zabezpieczenia materiałowego, zabezpieczenia transportowego, do których realizacji będzie angażowany cały etatowy potencjał logistyczny jednostek OT, *logistyki garnizonu*, wydzielone siły i środki logistyczne przełożonego (z OW), zasoby logistyczne infrastruktury terenowej (cywilnej), świadczenia rzeczowe oraz zdobycz wojenna. Realizacja tych zadań wymagać ponadto będzie współdziałania organów logistycznych OT z terenowymi organami wojskowymi (*logistyką planowania WSzW*), obrony cywilnej, straży granicznej, Państwowej Straży Pożarnej, policji oraz w szerokim zakresie z organami logistycznymi jednostek wojsk operacyjnych, na których rzecz (bądź z którymi) realizowane będą zadania bojowe (prowadzone będą wspólne działania).

Z uwagi na rodzaje zadań bojowych przewidzianych dla jednostek OT (wynikających m. in. z ich wyposażenia, dyslokacji na obszarze kraju, „przywiązania” do poszczególnych rejonów), ich zabezpieczenie logistyczne może być organizowane i realizowane w różny sposób, o czym szerzej wspomniano wcześniej.

Zabezpieczenie logistyczne wojsk OT podczas realizacji wymienionych zadań, w porównaniu z ich zabezpieczeniem logistycznym w okresie pokoju i w czasie kryzysu, charakteryzować się będzie zdecydowanie większą skalą zużycia wszystkich ŚBiM (głównie amunicji, środków inżynieryjno-saperskich, środków obrony przeciwchemicznej); większymi stratami w UiSW, a więc skalą ewakuacji technicznej i remontów uszkodzonego sprzętu wojskowego; większymi (dużymi) stratami w stanie osobowym, w tym stratami sanitarnymi, a więc realizację przedsięwzięć leczniczo-ewakuacyjnych; a także dużymi zadaniami transportowymi związanymi z przewozem zaopatrzenia, ludzi i sprzętu.

Zabezpieczenie logistyczne wojsk (jednostek) OT w działaniach obronnych prowadzonych na drugorzędnych kierunkach, które, jak wiadomo, charakteryzują się mniejszą (niż na głównym kierunku) intensywnością działań, nie oznacza dla ich organów i pododdziałów logistycznych mniejszych zadań. Otóż ograniczenie mobilnego potencjału logistycznego jednostek OT do minimum powoduje, że utrzymują one małe zapasy zaopatrzenia oraz posiadają skromny, w stosunku do potrzeb działań obronnych nawet na drugorzędnych kierunkach, potencjał techniczny, medyczny i transportowy. Powoduje to konieczność organizacji systematycznego i częstego odtwarzania zużytych zapasów zaopatrzenia, ewakuacji nadwyżkowego funduszu remontowego do stacjonarnych urządzeń remontowych oraz ewakuacji medycznej rannych i chorych wymagających większego zakresu niż II poziom pomocy medycznej.

Niski poziom zapasów zaopatrzenia oraz skromny potencjał ewakuacyjno-remontowy, medyczny i transportowy jednostek OT powoduje, że konieczne będzie dość często:

- limitowanie zużycia wielu rodzajów ŚBiM;
- maksymalne (w pierwszej kolejności) wykorzystanie zasobów logistycznych infrastruktury terenowej (cywilnej) oraz logistycznych zasobów

stacjonarnej infrastruktury wojskowej w przypadku przewidywanego ich zajęcia przez wojska przeciwnika;

➤ organizacja (w pierwszej kolejności) ewakuacji i remontu uszkodzonego UiSW, który wymaga najmniejszych nakładów pracy i TŚM oraz ma szczególne znaczenie dla potencjału bojowego jednostki OT;

➤ ograniczanie udzielania pomocy medycznej rannym i chorym tylko do „wskazań życiowych”;

➤ korzystanie (w ramach współdziałania) z zasobów logistycznych wojsk operacyjnych (sąsiadów);

➤ organizacja wykorzystania zdobyczy wojennej.

Zakres i sposób realizacji powyższych zadań logistycznych w dużej mierze będą zależały od stopnia interoperacyjności jednostek OT z jednostkami wojsk operacyjnych. Dotyczy to szczególnie posiadanych rodzajów uzbrojenia oraz innego sprzętu technicznego. Jeżeli interoperacyjność będzie duża, to jednostki OT będą mogły korzystać z dostaw amunicji oraz TŚM organizowanych dla (lub przez) jednostki wojsk operacyjnych. Natomiast, jeżeli jednostki OT będą wyposażone w UiSW starszych generacji (wycofanych z wojsk operacyjnych), wówczas konieczna będzie organizacja specjalnych (dla jednostek OT) dostaw amunicji i TŚM, które będą z kolei musiały być utrzymywane w składach stacjonarnych OW.

W toku działań obronnych pododdziały logistyczne walczących jednostek OT będą rozwijały, wymienione w poprzednim rozdziale:

a) w BOT: BPZ, PZUS oraz BPO,

b) w bOT: bpz, PZUS oraz bpo.

W sytuacjach szczególnych, w tym głównie przeciążenia zadaniami lub kiedy zakres wykonywanych zadań logistycznych przez etatowe siły logistyczne jednostek OT będzie zbyt mały, część przedsięwzięć logistycznych (na zasadzie współdziałania) będą mogły realizować oddziały logistyczne wojsk operacyjnych. Może się to okazać szczególnie konieczne

w odniesieniu do zaopatrywania w paliwa, ewakuacji i remontu niektórych rodzajów UiSW, pomocy medycznej (np. ewakuacja rannych transportem samochodowym i powietrznym) oraz świadczenia usług gospodarczo-bytowych (np. zaopatrywanie w chleb, kąpiel, pranie bielizny itp.).

Ważnym źródłem zaopatrzenia oraz zapleczem technicznym i medycznym dla walczących jednostek OT będą zasoby logistyczne infrastruktury terenowej (logistycznej), których przydziałem (dystrybucją) będą zarządzały organy logistyczne (wydziały logistyki) WSzW.

Jeżeli zachodzić będzie wymuszona konieczność czasowego „oddania” terenu nacierającemu przeciwnikowi, jednostki OT będą przygotowywały się do prowadzenia działań nieregularnych, a dodatkowym zadaniem m. in. organów i pododdziałów logistycznych jednostek OT będzie przygotowanie, wspomnianych wcześniej, ukrytych składów zaopatrzenia.

Dla jednostek OT, organizacja działań **w specyficznych środowiskach pola walki**, będzie miała miejsce przede wszystkim podczas prowadzenia obrony w rejonach zurbanizowanych (obszary miast i miejscowości). Dobra znajomość broniących miast (obiektów) i ich infrastruktury przez żołnierzy jednostek OT sprzyjać będzie również m. in. organizacji ich zabezpieczenia logistycznego. Będą to takie zadania logistyczne, jak: zaopatrywanie w wodę, przechowywanie zapasów zaopatrzenia, pozyskiwanie zasobów logistycznych infrastruktury terenowej, organizacja dostaw zaopatrzenia do broniących obiektów (punktów oporu), ewakuacja rannych i chorych itp.

Z racji posiadanego uzbrojenia i wyposażenia, pododdziały OT będą dążyły do prowadzenia obrony wśród zabudowań broniących przez małe pododdziały (grupy bojowe). Może powodować to potrzebę rozwijania na ich kierunkach (w ich pobliżu) urządzeń logistycznych (punktów zaopatrzenia, punktów zbiórki uszkodzonego sprzętu, punktów opatrunkowych) częściami, tzn. w sposób rozproszony. Sprzyjać temu będzie zabudowa terenu oraz liczne ukrycia podziemne i naziemne, w których będą mogły być

organizowane oddziały (sekcje) składów zaopatrzenia, warsztatów remontowych, punktów opatrunkowych oraz ukrycia dla sprzętu logistycznego.

Duże zużycie amunicji strzeleckiej, granatów (ręcznych i przeciwpancernych), amunicji przeciwpancernej, przeciwlotniczej oraz moździerzowej powodować będzie potrzebę częstego jej dostarczania bezpośrednio na stanowiska (przedni skraj obrony).

Z uwagi na liczne zagruzowania (zawały miejskie) ulic, bardzo często jedynym środkiem transportu (dostarczania zaopatrzenia oraz ewakuacji medycznej) może być tzw. transport ręczny, czyli konieczne będzie organizowanie grup i zespołów nosicieli – tragarzy.

Dla ułatwienia docierania dostaw do broniących się punktów oporu będą wykorzystywane piwnice i przejścia podziemne (budowane będą tzw. podziemne ciągi komunikacyjne).

Ważnym przedsięwzięciem będzie **organizacja obrony i ochrony urządzeń logistycznych** przed przenikającymi grupami bojowymi przeciwnika, uderzeniami środków napadu powietrznego, a także skażeniami przemysłowymi (np. z powodu awarii zakładów chemicznych). Bardzo istotne będzie również ubezpieczenie źródeł wody (konsumpcyjnej) oraz organizacja ochrony przeciwpożarowej.

Organizacja zabezpieczenia logistycznego pododdziałów OT w działaniach przeciwdywersyjnych zdeteminowana będzie ich skalą oraz sposobami ich prowadzenia. Specjalne rozwiązania w zakresie zabezpieczenia logistycznego pododdziałów będą konieczne w przypadku:

- a) organizacji zespołów manewrowych do prowadzenia walki z grupami dywersyjnymi,
- b) prowadzenia systematycznego rozpoznania zagrożonych dywersją rejonów połączonego z blokowaniem i likwidacją elementów dywersyjnych.

Zespoły manewrowe do prowadzenia walki z grupami dywersyjnymi, działające na kilku pojazdach (transporterach opancerzonych), powinny mieć zapewnianą niezbędną autonomiczność logistyczną. Wyrażać się to powinno w zapewnieniu im dobrych warunków logistycznych do prowadzenia skutecznych działań, przez co najmniej 1-2 dni (pod względem zapasów amunicji, paliw, żywności i środków medycznych). Ponadto zespoły manewrowe powinny dysponować własnym zapleczem technicznym (kołowy ciągnik ewakuacyjny z zestawem części zamiennych oraz mechanikami) będącym w stanie udzielać doraźnej pomocy technicznej uszkodzonym pojazdom oraz zapleczem medycznym w zakresie udzielania pierwszej pomocy lekarskiej oraz możliwość szybkiej ewakuacji medycznej rannych do najbliższych stacjonarnych placówek służby zdrowia.

Natomiast prowadzenie systematycznego rozpoznania zagrożonych dywersją rejonów, połączonego z blokowaniem i likwidacją elementów dywersyjnych, z logistycznego punktu widzenia, wymagać będzie przebywania pododdziałów OT w terenie przez wiele dni. W związku z tym priorytetowymi zadaniami logistycznymi będą: zapewnienie żołnierzom wyżywienia, miejsc noclegu i odpoczynku, podstawowych warunków sanitarnych oraz pomocy medycznej.

Wyżywienie, według zasad czasu wojennego, tj. dwa gotowane posiłki dziennie, może być organizowane (na bazie kuchni polowych) w miejscach tymczasowego stacjonowania pododdziałów. Grupom (pododdziałom) udającym się na dłuższe akcje powinien być wydawany suchy prowiant.

Noclegi i odpoczynek dla żołnierzy mogą być organizowane w obiektach stacjonarnych (wydzielanych przez władze miejscowe) lub w namiotach.

Wodę konsumpcyjną oraz do celów higienicznych należy pozyskiwać ze zbadanych (sprawdzonych) ujęć terenowych. Ujęcia te powinny być chronione przez specjalne posterunki.

Pomoc medyczna w rejonie prowadzonej akcji z reguły będzie ograniczana „do wskazań życiowych”, tzn. wykonywane będą tylko przedsięwzięcia ratujące zdrowie i życie pacjentów, którzy następnie w razie potrzeby będą ewakuowani do najbliższych stacjonarnych placówek służby zdrowia.

Manewrowy charakter działań będzie powodował znaczne zużycie paliw płynnych oraz uszkodzenia (awarie) pojazdów mechanicznych. W tym celu w rejonach tymczasowego stacjonowania pododdziałów OT, powinny być organizowane punkty tankowania (na bazie cystern – dystrybutorów), w których tankowanie pojazdów powinno odbywać się codziennie po powrocie z akcji. Natomiast uszkodzone pojazdy powinny być remontowane (naprawiane) w miejscu uszkodzenia przez manewrowe zespoły pomocy technicznej lub w razie potrzeby ewakuowane do miejsca tymczasowego stacjonowania lub też do macierzystego garnizonu.

Nie powinno być natomiast większych problemów z zaopatrzeniem pododdziałów OT w środki bojowe, których zużycie będzie stosunkowo małe.

Organizacja zabezpieczenia logistycznego wojsk OT w działaniach nieregularnych zdeterminowana będzie przede wszystkim: wielkością posiadanych zapasów amunicji, środków minersko-zaporowych i paliw płynnych; możliwością udzielania pomocy medycznej rannym i chorym żołnierzom; posiadaniem warunków do odtworzenia zdolności technicznej uszkodzonego UiSW, a także możliwością i zakresem wykorzystania zasobów logistycznych infrastruktury terenowej.

Sposoby organizacji zabezpieczenia logistycznego pododdziałów OT będą zależały od konkretnej sytuacji logistycznej. Będzie ona kształtowana przede wszystkim (szczególnie w początkowym okresie działań) wariantami przedostania się wojsk OT na tyły lub ugrupowanie bojowe (operacyjne) przeciwnika. Wariantów tych może być co najmniej trzy.

Wariant I – wojska OT przeznaczone do prowadzenia działań nieregularnych pozostają na terenie opanowanym przez przeciwnika. Może to dziać się w sposób zamierzony lub wymuszony. W pierwszym przypadku, sytuacja logistyczna może być dobra, bowiem wojska OT mogą dysponować dużymi (znacznymi) zapasami zaopatrzenia (amunicji, paliw płynnych, środków minersko-zaporowych, żywności, umundurowania, środków medycznych, części zamiennych do UiSW); wcześniej mogą ewakuować (przekazać) swoich rannych i chorych; dysponować zdatnym technicznie UiSW itp. Ponadto mogą być ustalone sposoby zaopatrywania pododdziałów OT z zewnątrz (spoza linii frontu). Natomiast w drugim przypadku, sytuacja logistyczna może być trudna, zarówno pod względem stanu zapasów zaopatrzenia, jak i sytuacji medycznej oraz technicznej.

Wariant II – wojska OT przedzierają się przez linię styczności (front) z przeciwnikiem. Mogą to czynić pieszo małe pododdziały, dysponujące lekkim uzbrojeniem i wyposażeniem osobistym lub pododdziały większe dysponujące pojazdami oraz ciężkim uzbrojeniem. W pierwszym przypadku zapasy zaopatrzenia przenoszone przez żołnierzy będą skromne (ok. 20 kg na jednego żołnierza), natomiast w drugim przypadku, przedzierające się pododdziały OT mogą przewozić duże zapasy amunicji, paliw płynnych, żywności, środków medycznych, a nawet części zamiennych.

Wariant III – przerzucenie wojsk OT drogą powietrzną na tyły przeciwnika. W tym wypadku sytuacja logistyczna będzie raczej „skromna”, bowiem sposób przerzucenia pododdziałów uniemożliwia zabranie dużych ilości zaopatrzenia.

Potrzeby materiałowe (zaopatrzeniowe) wojsk OT w działaniach nieregularnych mogą być bardzo różne. Będą zależały przede wszystkim od sposobów i intensywności prowadzenia działań. Jednak obiektywne trudności z odtworzeniem zaopatrzenia będą powodowały konieczność oszczędnego

(limitowanego) zużycia. Szczególnie dotyczyć to będzie wszystkich rodzajów amunicji.

W przypadku prowadzenia działań nieregularnych przez małe pododdziały (drużyny, plutony) wojsk OT, zużycie środków bojowych może być stosunkowo niewielkie. Tego rodzaju pododdziały zużywają bowiem głównie amunicję strzelecką, granaty, PPK, środki zapalające, środki dymne oraz materiały wybuchowe.

Źródłami zaopatrzenia w środki bojowe dla walczących pododdziałów OT mogą być zapasy przechowywane w ukrytych (tajnych) składach, zrzuty powietrzne, a także środki bojowe zdobyte na przeciwniku (zdobycz wojenna). Natomiast źródłami zaopatrzenia w środki materiałowe, oprócz wymienionych powyżej źródeł, mogą być zasoby logistyczne infrastruktury terenowej. Nie można również wykluczyć sytuacji, w których różne pododdziały OT będą sobie użyczać różnych rodzajów zaopatrzenia.

Zabezpieczenie techniczne pododdziałów OT prowadzących działania nieregularne zależeć będzie przede wszystkim od stopnia ich wyposażenia w pojazdy mechaniczne oraz inny sprzęt wojskowy. Wszelkie naprawy uszkodzonego UiSW będą musiały być wykonywane głównie własnymi siłami pododdziałów OT. Niezbędne do tego TŚM mogą być im dostarczane drogą powietrzną lub będą pozyskiwane (w miarę możliwości) z zasobów logistycznych (technicznych) infrastruktury terenowej.

Zabezpieczenie medyczne będzie organizowane głównie siłami własnymi pododdziałów OT, a jego zakres zależeć będzie od rodzaju (przygotowania specjalistycznego) personelu medycznego. Sprzęt i środki medyczne mogą być dostarczane drogą powietrzną (zrzuty powietrzne) lub pozyskiwane z zasobów logistycznych (medycznych) infrastruktury terenowej. Niezbędna ewakuacja medyczna może być organizowana w drodze powrotnej (po dostarczeniu zaopatrzenia) transportu powietrznego.

Działanie pododdziałów OT na własnym terytorium sprzyjać będzie również organizacji tzw. „kospiracyjnego leczenia” w istniejących szpitalach stacjonarnych społecznej (cywilnej) służby zdrowia.

Należy liczyć się również z tym, że część rannych, zarówno z powodu braku możliwości ich ewakuacji z rejonów prowadzonych działań, jak też z powodu penetracji terenu przez przeciwnika, zostanie przez niego przejęta. W tym wypadku umundurowani żołnierze pododdziałów OT, jako jeńcy wojenni, chronieni są przez konwencje międzynarodowe.

Inne przedsięwzięcia zabezpieczenia logistycznego pododdziałów OT prowadzących działania nieregularne, w tym szczególnie usługi gospodarczo-bytowe, mają drugoplanowe znaczenie. Realizowane są w miarę posiadanych możliwości i czasu. Wiele z nich organizowanych będzie w oparciu o urządzenia i zasoby logistyczne infrastruktury terenowej. Dotyczyć to będzie m. in.: przygotowywania gorących posiłków, wypieku chleba, naprawy umundurowania, kąpieli, prania bielizny itp. Część z nich będzie realizowana w ramach świadczeń rzeczowych i osobistych ludności miejscowej.

Zakres (skala) oraz rodzaj przedsięwzięć logistycznych, organizowanych i realizowanych na rzecz wojsk OT prowadzących obronę i ochronę obiektów, będą każdorazowo zależały od rodzaju zadań wykonywanych (w ramach tej obrony i ochrony) przez poszczególne pododdziały. Zwykle pododdziały te będą prowadziły dozоровanie i fizyczną obronę przydzielonych obiektów.

Zadania te z reguły będą realizowane przez jednostki OT tzw. sposobem stacjonarnym, tzn. będą one stacjonować w macierzystych garnizonach. Do ochrony i obrony obiektów znaczenia obronnego wydzielane będą warty, posterunki (stałe i ruchome) oraz patrole (konwoje) itp., które będą dowożone (codziennie lub okresowo) na miejsca wykonywania zadań bojowych. Powoduje to, że za zabezpieczenie spraw gospodarczo-bytowych

w garnizonach odpowiadać będzie *logistyka garnizonu*, natomiast za zabezpieczenie logistyczne pododdziałów w czasie wykonywania zadań bojowych odpowiadać będzie *logistyka planowania*, a ich realizatorem będzie *logistyka wykonawcza*.

W pierwszym przypadku, dotyczącym dozorowania obiektów znaczenia obronnego, nie przewiduje się dużego zużycia środków bojowych (amunicji) i materiałowych. W związku z tym głównymi zadaniami logistycznymi, realizowanymi w oparciu o macierzysty garnizon, będą: organizacja transportu (przewozu) patroli (wart) do rejonów wykonywania zadań, zapewnienie im wyżywienia oraz wyposażenia osobistego. Jeżeli dozorowanie obiektów będzie prowadzone przez stacjonarne posterunki (warty), w rejonie ochraniających obiektów będą urządzane wartownie.

Ocenia się, że jedna jednostka (pododdział) OT będzie organizowała i realizowała jednoczesne dozorowanie kilku obiektów. Będzie to powodowało duże rozproszenie pododdziałów, na których rzecz organizowane będzie zabezpieczenie logistyczne. W tych warunkach szczególnie ważnym przedsięwzięciem logistycznym będzie zapewnienie żołnierzom przebywającym poza macierzystym garnizonem terminowej pomocy medycznej (chodzi tu o czas udzielania pierwszej pomocy lekarskiej oraz terminową ewakuację rannych i chorych do stacjonarnych placówek służby zdrowia). Jedynym racjonalnym rozwiązaniem w tym wypadku będzie organizacja stałych dyżurów przez ruchome patrole pomocy medycznej.

W drugim przypadku, dotyczącym fizycznej obrony przydzielanych jednostkom OT obiektów znaczenia obronnego, zakres zadań logistycznych, w porównaniu z pierwszym przypadkiem, znacznie wzrośnie. Będzie miało to miejsce szczególnie, kiedy w rejonie chronionych (bronionych) obiektów będą prowadzone prace fortyfikacyjne (prace ziemne, budowa zapór inżynierskich i innych umocnień). Wymagać one będą dowozu materiałów i konstrukcji inżynierskich oraz angażowania różnych rodzajów sprzętu

technicznego (inżynieryjnego). Konieczne więc będzie organizowanie zabezpieczenia technicznego (pomocy technicznej) oraz tankowania pojazdów mechanicznych.

Prowadzenie obrony obiektów znaczenia obronnego wiązać się będzie ze zużyciem amunicji (strzeleckiej, przeciwlotniczej, moździerzowej, granatów ręcznych), środków inżynieryjno-saperskich (miny przeciwpiechotne, przeciwpancerne, materiały wybuchowe, sprzęt i środki do budowy zapór), środków dymnych, amunicji sygnałowej itp. Z uwagi na małe zapasy ww. środków zaopatrzenia utrzymywanych w jednostkach OT lub ich brak, zachodzić będzie potrzeba ich dowozu (dostarczania) ze stacjonarnych składów RBM, które mogą być nawet w znacznej odległości od miejsca stacjonowania jednostek OT.

*

* *

W czasie operacji na obszarze kraju jednostki OT mogą wykonywać również wiele innych (niż wymienione wcześniej) przedsięwzięć na rzecz wojsk operacyjnych. Część z nich dotyczy m. in. problematyki logistycznej i są to:

a) transport środków bojowych i materiałowych, w tym szczególnie: amunicji, paliw płynnych (mps), środków inżynieryjno-saperskich, materiałów medycznych, środków higienicznych i żywności;

b) ewakuacja uszkodzonego sprzętu wojskowego;

c) organizacja pochówku zmarłych i poległych żołnierzy;

d) organizacja i realizacja zabezpieczenia logistycznego w obozach jenieckich;

e) przewóz żołnierzy rezerwy do macierzystych garnizonów (do mobilizowanych jednostek).

Większość z wymienionych powyżej przedsięwzięć wymagają użycia specjalistycznego sprzętu, przestrzegania obowiązujących podczas ich

realizacji procedur oraz przeszkolenia (wyszkolenia) personelu (realizatorów zadań logistycznych). Obecnie w SZ RP trwa opracowywanie niezbędnych dokumentów (norm obronnych), na których podstawie będą docelowo realizowane wspomniane przedsięwzięcia (zadania) logistyczne. Niezależnie od powyższych poczynąń, już obecnie wiadomo, że:

a) transport środków bojowych (amunicji, środków minerskich, materiałów wybuchowych) podlega specjalnym procedurom związanym z przewozem ładunków niebezpiecznych. W wielu przypadkach konieczne jest stosowanie odpowiednich środków przeładunkowych i transportowych oraz wymagane jest dodatkowe przeszkolenie personelu;

b) organizacja pochówku zmarłych i poległych żołnierzy musi być prowadzona z zachowaniem ceremoniału wojskowego, wymaga prowadzenia odpowiedniej ewidencji, przestrzegania warunków sanitarnych, uzgodnień (współdziałania) z władzami terenowymi itp.;

c) organizacja zabezpieczenia logistycznego w obozach jenieckich, przy zapewnieniu jeńcom podstawowych warunków socjalno-bytowych, wymaga przestrzegania w tym zakresie obowiązujących norm międzynarodowych itp.

7.2. UCZESTNICTWO WOJSK OT W REALIZACJI ZADAŃ WSPARCIA PRZEZ PAŃSTWO - GOSPODARZA

Wsparcie przez państwo-gospodarza (ang. *Host Nation Support – HNS*)²⁵ to wojskowa i cywilna pomoc, świadczona w okresie pokoju, kryzysu i wojny przez państwo-gospodarza (*Host Nation*) siłom sojuszniczym i organizacjom

²⁵ Problematykę wsparcia przez państwo-gospodarza z perspektywy zarówno sił zbrojnych, jak i całego państwa, należy rozpatrywać w dwóch aspektach: a) pierwszy – RP jako państwo-gospodarz dla wojsk państw NATO; b) drugi – RP jako odbiorca świadczeń (wsparcia przez państwo-gospodarza) realizowanych przez inne państwa NATO (podczas pobytu SZ RP na jego terytorium).

NATO, które są rozmieszczane na jego terytorium lub są w trakcie przemieszczania.

Podstawą do świadczenia wsparcia przez państwo-gospodarza są zapisy wynikające z bilateralnych i wielostronnych umów i porozumień zawartych między:

- NATO a państwem-gospodarzem lub podmiotami gospodarczymi;
- NATO a państwem-gospodarzem lub państwami-gospodarzami.

Podstawowymi dokumentami NATO określającymi zasady wsparcia przez państwo-gospodarza są:

- *Zasady i polityka NATO w zakresie HNS* – MC-334,
- *Wytyczne do przegrupowania i transportu* – MC-336,
- *Przepisy i przewodnik wsparcia medycznego* – MC 326,
- *Zasady wsparcia przez państwo-gospodarza w operacjach* – MNC-7010 B.

Natomiast uregulowania prawne, które mają odniesienie (regulują) do wsparcia przez państwo-gospodarza, zawarte są w następujących dokumentach:

- *Dz.U. 97.605.3446 UMOWA-SOFA-NATO między stronami NATO a państwami uczestniczącymi w PdP. Bruksela dn.19.06.1995 r.,*
- *Dz.U. 98.262.1117 Ustawa z dnia 17.12.1998 r. o zasadach użycia lub pobytu SZ RP poza granicami państwa,*
- *Dz.U. 93.1063.5018 Ustawa z dnia 23.09.1999 r. o zasadach przemieszczania, pobytu wojsk obcych na terytorium RP.*

Dowódcy NATO w ramach wsparcia przez państwo-gospodarza zainteresowani są następującymi zadaniami (świadczeniami) logistycznymi:

- bezpieczeństwo w strefie tyłowej, które związane jest z działalnością prewencyjną służb (bezpieczeństwa, porządkowych) państwa-gospodarza mającą na celu zapewnienie bezpieczeństwa wojsk (wojsk sojuszniczych

przebywających na terytorium państwa-gospodarza) przed działalnością dywersyjną, sabotażową i penetracją;

- dostępność rejonów ześrodkowania oraz magazynowania, wydawania i rozliczania (koszar, baz, składów zaopatrzenia, warsztatów remontowych, środków zaopatrzenia, wody i żywności);

- dostępność racji żywnościowych, wody, pralni i łaźni (w tym polowych) oraz usług kąpielowych, odpoczynku, rekreacji i rehabilitacji, środków bezpieczeństwa itp.

- regulacja ruchu na drogach oraz dostępność środków transportowych, przechowywanie wyposażenia (zaopatrzenia) w kontenerach, bazy itp.

Powyższe zadania logistyczne realizowane są przez siły zbrojne (resort obrony narodowej) oraz przez potencjał i siły resortów cywilnych. W związku z tym porozumienia i umowy w sprawie świadczenia wsparcia przez państwo-gospodarza mają rangę **dokumentów** (porozumień) **międzynarodowych**. Dopuszcza się jednak, że w imieniu państw wysyłających swoje wojska, umowy w sprawie wsparcia przez państwo-gospodarza mogą zawrzeć również dowódcy NATO lub ich pełnomocnicy. W zawieranych umowach określa się nie tylko zakres i termin realizacji świadczeń, ale również obowiązujące standardy.

Wzajemne świadczenia w ramach wsparcia przez państwo-gospodarza regulowane są poprzez **zawieranie kontraktów**, czyli komercyjne składanie zamówień na materiały (dostawy zaopatrzenia) i usługi logistyczne (wojskowe i cywilne) przez państwa wysyłające swoje wojska lub dowódcę NATO. Zawieranie kontraktów na dostawy zaopatrzenia i usługi logistyczne ze źródeł lokalnych może być dokonywane pod auspicjami wsparcia przez państwo-gospodarza i dlatego wymaga zatwierdzenia (zgody) odpowiednich władz tego państwa.

Świadczenia realizowane w ramach wsparcia przez państwo-gospodarza realizowane przy zaangażowaniu potencjału wojskowego zwykle

kalkulowane są po kosztach własnych (bez VAT) lub zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami.

W celu zapewnienia konsekwentnego i planowego wsparcia przez państwo-gospodarza w przyszłych operacjach NATO, podczas jego planowania i realizacji, obowiązują następujące zasady:

Odpowiedzialność (*Responsibility*) – państwa i władze NATO ponoszą wspólną odpowiedzialność za HNS dotyczące operacji NATO. Jednak każde państwo ponosi indywidualną odpowiedzialność za zapewnienie wsparcia logistycznego dla swoich wojsk wydzielonych do NATO.

Dostawy (*Provision*) – państwa muszą zapewnić odpowiednie dostawy, indywidualnie lub poprzez umowy kooperacyjne, które mogą obejmować umowy w zakresie HNS, zabezpieczanie odpowiednich zasobów w celu wsparcia ich wojsk wydzielonych do sił Sojuszu w czasie pokoju, kryzysu i konfliktu. HNS jest fundamentalnym uzupełnieniem do rozwiniętego wsparcia i będzie gwarantowane przez państwa goszczące (gospodarzy) w możliwie największym zakresie, na bazie prawa narodowego, priorytetów narodowych oraz aktualnych możliwości państwa-gospodarza.

Kompetencje (*Authority*) – dowódca NATO ma prawo do:

- koordynowania i ustalania priorytetów w zakresie HNS,
- określania wymogów w zakresie HNS w imieniu jednostki wojskowej o wysokim stopniu umiędzynarodowienia,
- negocjowania memorandów wzajemnego zrozumienia (MOU) z krajem-gospodarzem w imieniu państw uczestniczących w operacji.

Kompetencje te nie ograniczają praw państw wysyłających i państw-gospodarzy do negocjowania i zawierania dwustronnych porozumień odnośnie do HNS.

Współpraca (*Cooperation*) – współpraca pomiędzy państwem gospodarzem a państwami wysyłającymi wojska w zakresie wykorzystania HNS ma znaczenie zasadnicze.

Koordinacja (*Coordination*) – planowanie i realizacja HNS pomiędzy NATO i władzami państwowymi jest niezbędna ze względu na skuteczność operacyjną, sprawność oraz w celu uniknięcia rywalizacji odnośnie do wykorzystania zasobów. Musi to być realizowane na właściwym poziomie, dotyczy to również państw członkowskich ONZ, UZE, OBWE, a także organizacji pozarządowych.

Oszczędność (*Economy*) – planowanie i realizacja HNS musi spełniać warunek najbardziej efektywnego, skutecznego i oszczędnego wykorzystania dostępnych, odpowiadających wymaganiom zasobów.

Przejrzystość (dostępność informacji – Visibility) – informacje dotyczące HNS we wsparciu sił i organizacji Sojuszu muszą być dostępne dla właściwego dowódcy NATO oraz dla państw wysyłających.

Zwrot kosztów (*Reimbursement*) – za HNS będzie uzgadniany pomiędzy państwem goszczącym (gospodarzem) oraz państwami wysyłającymi lub władzami NATO.

W NATO proces planowania wsparcia przez państwo-gospodarza obejmuje kilka etapów (faz):

Etap I – identyfikacja potrzeb wsparcia przez państwo-gospodarza.

Etap II – porozumienie ogólne, czyli memorandum (*GA*) w sprawie wsparcia.

Etap III – uzgodnienia techniczne (*TA*) obejmujące dalsze uszczegółowienie zakresu wsparcia oraz włączenie warunków prawnych i finansowych zarówno cywilnych, jak i wojskowych.

Etap IV – plany połączonego wsparcia ze strony państwa-gospodarza (*Joint Hart Nation Support – IHNS*) zawierające szczegółowe reguły i procedury realizacyjne w formie umów i porozumień.

Etap V – implementacja – połączone plany implementacyjne (*JIP*), które zawierają wszystkie informacje (dane) umożliwiające realizację wsparcia przez państwo-gospodarza w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Od pierwszego dnia członkostwa w NATO, **Polska** – zgodnie z wymogami *Celu TG 4123* – otrzymała następujące **zadania w ramach świadczenia wsparcia przez państwo-gospodarza:**

- zidentyfikowanie możliwych do użycia lotniczych i morskich portów rozładunkowych (LPR/MPR) oraz bocznic kolejowych do planowania przyjęcia wojsk i dalszego ich ruchu;
- ustanowienie zespołów łącznikowych z kompatybilnymi środkami łączności zgodnie ze STANAG-iem 2101;
- zapewnienie map zgodnych ze standardami NATO;
- zapewnienie wsparcia logistycznego, w tym urządzeń logistycznych i medycznych;
- przyjęcie oznaczeń pojazdów i identyfikacji „swoj-oby”, włącznie z informacją o umundurowaniu i stopniach wojskowych wojsk własnych;
- zapewnienie informacji dotyczących ruchów wojsk i transportu, w tym klasyfikacji i oznakowania dróg i mostów;
- zapewnienie wszelkich stosownych urządzeń magazynowych na potrzeby techniczne, w tym z zasobów cywilnych;
- zapewnienie wszelkich potrzebnych środków związanych z przeszkodami terenowymi, pokonywaniem przeszkód wodnych, punktami przepraw promowych i fortyfikacjami.

W RP zadania związane ze świadczeniem wsparcia przez państwo-gospodarza zostały podzielone na posiedzeniu Komitetu Spraw Obronnych Rady Ministrów (KSORM) w dniu 14.01.1999 r. Ustalono wówczas obszary odpowiedzialności dla instytucji wykonujących podstawowe zadania w zakresie wsparcia przez państwo-gospodarza i postanowiono, że organami MON zaangażowanymi w proces realizacyjny *Celu TG 4123* oraz koordynującymi wszelkie związane z nim przedsięwzięcia są:

1) Departament Integracji z Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego – w zakresie koordynowania zadań wewnątrz MON. Ponadto departament ten

jest dysponentem bazy danych zawierającej zgłoszone przez inne resorty potencjalnej możliwości państwa na rzecz wsparcia operacji sojuszniczych na terytorium RP;

2) Departament Infrastruktury – w zakresie koordynowania przygotowaniem infrastruktury na potrzeby wsparcia przez państwo-gospodarza oraz koordynowania wspólnych funduszy inwestycyjnych NATO;

3) Sztab Generalny, a w nim Zarząd Planowania Logistyki – w zakresie koordynowania zadań wewnątrz resortu obrony narodowej;

4) Departament Systemu Obronnego – w zakresie koordynowania przedsięwzięć realizowanych wspólnie z innymi resortami GN oraz organami administracji państwowej.

Obecnie, zgodnie z najnowszym *Regulaminem organizacyjnym Ministerstwa Obrony Narodowej*, zadania wsparcia przez państwo-gospodarza realizują następujące instytucje:

1) Generalny Zarząd Logistyki (P4), który jest odpowiedzialny za wypracowanie zasad i koordynację wsparcia logistycznego sił sojuszniczych w ramach zadań wsparcia przez państwo-gospodarza wykonywanych przez SZ RP;

2) Generalny Zarząd Planowania Strategicznego (P5), który koordynuje całość problematyki dotyczącej SZ RP w ramach wsparcia przez państwo-gospodarza;

3) Departament Systemu Obronnego – sprawuje ogólny nadzór i kontrolę oraz koordynuje realizację zadań obronnych pozamilitarnej części systemu obronnego RP, w tym zadań wynikających z obowiązków wsparcia przez państwo-gospodarza;

4) **Zarząd Obrony Terytorialnej, który planuje i koordynuje zadania realizowane przez wojska OT na rzecz wojsk sojuszniczych w ramach wsparcia przez państwo-gospodarza.**

Dotychczas w ramach przygotowania do realizacji zadań wsparcia przez państwo-gospodarza w RP oraz w jej siłach zbrojnych:

- zidentyfikowano możliwe do użycia lotnicze i morskie porty rozładunkowe (LPR/MPR) oraz bocznice kolejowe do planowania przyjęcia wojsk sojusznicznych do ich dalszego ruchu na obszarze RP;
- ustanowiono zespoły łącznikowe z odpowiednimi środkami łączności zgodnie ze STANAG-iem 2101;
- przyjęto oznaczenia pojazdów i identyfikację „swój-obcy”, włącznie z informacją o umundurowaniu i stopniach wojskowych wojsk własnych;
- zapewniono informację dotyczącą ruchów wojsk i transportu, w tym klasyfikację oznakowania dróg samochodowych i mostów drogowych;
- zidentyfikowano stosowne wojskowe i cywilne urządzenia magazynowe na potrzeby techniczne wojsk sojusznicznych;
- zidentyfikowano środki potrzebne do pokonywania przeszkód wodnych, punkty (osie) przepraw promowych oraz fortyfikacje, które mogą być wykorzystywane przez (na korzyść) wojska sojuszniczne.

Wszystkie instytucje MON oraz resortów GN (pozamilitarnych), biorące udział w realizacji zadań wsparcia przez państwo-gospodarza są zobowiązane do realizacji następujących przedsięwzięć:

- 1) wydzielenie punktów kontaktowych dysponujących niezbędnymi informacjami o możliwościach realizacji zadań wsparcia przez państwo-gospodarza;
- 2) opracowanie informacji o ponadnormatywnych (ponad potrzeby własne) zasobach, które mogą być użyte do realizacji wsparcia przez państwo-gospodarza;

3) podjęcie działań do utworzenia centralnej (na szczeblu państwowym) bazy danych²⁶ o zasobach logistycznych, które mogą być użyte do realizacji wsparcia przez państwo-gospodarza.

Ogółem w RP w organizacji i realizacji zadań wsparcia przez państwo-gospodarza uczestniczy łącznie dwadzieścia instytucji, w tym: sześć ministerstw cywilnych, sześć departamentów MON, pięć generalnych zarządów i zarząd OT Sztabu Generalnego, dowództwa RSZ oraz dowództwa OW.

Docelowo, sprawna organizacja i realizacja wsparcia przez państwo-gospodarza na terytorium RP zależeć będzie od:

➤ uchwalenia niezbędnych uregulowań prawnych, w tym szczególnie uchwalenia przez Sejm RP *Ustawy o obowiązku wojskowym i powinnościach obronnych*;

➤ powołania w państwie etatowych struktur (komórek, instytucji) do organizowania wsparcia przez państwo-gospodarza;

➤ określenia zasad rozliczania finansowego za świadczenie oraz korzystanie ze wsparcia przez państwo-gospodarza w oparciu o *Poradnik planowania i przygotowania umów/porozumień w sprawie wsparcia przez państwo-gospodarza – ALP-12A*;

➤ utworzenia etatowego *Centralnego Punktu Koordynacji Wsparcia przez Państwo-Gospodarza*.

➤ ogłoszenia w *Dzienniku Ustaw* umowy *SOFA NATO*.

Dostawy zaopatrzenia oraz usługi logistyczne, jakie mogą być świadczone w ramach wsparcia przez państwo-gospodarza zawiera *Katalog możliwości wsparcia przez państwo-gospodarza*. Wynika z niego, że państwa sojusznicze wysyłające swoje wojska poza granice swojego kraju (do działania na terytorium państwa sojuszniczego) mogą korzystać z:

²⁶ Docelowo taką bazą ma dysponować etatowa komórka organizacyjna.

- lotniczych i morskich portów załadowania i wyładowania;
- usług w portach lotniczych i morskich – urządzenia portowe, obsługa, place, magazyny, ochrona, naprawy (remonty) ekspresowe, remont uszkodzonych lotnisk itp.;
- dostaw amunicji, a także: udostępnianie magazynów amunicyjnych, transportu do przewozu amunicji; obsługiwanie materiałów wybuchowych itp.;
- cywilnej siły roboczej (zespoły pracowników wykwalifikowanych i niewykwalifikowanych);
- łączności (środki łączności, personel itp.);
- usług badawczych (montaż konstrukcji, odbudowa obiektów, w tym infrastruktury transportowej, budowa mostów itp.);
- usług pomocniczych (zakwaterowanie, administracja, magazynowanie itp.);
- dostaw paliw płynnych, a także: składów paliwowych, rurociągów paliwowych, usług laboratoryjnych itp.;
- remontu UiSW, w tym także ewakuacji i ratownictwa technicznego itp.;
- pomocy medycznej (szpitale, ewakuacja medyczna, pomoc w nagłych wypadkach itp.);
- usług prasowych oraz zabezpieczenia przyjmowania delegacji (baza hotelowa i gastronomiczna, transport, przewodnicy, łączność itp.);
- usług na rzecz jeńców i osób internowanych;
- zapewnienia bezpieczeństwa w obszarze tyłowym (wydzielanie personelu do ochrony itp.);
- rejonów do ześrodkowania (rozśrodkowania) wojsk oraz wsparcia w tym zakresie (magazynowanie zapasów, pomoc w rozliczeniach finansowych za świadczone usługi itp.);

➤ zaopatrzenia i usług gospodarczo-bytowych (dostawy żywności, wody, zakwaterowanie, łaźnie, pralnie, odpoczynek, rekreacja i rehabilitacja, ochrona osobista itp.);

➤ poligonów (zakwaterowanie, usankcjonowanie wykorzystania poligonów, określenie ograniczeń, przedsięwzięcia bhp itp.);

➤ usług transportowych oraz zabezpieczenia przemieszczenia wojsk (regulacja ruchu, środki transportowe, przechowywanie wyposażenia, w tym w kontenerach itp.);

➤ zbiorów informacji o terenie, infrastrukturze, przeszkodach naturalnych i sztucznych oraz zasobów materiałowych możliwych do wykorzystania przez wojska sojusznice.

Zadania systemu logistycznego wojsk OT w realizacji wsparcia przez państwo-gospodarza będą zależały (wynikały) od dwóch zasadniczych czynników. **Pierwszym** z nich będą potrzeby logistyczne wojsk sojusznicych przebywających lub przemieszczających się tranzytem, przez terytorium RP, a **drugim** możliwości i wydajność potencjału logistycznego wojsk OT. Nietrudno więc zauważyć, że decydujący będzie czynnik drugi, bowiem system logistyczny wojsk OT będzie realizował tylko takie zadania, którym podoła.

Z analizy i oceny dostaw zaopatrzenia oraz usług logistycznych zawartych w *Katalogu możliwości wsparcia przez państwo-gospodarza* wynika, że organy i pododdziały logistyczne wojsk OT mogą być angażowane przede wszystkim do realizacji następujących zadań:

- 1) udostępnianie magazynów, zakwaterowania, składów garnizonowych;
- 2) świadczenie usług transportowych (przewóz personelu, środków zaopatrzenia, ewakuacja, prace przeładunkowe);
- 3) świadczenie usług remontowych (warsztaty, naprawy sprzętu, ewakuacja techniczna, ratownictwo techniczne);

4) świadczenie usług medycznych (ewakuacja medyczna, pomoc w nagłych wypadkach itp.);

5) świadczenie usług gospodarczo-bytowych (łaznie, pralnie, rekreacja);

6) dostawy zaopatrzenia (dostawy żywności i wody, paliw płynnych);

7) świadczenie usług logistycznych na rzecz jeńców wojennych;

8) dostarczanie informacji o zasobach terenowych i infrastrukturze logistycznej w rejonie odpowiedzialności.

Realizacja powyższych zadań przez organy i pododdziały logistyczne wojsk OT w skali całego kraju (RP) koordynowana będzie przez Zarząd OT Sztabu Generalnego, w OW – przez zastępcę dowódcy ds. OT, w województwie – przez Wydział Logistyki WSzW.

8. WYBRANE PROBLEMY WSPÓLDZIAŁANIA LĄDOWYCH WOJSK OPERACYJNYCH I WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ²⁷

Duży dynamizm przyszłych działań bojowych na obszarze kraju przemawia za koniecznością synchronizacji działań obydwu komponentów wojsk lądowych. Z uwagi jednak na sygnalizowany dynamizm walki (bitwy, operacji) na szczegółowe organizowanie współdziałania w toku jej przygotowania z reguły zabraknie czasu. Dlatego też w tym fragmencie pracy – na podstawie uzyskanego materiału naukowego – przedstawiony będzie podział zadań pomiędzy wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej oraz te ustalenia, których dokonanie powinno znacznie skrócić czas niezbędny na koordynację działań operacyjnych (taktycznych). Przygotowanie współdziałania w tych ramach jest procesem wymagającym dokonywania szeregu rozstrzygnięć. Czas funkcjonowania poszczególnych ustaleń jest niejednakowy. Dla potrzeb metodologicznych można je podzielić. Używając do ich hierarchizacji kryterium okresu obowiązywania, otrzymamy następujące grupy rozstrzygnięć:

1. Zasady organizacji współdziałania.
2. Zadania bojowe (operacyjne i taktyczne).
3. Zadania szczegółowe (częściowe, cząstkowe).

Wiele dowodów świadczy o tym, że ustaleniami obowiązującymi przez cały okres bitwy (walki) są zasady organizacji współdziałania. Można je określić mianem systemowych, gdyż regulują tryb współdziałania niezależnie od wykonywanego zadania²⁸. Reguły te zapewniają jednolitość działań

²⁷ Szerzej na ten temat W. Lidwa, *Współdziałanie wojsk operacyjnych z siłami obrony terytorialnej w działaniach na obszarze kraju*, rozprawa habilitacyjna, AON 2000

²⁸ Por. S. Sadowski, *Węzłowe problemy organizacji współdziałania w obronie*, Warszawa, AON 1996, s. 11.

dowództw i wojsk. Ich powszechna znajomość powinna zmniejszyć ilość niezbędnych uzgodnień w obliczu ataku przeciwnika, a zatem skrócić czas przygotowania działań wojsk operacyjnych i jednostek obrony terytorialnej.

Doświadczenia bojowe i wnioski z prowadzonych badań dowodzą, że wypracowane w latach minionych zasady organizacji współdziałania, generalnie są nadal aktualne. Jednakże nowe uwarunkowania przygotowania działań operacyjnych (taktycznych), sprawiają, że konieczne stało się ich rozwinięcie. Na tej podstawie wypracowano wymogi praktycznego postępowania podczas przygotowania wspólnych działań wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej, które posiadając walor uniwersalności, dadzą się zastosować do każdej sytuacji, zaistniałej podczas zwalczania przeciwnika. Można ująć je następująco:

- operacyjny obszar działań należy dzielić na strefę odpowiedzialności wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej;

- w strefie odpowiedzialności obrony terytorialnej działania jednostek regionalnych (pułku lub batalionu) na rzecz wojsk operacyjnych koordynuje szef R/W/SzW (RKOT), odpowiadający za militarną obronę regionu (województwa, rejonu);

- w strefie odpowiedzialności wojsk operacyjnych ich dowódca koordynuje wysiłki bezpośrednio podporządkowanych mu jednostek obrony terytorialnej;

- współdziałanie przygotowuje się na rzecz wojsk operacyjnych lub obrony terytorialnej w zależności od tego, kto na danym etapie działań odgrywa pierwszoplanową rolę. Priorytet określa stosowny dowódca;

- podczas przygotowania współdziałania musi być jednoznacznie rozstrzygnięte podporządkowanie elementów systemu walki (bitwy). Jednostki obrony terytorialnej mogą być podporządkowane wojskom operacyjnym, współdziałać z nimi lub je wspierać;

➤ wojska obrony terytorialnej zapewniają swobodę działania wojskom operacyjnym. Koordynując działania, należy uwzględniać ich możliwości i walory bojowe;

➤ współdziałanie organizuje się według miejsca (kierunków, rejonów, rubieży/ lub czasu /etapów, okresów) działań;

➤ działania operacyjne (taktyczne) najdogodniej jest koordynować z połączonego stanowiska dowodzenia;

➤ podstawą skutecznej koordynacji jest wzajemna wymiana informacji i sprawnie funkcjonujący system łączności;

➤ współdziałanie przygotowuje się z wykorzystaniem map, metodą dyrektywną. Jeśli tylko jest to możliwe w terenie, metodą ustalającą.

Z wcześniejszych rozważań wynika, że wykonywanie zadań w ramach systemu wspólnych działań wojsk operacyjnych i jednostek obrony terytorialnej, nie zaczyna się z chwilą wzrostu zagrożenia czy wybuchu konfliktu. Ich realizacja ma charakter ciągły i przebiega w okresie pokoju, zagrożenia oraz jest intensyfikowana po wybuchu działań wojennych.

Wiele argumentów przemawia za tym, że rozwój wydarzeń będzie zdeterminowany wcześniejszym, wszechstronnym przygotowaniem wojsk do bitwy (walki) z przeciwnikiem. W ramach sposobienia się do odparcia powietrzno-lądowego natarcia przeciwnika, na podstawie sformułowanych zasad i prognozy zadań, w opracowaniach teoretycznych i dokumentach normatywnych, powinno dokonać się ogólnego podziału zadań, pomiędzy komponentami systemu obrony. W wymiarze praktycznym proces ten powinien doprowadzić do stanu, w którym system obrony będzie zdolny do skutecznego niszczenia elementów zgrupowania uderzeniowego, także w warunkach zaskoczenia. Istotne będzie również, aby wykorzystując walory wojsk OT, stworzyć system obrony ogniskowo-przestrzenny z zachowaniem możliwości manewru i reakcji.

Szczególna rola treści współdziałania podczas przygotowania i prowadzenia działań wynika z faktu, że wygenerowanie zakresu odpowiedzialności stanowi podstawową grupę rozstrzygnięć, dokonywanych podczas organizacji współdziałania. W sytuacji, gdy współpraca elementów systemu walki (bitwy) ma charakter pośredni, jego przygotowanie może ograniczyć się tylko do zaznajomienia wykonawców z celem działań (zadaniem). Natomiast, podczas współdziałania bezpośredniego, konieczne jest po postawieniu zadań bojowych, uzgodnienie także miejsca i czasu realizacji zadań szczegółowych (trzecia grupa ustaleń).

Należy jednak zaznaczyć, że spełnienie tych powinności przez organ koordynujący działania lub kooperantów, nie daje jeszcze pełnej gwarancji sukcesu, ale stanowi jego podstawę. Jeśli zadania, na których podstawie przygotowano działania wojsk operacyjnych i jednostek obrony terytorialnej, odpowiadają rzeczywistym warunkom pola walki, to i zorganizowane na ich podstawie współdziałanie spełni swój cel – zapewni przyrost skutków oddziaływania na przeciwnika. W innej bowiem sytuacji, błędów popełnionych podczas budowy koncepcji tworzenia systemu walki (bitwy), nie jest w stanie wyeliminować nawet bardzo precyzyjna koordynacja działań.

W podsumowaniu rozważań nad treścią i zasadami współdziałania można przedstawić kilka następujących uwag ogólnych:

- wymóg skrócenia przygotowania bitwy (walki) wojsk operacyjnych, współdziałających z jednostkami obrony terytorialnej, determinuje potrzebę, dokonania już w okresie pokoju, szeregu rozstrzygnięć systemowych;
- treścią współdziałania są zadania szczegółowe;
- postawienie zadań wynikających z przyjętej koncepcji bitwy (walki) z przeciwnikiem, jest podstawowym elementem przygotowującym współdziałanie;

➤ dynamizm działań powoduje, że dokonany w okresie pokoju podział zadań pomiędzy elementami systemu, umożliwi niezwłoczne przystąpienie do ich realizacji, także w warunkach zaskoczenia.

Można sądzić, że potrzeba organizowania współdziałania wyływa z jego istoty. Bez dokonania wielu rozstrzygnięć, udzielenie pomocy współuczestnikowi walki z przeciwnikiem, może być jedynie przypadkowe. Z analizy zawartych w literaturze przedmiotu definicji wynika, że przez **organizowanie współdziałania** można rozumieć **działalność dowódcy i sztabu, polegającą na przygotowaniu pomocy wojskom operacyjnym w ich walce z przeciwnikiem, udzielanej przez jednostki obrony terytorialnej.**

Analizując sformułowania zawarte w opracowaniach i materiałach, można zauważyć, że termin „organizacja współdziałania” funkcjonuje w znaczeniu szerszym i węższym. W pierwszym – jest rozumiany jako integralna część dowodzenia, proces ciągłej koordynacji i integracji²⁹. W ujęciu węższym, organizacja współdziałania interpretowana jest jako czynność (etap) pracy dowódcy, w czasie organizacji działań bojowych (operacyjnych i taktycznych)³⁰. Obserwacja praktyki szkoleniowej pozwala stwierdzić, że podczas tego etapu zbiera się na stanowisku dowodzenia, rzadziej w terenie, osoby funkcyjne i nakazuje im w ramach „organizacji współdziałania” przedstawić sposób wykorzystania sił i środków. To pochłaniające dużo czasu i energii zamierzenie, jest prostą kontynuacją prowadzonych podczas drugiej wojny światowej zajęć grupowych dla niedoświadczonych dowódców. Nie negując potrzeby upewnienia się, że wszyscy właściwie rozumieją i potrafią wykonać postawione im zadania

²⁹ M. Jezłowiecki, *Teoria organizacji i kierowania*, Warszawa 1981, s. 183; S. Kotlicki, *Podstawy teorii dowodzenia*, rozprawa habilitacyjna, Koszalin, WSOWPLot 1993, s. 144; S. Sadowski, *Organizacja współdziałania w operacji zaczepnej armii*, Warszawa, ASG WP 1989, s. 35.

³⁰ B. Tarasiuk, *Działanie sztabu związku taktycznego (oddziału) podczas przygotowania obrony bez styczności z przeciwnikiem*, Warszawa, AON 1993, s. 51.

bojowe, w przyszłych działaniach operacyjnych (taktycznych) ten fragment pracy dowódcy, może być realizowany tylko w warunkach posiadania czasu na przygotowanie działań. Takie podwójne rozumienie – szerokie i wąskie – nie jest rozwiązaniem najlepszym. Dlatego, dla uniknięcia nieporozumień terminologicznych, należy posługiwać się tym określeniem jedynie w jego szerokim znaczeniu, natomiast etap pracy dowódcy polegający na przekazaniu podwładnym dodatkowych wytycznych³¹ oraz udzielenie niezbędnych wyjaśnień traktować jako bezpośrednie organizowanie współdziałania³².

Jest wiele dowodów świadczących o tym, że największy wpływ na organizowanie współdziałania wywiera czas wydzielany na przygotowanie walki. Wnioski z wojen i konfliktów lokalnych świadczą o tym, że jeśli w okresie drugiej wojny światowej w związku taktycznym organizacja walki trwała na ogół dwie doby, w dekadzie lat siedemdziesiątych od kilku do kilkunastu godzin, to w latach osiemdziesiątych wydzielano na nią już tylko od trzech do ośmiu godzin³³. Dalszy wzrost tempa działań, a zatem i szybkości zmian sytuacji na przyszłym, powietrzno-lądowym polu walki, będzie zapewne skutkować dalszym skracaniem czasu wydzielanego na organizację współdziałania, przy jednoczesnym wzroście ilości niezbędnych uzgodnień. Wnioski z wojny w Zatoce Perskiej jednoznacznie wskazują, że w przyszłości wiele problemów związanych z uzgadnianiem współdziałania będzie rozstrzyganych w czasie zbliżonym do rzeczywistego.

Kolejnym czynnikiem motywującym zmiany w dotychczasowym modelu organizacji współdziałania jest wy wpływający z możliwości przeciwnika – jednoczesnego oddziaływania środkami rażenia i wojskami na całą głębokość ugrupowania korpusu – chaos informacyjny. Sprawia on, że częste

³¹ B. Tarasiuk, *Działanie...*, s. 51.

³² *Działania taktyczne wojsk lądowych*, Warszawa, AON 1995, s. 208.

³³ B. Bidziński, *Organizacja i realizacja ciągłego współdziałania...*, Myśl Wojskowa 1979, nr 4, s. 16.

i gwałtowne zmiany sytuacji, wymuszają przekształcanie podjętych decyzji, ciągłą aktualizację planów walki, a więc i modyfikację wariantu współdziałania. Tymczasem informacje niezbędne do dokonania korekt, będą bardzo często niewystarczające lub sprzeczne. Gwałtowny wzrost możliwości technicznych środków zakłócania może w pewnych okresach działań doprowadzić do sytuacji, w której współdziałanie przygotowane będzie w oparciu o niepełne dane, a przekazywane ustalenia mogą docierać do wykonawców zniekształcone lub po upływie tak długiego czasu, że staną się niewykonalne.

Analizę procesu organizacji współdziałania ułatwi udzielenie odpowiedzi na następujące pytanie: kto, kiedy i jak go organizuje?

Odpowiedź na powyższe pytanie jest pozornie prosta. Każdy system charakteryzuje się tym, że ma w swej strukturze pewną liczbę elementów (podsystemów). Żaden z nich nie realizuje celu systemu, każdy wypełnia zadania szczegółowe, które w sumie składają się na cel funkcjonowania systemu. Podsystemy, działając w określonym układzie, jak wspomniano wcześniej, wzajemnie na siebie oddziałują. Aby zachodzące relacje między wojskami korpusu a wojskami obrony terytorialnej przyniosły efekt synergiczny, istnieje podsystem koordynujący, element funkcyjnie stojący na czele systemu. Elementem koordynującym działania jest ten organ dowodzenia, który określa wojskom operacyjnym i jednostkom obrony terytorialnej zadania. Wyniki badań świadczą o tym, że rolę taką spełnia dowódca i sztab³⁴, gdyż tylko on zna potrzeby wynikające z sytuacji operacyjnej (taktycznej). Jest zorientowany w położeniu, możliwościach i aktualnym stanie sił, mogących przywrócić swobodę funkcjonowania głównych elementów systemu.

³⁴ S. Szymański, *Operacja obronna*, s. 155, nie znajduje potwierdzenia w praktyce ćwiczeń, proponowane przez autora publikacji, wydzielanie grupy operacyjnej zajmującej się zwalczaniem desantów powietrznych.

Dowódca w zadaniu dla wojsk operacyjnych, obrony terytorialnej oraz szefa WSzW (RKOT) dokonuje szeregu ustaleń regulujących tryb współdziałania. Rozstrzygnięcia te powinny określać:

- cel działań;
- zadania uczestników walki i czas ich wykonania;
- linie rozgraniczenia i czas gotowości do działań;
- czas i miejsce wykonania zadań na korzyść dywizji (zgrupowania) siłami i środkami korpusu;
- organizację dowodzenia, w tym wzajemne relacje między oddziałami (związkami taktycznymi), okres podporządkowania, czas i miejsce spotkań, zakres wzajemnych świadczeń.

Bardzo ważnym czynnikiem decydującym o usytuowaniu elementu koordynującego działania jest ilość i jakość danych o sytuacji posiadanych przez poszczególne organa dowodzenia. Dowódca np. korpusu ze względu na charakter działań nie zawsze będzie posiadał pełne informacje o rzeczywistych i szczegółowych warunkach walki z przeciwnikiem. Może zatem nie dysponować danymi pozwalającymi na koordynowanie realizacji zadań częściowych. Dowodząc przez zadania lub cele, ukierunkuje jedynie wysiłki podwładnych, pozostawiając im swobodę wyboru sposobu zwalczania przeciwnika. Można przypuszczać, że koordynację realizacji zadań powierzy się znajdującemu się najbliżej rejonu dowódcy, który w ocenie sztabu korpusu wykonuje główne zadanie oraz posiada wiarygodne informacje o położeniu przeciwnika.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na fakt, że obecny sposób funkcjonowania taktycznych stanowisk dowodzenia wojsk operacyjnych lub obrony terytorialnej nie zapewnia w pełni, ścisłego zespolenia działań. W sytuacji powierzenia dowódcy brygady wojsk operacyjnych obowiązku scalenia wysiłku kilku oddziałów dotychczasowy sposób funkcjonowania jej organu dowodzenia nie zapewni koordynacji perspektywicznej i bieżącej. Dla

poprawienia sprawności synchronizacji innowacje powinny zmierzać w kierunku rozwarstwienia systemu na pionory funkcjonalne, **tworzone na zasadzie jednorodności zadań, a nie rodzajów wojsk i służb, które zadania te wykonują.**

W ramach przygotowania współdziałania, ośrodek informacyjny byłby przeznaczony do zbierania danych o współpracujących jednostkach oraz odpowiadałby za utrzymanie łączności z sąsiadami. Ośrodek planowania walki w ramach koordynacji perspektywicznej przygotowywałby wielowariantowe rozwiązania współdziałania, będące dla dowódcy podstawą do podjęcia decyzji oraz propozycje zadań. Z kolei centrum kierowania walką zajmowałoby się bieżącą koordynacją działań.

Zwrócić uwagę należy także na wynikającą z wymogu rozwiązywania wielu problemów współdziałania w czasie rzeczywistym, potrzebę wyposażenia wspomnianych ośrodków w środki automatyzacji dowodzenia i komputerowego wspomaganie pracy. Stanowisko kierowania o takiej strukturze zapewne bardziej odpowiadałoby potrzebom koordynacji w charakteryzującej się złożonością, wielowymiarowością i szybkością walce wojsk operacyjnych i jednostek obrony terytorialnej z powietrznomanewrowymi zgrupowaniami przeciwnika.

Koordynacja działań lądowych wojsk operacyjnych z jednostkami obrony terytorialnej, jak wspomniano wcześniej, nie stanowi odosobnionego aktu w działalności danego dowództwa. Wszystkie czynności związane z organizacją współdziałania są jednocześnie elementami przygotowania działań. Z tego wynika, że zespalande działań trwa bez przerwy, od kontrolowania pola walki, do momentu zakończenia walki. W celu uporządkowania tych przedsięwzięć proces koordynacji można podzielić na następujące etapy:

- czynności przygotowawcze,
- planowanie współdziałania,

- bezpośrednio organizowanie współdziałania³⁵.

W etapie pierwszym ośrodek informacyjny dąży do zdobycia pełnych danych o wzajemnym położeniu sił przeciwnika oraz desantu, prognozuje także rozwój sytuacji. W ośrodku planowania, po przyjęciu zadania i jego analizie oraz ocenie warunków współpracy, następuje wypracowanie wstępnej koncepcji współdziałania. Dokonuje się również podziału zadań na siły podporządkowane i wspierające, z uwzględnieniem ich możliwości i walorów bojowych. Zwraca się przy tym uwagę na skutki działania sił współdziałających pośrednio. Pierwszy etap pracy kończy się przekazaniem wstępnych zarządzeń bojowych do pododdziałów organicznych i przydzielonych.

Kolejny etap – planowanie współdziałania – rozpoczyna się po sprecyzowaniu decyzji przez dowódcę i trwa do czasu wydania rozkazu bojowego oraz wytycznych. Główną rolę w tym okresie spełnia ośrodek planowania walki, do którego zadań można zaliczyć: dokonanie podziału zadania głównego na zadania szczegółowe (częściowe), ustalenie problemów wymagających uzgodnienia przed rozpoczęciem realizacji tych zadań ze współdziałającymi jednostkami i szefami WSzW (RKOT), wykonanie niezbędnych dokumentów, ustalenie jednolitych sygnałów współdziałania, wskazywanie celów, wywołanie, przeniesienie i przerwanie ognia artylerii i uderzeń lotnictwa, wzajemne rozpoznanie, powiadamianie i oznaczenie wojsk własnych. W obu etapach centrum kierowania walką utrzymuje w podległych pododdziałach (oddziałach) wymagany poziom zdolności bojowej, koordynuje ich bieżące działania, przekazuje zadania i wytyczne oraz dokonuje niezbędnych uzgodnień z jednostkami obrony terytorialnej (odwodami ogólnymi) i szefami WSzW (RKOT).

³⁵ Por. Z. Galewski, *Współczesne współdziałanie na szczeblach taktycznych – charakterystyka i organizacja*, Myśl Wojskowa 1979, nr 3, s. 10.

Następny etap to bezpośrednia praca dowódcy z wykonawcami zadań szczegółowych. Jest on realizowany tylko wówczas, jeśli dowódca uzna to za niezbędne i w zależności od posiadanego czasu na przygotowanie działań. Gdy walka organizowana jest w warunkach skrajnie ograniczonego czasu praca dowódcy z wykonawcami zadań, odbywa się w zasadzie już w trakcie realizacji zadań częściowych, najczęściej przy wykorzystaniu technicznych środków łączności. Zaznaczyć jednak trzeba, że największe efekty przynosi praca dowódcy z podwładnymi bezpośrednio w terenie, w przewidywanym rejonie działania.

Nie wdając się w bardziej szczegółowe rozpatrywanie problemów związanych z przygotowaniem współdziałania, powyższe rozważania można spuentować stwierdzeniem K. Nożki: *„każda koordynacja, uzależniając elementy od siebie, ogranicza tym samym ich swobodę działania i inicjatywę. Uzgodnienie działań jest niezbędne, lecz jeśli jest zbyt szerokie i szczegółowe ponad rzeczywistą potrzebę jest wręcz szkodliwe”*³⁶. Jest ono bardzo wymowne i oddaje istotę poruszanych kwestii w tym fragmencie opracowania.

³⁶ K. Nożko, *Intelektualne przygotowanie dowódców i oficerów sztabów w systemie obrony RP*, Warszawa, AON 1994, s. 106.

ZAKOŃCZENIE

Badania przeprowadzone w Wydziale Wojsk Lądowych wykazały, że rosnąca liczba zadań, przy systematycznie zmniejszanej liczebności lądowych wojsk operacyjnych, wymaga utrzymywania stosunkowo licznych wojsk obrony terytorialnej, które przejmą część zadań wojsk operacyjnych, a przede wszystkim zapewnią im swobodę działania w czasie ewentualnego konfliktu zbrojnego. Innym bardzo istotnym zbiorem zadań są przedsięwzięcia przewidziane do wykonania przez logistykę wojsk OT.

Przedstawione w pracy zadania w funkcjonowaniu sił zbrojnych to nowy, bardzo ważny odcinek działalności nie tylko sił zbrojnych, ale również innych elementów systemu obronnego państwa i organów administracji. Wiele bowiem przedsięwzięć trzeba wykonywać z pewnym wyprzedzeniem czasowym, jeszcze w okresie pokoju, aby z chwilą zaistnienia sytuacji kryzysowej czy wojny stosunkowo łatwo było uruchomić określone siły i środki, które mogłyby szybko przystąpić do wykonywania przewidzianych dla nich zadań.

Zaprezentowane w pracy wyniki badań oparte są na doświadczeniach empirycznych z dotychczas prowadzonych ćwiczeń z udziałem wojsk OT i jej logistyki. To także wynik analiz potrzeb wynikających z przyjętej koncepcji obrony, które wykazały, że zadania przewidziane do wykonania przez wojska OT w okresie pokoju i kryzysu uzasadniają potrzebę utrzymywania wojsk OT w czasie pokoju w strukturach i stopniu rozwinięcia umożliwiającym ich wykonywanie. Potwierdziły także potrzebę dyslokowania jednostek OT w rejonach realizacji przewidywanych zadań.

BIBLIOGRAFIA

- Balcerowicz B.**, *Możliwa strategia militarna Polski lat 90.*, Warszawa, AON.
- Balcerowicz B.**, *Obrona narodowa i zobowiązania sojusznicze*, Warszawa 1997.
- Balcerowicz B.**, *Sojusz a obrona narodowa*, Warszawa 1999.
- Balcerowicz B., Koziej S., *Doskonalenie strategii wojennej sztuki operacyjnej i taktyki*, Warszawa 1991.
- Balcerowicz B., Pawłowski J., Marczak J.**, *Koncepcja strategicznej Polski*, Myśl Wojskowa 1992, nr 3.
- Bartoszewski W.**, *NATO. Vademecum*, Warszawa 1995.
- Beaufre A.**, *Wstęp do strategii. Odstraszanie i strategia*, Warszawa 1968.
- Bielecki R.**, *Pustynna Burza*, Warszawa 1991.
- Bodnar A.**, *Decyzje polityczne. Elementy teorii*, Warszawa 1985.
- Boucher J.**, *Broń pancerna w wojnie*, Warszawa 1958.
- Brzeziński Z.**, *Myśl i działanie w polityce międzynarodowej*, Aneks nr 50/88.
- Brzeziński Z.**, *Polityka światowa na progu XXI wieku*, Warszawa 1993.
- Chlebowski C.**, *Wachlarz*, Warszawa 1990.
- Chocha B.**, *Obrona terytorialna kraju*, Warszawa 1974.
- Chocha B.**, *Rozważania o taktyce*, Warszawa 1982.
- Cieplewicz M., Rzepniewski A., Stawecki P., Wojtniak I., Wrzosek M.**, *Zarys dziejów wojskowości polskiej w latach 1864-1939*, Warszawa 1990.
- Clausewitz C. v.**, *O wojnie*, Lublin 1995.
- Däniker G.**, *Strategie des Kleinstaats*, Tranenfeld Huber 1966.
- Dęga C.**, *Środki walki wojsk lądowych*, Warszawa 1986.
- Doktryna taktyczna NATO ATP-35-B*, Warszawa 1997.
- Działania taktyczne wojsk lądowych, podręcznik*, Warszawa, AON 1995.
- Filipowicz S.**, *O władzy grzechu i grzechach władzy*, Warszawa 1992.
- Gaska M.**, *Zbrojny ruch oporu w świetle międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych*, Warszawa, AON 1999.
- Gerber J.**, *Praxis de alternativen Verteidigung*, Münster – Hamburg 1989.
- Goblirsch J.**, *Technotaktik 90*, *Europäische Wehrkunde* 1977, nr 6.
- Gotowała J.**, *Splątane wiraze*, Warszawa 1992.
- Grabski J. F.**, *Polska sztuka wojenna w okresie wczesnofeudalnym*, Warszawa 1959.
- Guderian H.**, *Wspomnienia żołnierza*, Warszawa 1991.
- Havel V.**, *O obronie w czasach pokoju*, Rzeczpospolita 1996.
- Huzarski M.**, *Zmiany w teorii taktyki ogólnej wojsk lądowych pk „KLAMRA”*, Warszawa, AON.
- Jakubczak R., Marczak J.**, *Obrona powszechna RP*, Warszawa, AON 1995.
- Jakubczak R., Marczak J.**, *System obrony terytorialnej III Rzeczypospolitej*, Warszawa, AON 1996.
- Jakubczak R.**, *Organizacja i wykorzystanie wojsk obrony terytorialnej*, Warszawa 1996.
- Jakubczak R.**, *Wojska OT III RP, (streszczenie rozprawy habilitacyjnej)*, Warszawa 1999.

- Jugosławska koncepcja wsienarodnoj oborony*, Belgrad 1970.
- Jurga T.**, *Obrona Polski 1939*, Warszawa 1990.
- Kaczmarczyk Z., Weyman S.**, *Reformy wojskowe i organizacja siły zbrojnej za Kazimierza Wielkiego*, Warszawa 1958.
- Kaczmarek J.**, *Uderzenie i ogień*, Warszawa 1973.
- Kaczmarek W.**, *Kierunki rozwoju środków walki wojsk lądowych*, *Myśl Wojskowa* 1995, nr 6.
- Kalinowski R.**, *Struktura i zadania pozamilitarnych ogniw obronnych w systemie obronnym RP*, Warszawa, AON 1994.
- Kamiński A. Z., Kościuk L.**, *Rozpad ZSRR a bezpieczeństwo Europy Środkowej*, Warszawa 1992.
- Kaplan S.**, *Diplomacy of Power*, Washington 1981.
- Komański J.**, *Obrona terytorialna w projekcie „Strategii obronności Rzeczypospolitej Polskiej*, *Myśl Wojskowa* 2000, nr 4.
- Koncepcja strategiczna Sojuszu*, Waszyngton 1999.
- Kotarbiński T.**, *Traktat o dobrej robocie*, Wrocław 1975.
- Kozaczuk W.**, *Na peryferiach piekła*, Warszawa 1988.
- Koziej S.**, *Rajdy bojowe*, Warszawa 1987.
- Koziej S.**, *Teoria sztuki wojennej*, Warszawa 1993.
- Koziej S.**, *Wizja polskiej doktryny u progu XXI w.*, Warszawa, AON 1990.
- Kukulka J.**, *Międzynarodowe stosunki polityczne*, Warszawa 1982.
- Kuźniar R.**, *Po pierwsze bezpieczeństwo*, Rzeczpospolita z 9.01.1996.
- Liddel Hart B. H.** *Strategia: działania pośrednie*, Warszawa 1959.
- Lidwa W.**, *Działania taktyczne wojsk operacyjnych w warunkach współdziałania z obroną terytorialną*, *Materiały z konferencji naukowej*, Warszawa, AON 1998.
- Lidwa W.**, *Współdziałanie wojsk operacyjnych z siłami obrony terytorialnej w działaniach na obszarze kraju, rozprawa habilitacyjna*, Warszawa, AON 2000.
- Lisiewicz P.M.**, *Plan „Burza”. Wysiłek zbrojny Armii Krajowej 1944-1945*, Warszawa 1990.
- Łepkowski W.**, *Zarys strategii wojskowej*, Warszawa, ASG WP 1984.
- Machiaveli N.**, *Myśli cyniczne*, Białystok 1993.
- Madejski A., Zieliński J.**, *Siły zbrojne Polski wobec nowych wyzwań*, Warszawa 1992.
- Marczak J., Pawłowski J.**, *O obronie militarnej polski przełomu XX i XXI wieku*, Warszawa 1995.
- Marczak J., Skobel, Lewiński E., Gąsiorek K.**, *Obrona terytorialna w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej*, *Myśl Wojskowa* 1993, nr 3.
- Marczak J.**, *Zapory inżynieryjne i niszczenia na przyszłym polu walki*, ASG 1989.
- Miksche F.O.**, *Uwaga: broń atomowa*, Warszawa 1958.
- Mocek S.**, *Moralność i polityka*, Warszawa 1991.
- Modelski I.**, *Wojskowe przyczyny klęski wrześniowej*, *Zeszyty Historyczne Paryż* 1990, 1991, z 92, 93, 94, 95.
- Moltke H.**, *Kriegslehre*, Berlin 1938.
- Moltke H.v.**, *O Polsce*, Warszawa 1996.
- Mondrzycki Z.**, *Znaczenie makrostruktury funkcjonalno-przestrzennej w obronie*, *Myśl Wojskowa* 1993, nr 2.
- Moralność i polityka*, Warszawa 1991.
- Morgenthau H.J.**, *Politics among Nations*, New York 1967.
- Mossor S.**, *Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny*, Warszawa 1986.
- Nałkowski W.**, *Terytorium Polski historycznej jako indywidualność geograficzna*, Warszawa 1912.

- Napoleon**, *Maksymy* 1983.
- Nauman K.**, *Bundeswehra w świecie przelomu*, Berlin 1994, *Myśl Wojskowa* 1996, nr 2.
- Nowak-Jeziórański J.**, *Słoń i jeź*, *Wprost* nr 29 z 19.07.1998.
- Nożko K.**, *Problemy strategii wojennej w systemie obronnym RP*, Warszawa, AON 1991.
- Nożko K.**, *Walka o przewagę*, Warszawa 1985.
- Nożko K.**, *Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej*, Warszawa 1973.
- Obrona regionalna (terytorialna) w strategii obrony Polski* (materiały z sympozjum), Warszawa, AON, SG WP 1992.
- Pawłowski J.**, *Przeciwnatarcie*, Warszawa, AON 1992.
- Piekarski H.**, *Walka radioelektroniczna*, Warszawa 1980.
- Piłsudski J.**, *Myśli, mowy i rozkazy*, Warszawa 1989.
- Piłsudski J.**, *Rok 1863*, Warszawa 1989.
- Piłsudski J.**, *Rok 1920*; **Tuchaczewski M.**, *Pochód za Wisłę*, Łódź 1989.
- Pindel K.**, *Obrona Narodowa 1937-1939*, Warszawa 1979.
- Planowanie strategiczne*, Warszawa 1993.
- Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1992.
- Polityka zagraniczna państwa*, Warszawa 1992.
- Pomian K.**, *Europa i jej narody*, Warszawa 1992.
- Postęp naukowo-techniczny a przeobrażenia w sztuce wojennej*, Warszawa 1975.
- Proektor D.**, *Sila militarna we współczesnym świecie*, Warszawa 1987.
- Raport o stanie systemu przeciwdziałania, zwalczania i usuwania skutków nadzwyczajnych zagrożeń dla ludzi i środowiska*, Warszawa, BBN 1997.
- Reuner M.**, *National security. The economic and environmental dimension*, Worldwatch Institute, 5/1989.
- Ryszka F.**, *Polityka i wojna*, Warszawa 1975.
- Sawkin W.**, *Podstawowe zasady sztuki operacyjnej i taktyki*, Warszawa 1974.
- Schwarzkopf N.**, *Nie trzeba bohatera*, Warszawa 1993.
- Schweizer Armee*, Huber Verlag, 1988.
- Sikorski W.**, *Nad Wisłą i Wkrą*, Warszawa 1991.
- Sikorski W.**, *Przyszła wojna*, Warszawa 1934.
- Simon J.**, *European security police after revolutions of 1989*, Washington 1991.
- Skibiński F.**, *Rozważania o sztuce wojennej*, Warszawa 1972.
- Skrzyp J.**, **Stańczuk S.**, *Elementy operacyjnego przygotowania terytorium Polski*, Warszawa, AON 1992.
- Slessor J.**, *Strategia zachodu*, Warszawa 1958.
- Słownik z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 1996.
- Sokołowski W. D.** (red.), *Strategia wojenna*, Warszawa 1964.
- Stahel A.**, *Bucherer, Afganistan – Internationale Strategische Lage und Sowietisierung Afganistan*, Huber-Frauenfeld 1987.
- Stankiewicz W.**, *Ekonomia wojenna*, Warszawa 1970.
- Stefanowicz J.**, *Bezpieczeństwo współczesnych państw*, Warszawa 1984.
- Stefanowicz J.**, *Rzeczypospolitej pole bezpieczeństwa*, Warszawa 1992.
- Stolzman K.B.**, **Partyzantka**, **Kamiński H.**, *Wojna ludowa*, Warszawa 1949.
- Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2000.
- Sun Tzu**, *Sztuka wojenna*, Warszawa 1994.
- Ścibiorek Z.**, *Rozważania o obronie*, Warszawa 1993.
- Ścibiorek Z.**, **Święcicki S.**, *Współdziałanie wojsk operacyjnych z wojskami obrony terytorialnej*, Warszawa 1998.
- Ścibiorek Z.**, *Wojna czy pokój?*, Wrocław 1999.
- Świątnicki W.**, **Świątnicki Z.**, *Bronie inteligentne*, Warszawa 1992.

Taktyka 2000 (materiały konferencyjne), cz. I, *Działania nieregularne w operacjach na obszarze kraju*, cz. II, *Współdziałanie z siłami obrony terytorialnej podczas działań taktycznych*, Wrocław 1993.

Targowski A., *Dogonić czas*, Warszawa 1993.

Targowski A. i in., *Obrona Polski dziś i jutro*, Warszawa 1993.

Thayer Ch., *Guerillas und Partisanen. Wesen und Methodik der irregulären Kriegsführung*, München 1964.

Wróblewski R., *Elementy teoretyczne planowania strategicznego obrony narodowej*, Warszawa, AON 1992.

Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa; Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1992.

